

OLTART
Revistă de cultură
Nr.1 (50) • Martie 2025
Slatina

OLTART
Redacția OLTART
Str. Strehareți, nr. 150, Facultatea de Management, Filiala Slatina
Slatina, județul Olt, cod poștal: 230088
Victor Tița, tel: 0767911444
Oana Glasu, tel: 0765462799
e-mail: revistaoltart@gmail.com

Redactor-șef: **C. VOINESCU**

Redactor-șef adj.: Victor TIȚA

Secretar de redacție: Maria IONICĂ

Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU, Mihaela STANA

Tehnoredactare: Hoffman Design hoffmandesign@yahoo.com

Corectura: Maria IONICĂ, Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană Ion Minulescu
cu sprijinul Consiliului Județean Olt
Tiparul realizat la imprimeria Editurii Hoffman
www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii. © OltArt, 2024

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Materialele pentru numărul 51 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail: revistaoltart@gmail.com până la data de 15 aprilie 2025, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Coperta I: C. Voinescu , Coperta a II-a și a III-a: poezii de C. Voinescu, reproduse în facsimil, Coperta a IV-a: Cărți publicate de C. Voinescu

Editorial	Victor Tița	<i>Apostolatul cultura OltArt continuă</i>	5
	Cornel Niculae	<i>Știam, Homer, că te prefaci</i>	7
Eseu	Cornel Niculae	<i>Speram, prietene, c-ai să mă- nșeli</i>	11
	Serghie Bucur	<i>O umbră luminoasă: C. Voinescu</i>	13
In memoriam	Aurel Tinca	<i>Ofrandă</i>	16
	Mihaela Aionesei	<i>Întoarceri spre adevăratele izvoare culturale</i>	19
Calendar		<i>Ianuarie</i>	22
Portrete	C. Voinescu	<i>Cetățeni care fac onoare Oltului: Nicolae Truță</i>	23
	Gabriela Crețan	25
	Vali Orțan	30
	Corina	32
Poezie	Dașoveanu	34
	Sandu Tudor	34
	Dorina	36
	Brândușa Landén	38
Repere	Mioara Băluță	38
	Maria Ionică	<i>Nicolae Manolescu, istoric literar (II)</i>	40
Cartea zilelor noastre	Adrian Simeanu	<i>Țeparu</i>	45
Obârșii	Irina Tița	<i>Studiu cu privire la scrisul românesc în epoca veche</i>	46
	Catia Maxim	<i>Festivalul etniilor corcene</i>	54
	Alexandra Niculescu	<i>Feis Buk</i>	57
Proză	Iulia Stavre	<i>Copilărie</i>	59
	Issabela	<i>Natură și tipare</i>	61
	Cotelin Dumitru	<i>Bordelul</i>	65
	Balaban	65
Calendar		<i>Februarie</i>	68
Traduceri	Oana Glasu	<i>Casa de nebuni a Atenei</i>	69

	Florina-Maria Băcilă	<i>Sadoveanu sau fascinanta lume a mitului</i>	75
Raftul cu cărți	Octavian Mihalcea	<i>Întrepătrunderi cu parfum sepia</i>	80
	Daniel Mariș	<i>Transcendența și imanența</i>	83
	Florian Copcea	<i>„Măștile” exegetice ale lui Marin Preda</i>	85
	Iosif Băcilă	<i>Biruința cea mai de preț</i>	96
Poezie	Ioana Burghel	101
	Carmen Secere	103
	Marin Rada	105
	Victor Rusu	107
Calendar	Martie	109
Etnografica	Claudia Balaș	<i>Elemente de arhitectură tradițională în județul Olt (II) – locuința</i>	110
Un poem de...	Aurelian Titu Dumitrescu	<i>Despre viața mea și a tatălui meu</i>	117
Muzica zilelor noastre	Adrian	<i>„Phoenix” după Covaci</i>	121
	Simeanu	<i>Jonathan Tetelman</i>	122
La adio	123
Eveniment cultural	Adrian	<i>Ana Dobre, la Pitești</i>	127
	Simeanu

Editorial

Apostolatul cultural *OltArt* continuă

Victor Tița

Ca să nu ne lipsească riguroasa privire a domnului profesor Constantin Voinescu asupra punerii în misiune a viziunii *OltArt*, îl păstrăm recunoscători în tabloul echipei de redacție ca semn de încadrare critică a raportării față de sacralitatea cuvântului responsabil ticluit.

„Continuăm!” rămâne mesajul unui colegiu de redacție care urmează valorile armonizate și însușite în cei 12 ani de avataruri ale Revistei *OltArt*, conduse de domnul profesor, alături de un colectiv implicat, și susținute pasager de Primăria Municipiului Slatina, apoi de Consiliul Județean Olt, prin Biblioteca Județeană „Ion Minulescu”, dar mai ales, continuu, de editura Hoffman. Încercări sau lupte de a păstra pro bono publico, în ciuda presiunilor, la un nivel ridicat, calitatea literară, culturală, intelctuală a revistei prin efortul unor scriitori a căror autoritate culturală a trecut de recunoașterea critică a cititorului, verificarea temporală, acceptarea editorială, își arată și de data aceasta reușita.

Domnul profesor Constantin Voinescu căuta esențialul în orice și pune cu entuziasm curiozitatea învățării în tot parcursul său, în toate etapele, atât profesionale cât și

personale. În acest drum din care primești indicații de la mentori, ai norocul Divin să trăiești miracolul întâlnirii, să te intersecțezi cu acela care îți oferă foarte devreme răspunsuri, dar mai ales întrebări, niciunele prefabricate, căutătoare de autentic susținut intelectual. Mersul bezmetic se oprește, fără să știi atunci, primind răspunsul mai târziu. Apostolatul educațional, pe care am avut privilegiul într-o astfel de întâlnire să-l accesez, s-a întâmplat destul de devreme într-o întrevvedere sobră intermediată de divin pentru ca mai târziu revederile să îl propună pe domnul profesor de fiecare dată cu și mai multă energie potrivită în acțiune și îndemnuri de profunzime și conștientizare a nevoii de promovare a valorilor intelectuale și culturale locale. Consecvența rigorii și evitarea concesiilor ca o raportare la sacru au devenit manifestul proiectelor sale, strângând în jurul lor oameni care împărtășeau și susțineau aceleași valori, aceeași viziune și aceeași energie de a le pune în misiune. Îmi zornăie mereu în minte, destul de productiv, primit de foarte devreme, următorul îndemn: „Te rog să nu fii superficial!”

Respectul oferit cuvintelor revelatoare ce încălzesc suflete, trezesc minți și iluminează reprezintă și miza demersului cultural OltArt. Domnul profesor a urmărit să pună în aceeași echipă oameni conștienți de traseul providențial al cuvântului scris și rostit într-o comunitate care își poate consolida viitorul prin atenția dată educației, educării, culturii și culturalizării, civilizației și civilizării. Atenția oferită admirabilei inspirații este dublată de conștientizarea și ranforsarea parcursului intelectual, care cu prisosință trebuie să se lege de cuvântul ce construiește, de cuvântul-templu. Și, da, domnul profesor a construit prin cuvânt, cuvântul primordial care se relevă doar pentru că îi dăm toată energia pregătirii inițiale și continue, o pregătire asiduă care nu se termină niciodată. Vorbeam adesea despre îndrăzneala unora care, sub scutul inspirației sublime scriu mai mult decât au citit, căzând în păcatul virgulei între subiect și predicat, și susținând viciul mândriei obținerii unor titluri fără acoperire intelectuală. Este un sacrilegiu, o profanare a cuvântului templu să te autonumești scriitor și să nu deții mijlocul minim de purtare delicată a scriiturii cu ales respect față de

lexeme și de ceea ce, printr-o cunoaștere aprofundată, pot exprima ele.

Domnul profesor s-a aplecat cu nemăsurată grijă asupra meșteșugirii cuvintelor pe care le diviniza, demonstrând-o prin căutarea neobosită a sorginții lor, evoluției și diferitelor contexte dătătoare de sens. Bucuria de a face parte din colegiul de redacție se datorează tot raportării cuvântului la sacru. Profesioniștii folosirii cuvintelor, având mereu în minte, suflet, spirit valoarea lor sacră, încărcătura lor istorică, spirituală, culturală, civilizatoare și intelectuală, au fost aleșii unui proiect care depășește dimensiunea umană. Chiar cifra 12 – doisprezece ani de apostolat cultural prin OltArt – atrage gândul că perfecțiunea acestui număr a întâlnit oamenii necesari colectivului de redacție condus de domnul profesor Constantin Voinescu spre împlinirea unei misiuni care depășește, reiterez, dimensiunea profană. Chiar și acum, omagierea se face în spiritul unui om care își va trăi veșnicia prin cuvinte. Și când avem responsabilitatea meșteșugirii cuvintelor în spirit sacru, cum am putea să nu continuăm solemn rigoarea pe care avem obligația cu toții să o susținem?

Eseu

Știam, Homer, că te prefaci

Cornel NICULAE

.... „și din vârtejul cosmic se întrupează arzând Cuvântul”

(C. Voinescu: „Rembrandt”)

Acesta este titlul inedit, dat volumului de versuri de consacratul autor, Constantin Voinescu, volum publicat la Editura Alana. Este multă poezie în acest ultim volum, de aceea mă simt, cumva, îndemnat de efortul creator substanțial, să scriu câteva cuvinte.

Poezia este rară – ca și poeții adevărați – în orice vreme! Cunoscându-l destul de bine pe autor, pot spune că poeziile adunate în carte sunt sublimarea experienței sale de o viață. Este vers matur, de bilanț al unei simfonii artistice, scrise când existența capricioasă l-a ars cel mai tare sau chiar l-a părăsit vremelnic, lăsându-l singur, complet singur, doar cu iubitele sale cuvinte, pe lângă care a gravitat nesățios o viață, să le miroasă mireasma, precum fluturile în jurul lămpii.

Constantin Voinescu, înainte de a pune cuvintele să facă poezie, s-a străduit să le dezlege sensurile, înțelesurile vechi și noi. A intrat în intimitatea lor ca un florar în floarea pe care o „face” să-și deschidă frumusețea, pentru el mai întâi, apoi pentru alții. Este un cercetător de cuvinte, extrem de profesionist, de cum stau unele lângă altele întru frumusețea limbii române și, mai ales, cât de aproape sunt ele de CUVÂNTUL

cel MARE – rostitor de esențe și, în genere, de adevăr.

Parcă l-ar urma pe Arghezi într-un nou „Testament” când scrie mândrit: „Refac scheletul vorbelor defuncte,/ găsite-n sanctuar” – în zilele noastre, când „lipsește și o vertebră/ dintr-o metaforă pe moarte,/ de care abia se ține/ un tâlc osificat” (*Sanctuar*). Totul începe cu tradiția, în fața căreia se vede „purtând pe mâini întraurit,/ tot colbul/ unei lumi/ ce azi/ mai viețuiește/ doar în oase”. „Colbul de aur” (un fel de lână de aur antică) este adus în fața ochilor cititorilor – limba aceea „ca un fagure de miere” – cinstită de Eminescu la înaintașii săi literari.

Prin urmare, drumul este de la cuvinte, cu tot rostul lor, la poezie. Cum se naște o poezie? Mai bine zis, cum se naște poezia? Nu știu decât poezii! Probabil „iei câteva cuvinte potrivite” le pui, dacă ai talent, într-o vecinătate logică. Apoi, în tăcere, le evaluezi cu măsura Eminescu. Dacă acesta ți le înapoiază, „sama” aceea de cuvinte e bună de tobă la nunți, botezuri, cumetrii. Nu face nicio ispravă, sună a gol absolut. Dacă rămân la el însă, înseamnă că deja le-a pus pe prispa însorită a veritabilei creații poetice naționale, cel puțin. Altfel spus, cuvintele trebuie să

degaje un „farmec”, o vrajă ideatică susceptibilă să aducă mintea și inima într-o „stare” de jubilație. Cu cât este mai încărcată de cultură sensibilitatea poetului (a creatorului de artă, în genere) cu atât cuvintele se încarcă și ele cu înalt potențial de semnificații și creează, cum am spus, „vecinătăți” lingvistice și ideatice surprinzătoare care dau, pe scurt, un stil original.

Așa se face că poetul, care-mi face onoarea să-l citesc și să-l gândesc, este, în primul rând, cum se și cuvine, OBSEDAT DE CUVÂNT – acel cuvânt purtător de „miere” poetică. Câteva exemple : 1. „Domol/ mai urcă-n sânge seva/ unui cuvânt/ uitat/ în letopisete”. Iar atunci, ce petrecere! „și-un mugur/ se aprinde pal/ în bruma/ unei traume reci” (*Seva*). 2. „Doi bani cuvântul/ mai ieftin decât braga!/ Ochești, arunci, lovești/ și niște gură-cască-ți laudă-n cor/ gălăgioși,/ isprava” (*Bâlci*) 3. „Să deslușim/ din nou Cuvântul/ și o metaforă/ să mai sorbim fierbinte” (*Festin*) 4. „Mai sorb/ din ceașca plină/ de cuvinte/ și trag adânc în piept/ un fum de poezie” (*Psalm*). Ce joacă lingvistică provocatoare – în stilul lui Ion Minulescu (!). 5. „În drumul meu de rouă,/ am despicat uneori/ cât mai adânc/ cuvântul” (*Drum*). 6. „Am deschis/ Cuvântul/ ca pe o umbrelă [...] Tot în cuvânt/ mă reazăm și acum/ când cobor încet treptele spre râu” (*Reazăm*) Care râu, ne întrebăm? Râul timpului? Către luntrea lui Caron? Acolo însă, cuvintele se opresc și încep necuvintele... 7. „M-au îmbătat deseori/ tăria distilată/ a cuvântului/ îndelung distilat” (*Beții*). Mă opresc aici cu enumerarea aprehensiunilor față de cuvântul terestru – care este doar o

scânteie din Cuvântul – cel Mare – al lui Dumnezeu – poetul și matematicianul propriei sale Creații. Aici se ascund, cu om cu tot, toată poezia lumii și tot adevărul ei (vezi poezia *Rembrandt*).

A doua obsesie, după Cuvânt, este chiar adevărul discursului poetic. Cuvântul bun, versul „reușit”, înalt artistic, plin de frumos, al poetului de talent este rostitor de adevăr. Nu mai insist asupra reflecțiilor lui Heidegger asupra adevărului, care sunt total opuse concepției aristotelice – adevărul „concordanța enunțurilor noastre cu realitatea”. La gânditorul german, adevărul este legat de artă, survine în și prin opera de artă, mai ales, în poezie. Constantin Voinescu, într-un exercițiu interesant de camaraderie demnă de un AED din vechea Eladă, se însoțește cu Homer, pe un fel de „drum”, al inițierii într-un adevăr. Ca un copil cu magistrul său și devine HOMERID – vorba lui Goethe care-i considera pe greci obligatorii pentru isprăvi artistice. Și-l atenționează (parc-ar vorbi cu Moș Crăciun – copil fiind) pe acesta: Am bănuț, Homer,/ că faci pe orbul” (*Orbi*). Adică, Homer nici nu este orb, deoarece vede prezentul ca și viitorul mai „întru adevăr” decât mulți alții *întregi* la ochi. Doar legenda îl presupune pe Homer orb. În fond, nu se poate spune absolut sigur că el este autorul extraordinarelor *Iliada* și *Odiseea*. Dar nu mai insist asupra acestui subiect. Amintesc doar că în credințele vechi copiii, nebunii, orbii și chiar posedații spun adevărul despre oameni, fapte și consecințe. Pentru că sunt în stare să „vadă” dincolo de aparențe. „Orb” este doar o metaforă pentru „înțelept”, pentru cel care vede cu

ochii minții mai bine decât cu cei biologici, de care, la urma urmei, se poate lipsi. Cei înțelepți au soluții, știu „drumul”, aduc buna-vestire pentru cei dispuși să-i asculte. Așa a făcut și Iisus mai târziu, dar, din păcate, și el a avut parte de adevărați orbi cu nemiluita. Cu adevărat, orbii fac istoria, nu cei care „văd” adevărul și salvarea. Dar aceasta este o alta poveste. Bătrânul Homer în *Iliada* și *Odissea* concentrează, într-o paradigmă unică, toată istoria simbolică a omenirii: trecut, prezent și chiar viitor. Pentru cine știe să „vadă” zic eu, să vadă în cărți! Dacă maestrul Homer mărturisește despre timpul său (vârstă eroică), poetul C. Voinescu ne face chipul lumii de azi, pe care îl arată greului: „nu vezi că noi suntem/ mai orbi că tine,/ că rătăcim prin veac/ bezmetici/ și nu mai știm să navigăm?” (*Orbi*). În poezia intitulată *Praf*, prin versuri foarte sugestive, poetul ne anunță: „E lumea noastră toată praf,/ e-atâta praf în noi, (...) și/ înghițim de atâta-timp, același praf deșertic/ vândut/ în marele talcioc/ al veacului/ de negustori eterni/ de praf”. Uneori, „praful” se face circ – cu proști de parc-am fi într-un tablou alb-negru al lui Goya, cu figurile sale cutremurătoare: „se plimbă cirul prin cetate/ cu arlechini și saltimbanci/ femei cu trei urechi/ și două guri și acrobați/ cu patru clase/ se plimbă cirul prin cetate/ cu alai de proști/ în urma lui” (*Circ*).

Orice poet veritabil vrea absolutul. Să știe, să ajungă la desăvârșire. Orice cucerire, orice „treaptă” urcată, presupun tăcere, modestie, rămânere în eterna singurătate dureroasă a artistului veșnic nemulțumit: „câte mii de cuvinte-lumină/ îmi trebuie/ ca

să ating cerul/ cu fruntea? [...] Și nu-ți mai trâmbița biruința că strici/ vechea ordine a lumii” (*Creste*). Se supăra zeii și te pot pedepsi. Sigur, vechea ordine a lumii este dată și de TIMP (altă temă – obsesie). Timpul înseamnă ordine. O anumită ordine, care presupune TRECERE și PE-TRECERE. Pentru proști, inclusiv cei cu „documente școlare” și, Doamne, sunt atâția!! – timpul înseamnă trecere, simplă zoologie. Ei fac parte dintr-un SAPIENS degenerat. Pentru cei cu talent, arta prin cultura înaltă, veritabilă, timpul nu mai este lăutărie ci pe-trecere: „simt cum trec/ secundele mele/ două câte două [...] Parcă aș fi la furat de stele: pâș- pâș/ prin cer” (*Tic-tac*). Că doar timpul este de la Dumnezeu, nu-i așa? Omul este CLIPĂ: „La capătul dinspre suflet/ al drumului/ ce-mi traversează clipa/ începe marea” (*Pescăruși*). Mai încolo, altă poezie mă încântă: „Am strecurat/ timpul/ prin urechea acului/ și mi-am cusut zilele,/ una de alta/ să nu mi le ia vântul/ ca pe niște frunze uscate/ ale toamnei” (*Zile*). Omul nu poate „pleca” din clipă. Este legea sa – fundamentul condiției umane. „Un dangăt/ ce ne strivește clipa/ din care am vrut să evadăm” (*Clipa*). Se duce și la SFINX: „de fapt, îmi încercam norocul, să văd cât pot străpunge/ zidul/ și până unde/ dincolo/ voi trece” (*Sfinx*). Nu putem părăsi clipa cum „n-am putut ieși/ nici măcar din sfera/ pe plajă desenată/ de Arhimede” (*Sfera*). Pentru fiecare om „se frânge timpul/ ca pâinea coapta-n vatră/ pentru nuntă” (*Rod*). Versuri frumoase ale NUNTIRII fiecăruia *sapiens* cu clipa ce i s-a dat din Marele Timp, pentru RODIRE și SPORIRE. Timpul îl inspiră pe autor să

scrie versuri ca acestea: „Cum bate timpul/ ca ploaia în ferestre-mi/ și cum se zbate clipa în picurii de apă” (*Stele*). Există, datorită clipei, un nesomn care se întinde până la marginea timpului propriu de viață: „Mi-e somnul mai nesomn/ Și marea mai departe/ Privesc printr-un ocehan/ de umbre/ Cum se-îngustează râul/ Și maluri de nisip se surpă./ Mi-e-n gând,/ mi-e-n dor/ Și parcă- mi e/ tot mai târziu” (*Nesomn*).

Acestea sunt principalele dureri (teme = obsesii) ale poeziilor din prezentul volum, pe care le-am trecut, succint, în evidență. Mai sunt și altele (și nu neimportante), cum ar fi cele specifice lumii noastre, însoțirile culturale cu diverși autori etc. Poate alte clipe din viața mea le vor săruta umbra cândva. Amintesc, doar în treacăt, tema încălzirii globale care iată are rezonanțe inclusiv poetice, pentru că una dintre cauzele „focului” este și omul. Apreciază poetul că, după ce „lutul din care am fost zămisliti” ne va topi, „Dumnezeu/ ne va ciopli reci, distanți/ și indiferenți/ din gheața care a mai rămas” (*Încălzire globală*). Nu este nevoie, domnule Voinescu, noi suntem deja reci, distanți, indiferenți! De aceea am ajuns aici! Dacă îmi amintesc bine, omul a ales „răcirea” imediat după FACERE – prin despăr-

țirea frauduloasă (păcătoasă) de Dumnezeu. Căzând în timp, adică în clipă, fiind pe cont propriu, trufia nemaipomenită a minții sale dospită în inima incendiată i-a supraîncălzit EGO-ul și, de la el, a luat foc planeta. Omul a devenit canicular întâi și întâi, apoi vremea. Pentru prima dată (din nefericire) în istorie, vremea este sub om și nu invers. I-a dat foc! Omul a ales FOCUL în dauna rațiunii, înțelepciunii.

Sunt ispitit să înaintez cu analiza mea (ce cuvânt imposibil!), pentru că poeziile autorului mă predispun la adevărate aventuri hermeneutice. Ar fi oportun un adevărat studiu, care ar ocupa „probabil, tot spațiul din „OltArt”. Nu-mi pot permite. Felicit autorul pentru acest volum, pentru Cuvânt, idee, metaforă și, mai ales, zicând ca L. Blaga, pentru bobul de lumină pus împotriva întunericului: „Am pus de strajă/ gândul/ la marginea luminii,/ să nu pătrundă/ clandestin vreun bob de întuneric” (*Bob de întuneric*). Până la urmă, domnule Voinescu, este tot ce putem face sau ce suntem datori să facem, dacă nu ne luăm înzestrarea în derâdere.

*Eseu apărut în timpul vieții autorului C. Voinescu

Speram, prietene, c-ai să mă-nșeli

Cornel NICULAE

A trăit în preajma cuvintelor. Deseori se ascundea în cuvinte și privea încântat lumea de acolo, cu un surâs în colțul inimii. E bine să trăiești în cuvinte. Grele. Adevărate. În ele, îmi ziceam, nu poți muri, cum ele, cele grele, adevărate, nu mor. Ca și Homer cu ale sale iliadice și odiseice cuvinte. Ce, el a murit? Nu! Este mai viu decât noi! Nu mai poate muri chiar dacă ar vrea. Nu-l lasă cuvintele. Nu se îndură de el... Cât sunt cuvinte, nu există moarte. Din decență, folosim necuvinte (nu mai avem cuvinte la „capul” lor) cu care îi cinstim pe cei duși în memorie. Sau căzuți în memorie. În noi.

A scris de tot felul: epigrame, proză (roman!), poezie etc. A scris și s-a scris zâmbind cu toată gramatica pe care o preda sau, mai bine, o împărtășea tuturor – copiilor, păsărilor, cerului și pământului. Gramatica neamului său!

Un om bun. Optimist. Cu energie inepuizabilă. Te simțea înălțat în preajma sa. Ca lângă un frate mai mare, care frângea pâinea caldă a sufletului în mii de bucăți, iar ție îți părea că ești primul dintre frați care primea. Pentru mine, de atâtea ori, ca în memorabila *Cină*, pâinea lui a fost „trupul”, iar apa a fost „vinul” prieteniei intelectuale, al reciprocei prețuiri. Cu el, îți permiteai să ieși pe stradă. Strada culturii, se-nțelege!

Erai sigur că nu te rătăceai iar contrariile dialogului, în tovărășia acestui om bine-crescut, îți dădeau parcă sațietate ontologică. Cu adevărat, cu el îți permiteai să visezi, să ai iluzii, proiecte. Împărtășea speranță și confortabilitate. De unde le avea pe toate, de unde viața vizibil extremă, densă, blândă, exemplară, nu știu! Zeii, moirele au tainele lor, nedesluite muritorilor.

Iar cineva, mereu același, mereu de necrezut, a venit pe furis și a tăiat obraznic aluatul din cuptorul vieții, cu ața aceea neagră-neagră, neagră ca păcatul. Și atunci, prietene, de trei ori te-ai dat peste cap și te-ai făcut „cruce”... Ai intrat într-o altă gramatică, de neînțeles pentru noi toți, cei rămași pe țărnam pentru o vreme.

Cu cine o să mai „fumez” eu câte o lumânare la capul unei cărți, al unui autor, al unui destin genial, pe care-l exemplificam întotdeauna cu Eminescu? Apoi, atâția alții care ne-au dat lumină așijderea, ne căzneau cu puținătatea înțelegerii și prețuirii noastre.

A fost și încă este (!) printre puținii oameni pe care îi credeam integral și care, prin verva lor, îmi făceau carnea să zâmbească nopții. Acest om avea știința tainică (foarte puțină o posedă) prin care îmi împlânzea obsesiile, singurătățile putrede și, pur și simplu, mă făcea să

râd. Un om incapabil de ipocrizie se abandona sincer sufletului tău!

Scriitor talentat, pasionat de cultură, de actul cultural pe care l-a servit cu credință, extrem de generos și insistent cu cei pe care socotea că-i poate „lansa” către scrisul adevărat, prin talent și cultură. Către scrisul mirabil. Un om bun cât poate fi o poezie bună! Ca orice „pofticios” ai vrea ca poezia să fie fără sfârșit. Și nu se poate! Operele mari nu trăiesc prin extindere, ci prin adevărul din ele. Pentru a rămâne „frumoase”, trebuie să se termine odată. Să aibă măsură. Să rămână adevărul din ele să cerceteze eternitatea.

Mereu atent, punctual, de cuvânt, exact ca un neamț ce era pe jumătate, prin descendența maternă! Un om căruia-i plăcea să trăiască integral, fără rest. Cerea totul pentru că era în stare să ofere totul.

Suferea biologic. În el plângeau toate oasele. Organismul îi era atins de tot felul de maladii. Suferea psihologic, realizând și trăind ororile senectuții și finalul apropiat, implacabil. În aceste condiții care pe alții îi sileau să „fugă”, el făcea revistă, scria proză, cronică literară, poezie, căuta colaboratori, conversa inteligent și, sigur, citea. Un om tânăr spiritual, pe care biologia nu-l mai asculta oricât s-ar fi luptat cu ea. Și s-a luptat!

Suferea, în fine, estetic. Mereu și neliniștit întrebându-se ce-or crede cei „mari” despre valoarea scrisului său. Era Om și el și... nimic din ce este „artistic” nu-i era străin.

Mă obișnuisem cu el, cu viața lui. Dar, mai ales, cu eternitatea lui. Nu credeam că mă poate înșela și, să moară așa, aiurea, el, care era cu viața pe buze, în palmă, în cuvinte. Și s-a dus acolo în viul nopții! Îl văd, îl caut printre stele, poate cade iar pe pământ. Aștept...

Acum, că a plecat cu viață cu tot, dă cuvântul altora, dar stă sus, sus de tot. Mi-a rămas din el o fărâmă de eternitate: câteva cuvinte. Grele. Adevărate. Orice ai zice, prietene, totuși n-ai murit. Degeaba îmi arăți crucea. Știu, este vorba, cum ți-am spus, despre *saudade*, *saudade* – pe care ți l-am dăruit mai ieri. Dar pe mine nu mă înșeli! Nu te lasă cuvintele. Nu te las eu. Și nici Homer. Mai ales!

*Eseu apărut după trecerea la cele veșnice a scriitorului C. Voinescu

In memoriam

O umbră luminoasă: C. Voinescu

Serghie BUCUR

Motto: „Din vorbirea... din scrierea unui om se poate cunoaște gradul său de cultură”

(C. Voinescu)

„Stă vântu-n loc/ în deal la schit/
și păsări/ tac smerit/ când iese
Dumnezeu în prag,/ s-asculte,/ pe-
nserat,/ cum își rotește/ toaca/
ritmul” – citesc cu voce tare poemul
Toaca, la pagina 94 a cărții de poezie
Știam, Homer, că te prefaci, primită
de la semnatarul ei, în laconica
iscălitură „C. VOINESCU”, oferită cu
un autograf ecou al stării Sale de
gratulantă afectiune: „Domnului
Serghie Bucur, cu cele mai alese
gânduri, cu prietenie și prețuire,
Slatina, aug. 2024”. Încrăzător în
cuvântul jurnalistului piteștean Adrian
Simeanu, mi-a primit, cu mulți ani în
urmă, cronica scrierii Sale, „Teleleu prin
Europa”, textul publicat în revista pe
care de peste 10 ani o diriguia cu o
profesională măiestrie. La primirea
exemplarului oferit prompt, desco-
peream discret fastuoasa vitrină
literară a spiritualității slătinene,
unde semnam cronica literară a cărții
amintite, *Fals jurnal de călătorie*,
trimis mie la sugestia aceluiași Adrian
Simeanu.

Sentimentul onest al primirii și
publicării în excepționala Sa revistă
OLTART, a devenit fapt, distinsul
fondator și redactor-șef, C. Voinescu
(păstrez etimonul în vibranta lui
rezonanță) fiind, prin nativa Lui

respectuoasă relație redacțional-
scriitoricească un impresionant men-
tor de publicație culturală. De altfel,
aceasta a fost atitudinea Sa față de
toți semnatarii prozelor, poe-melor,
conicilor, studiilor tipărite în OLTART,
proverbial meridian etic, devenit –
după dispariția Dânsului, aidoma unui
trăsnet – diagonala profesiona-
lismului rectiliniu, amprentabil *modus
vivendi* redacțional.

Păstrez ca pe o sfântă colecție de
reflecții spirituale, edițiile OltArt de la
nr. 3 (44) august 2023, număr de
număr, drept Enciclopedia *Oltart*,
căreia i-am dat titulatura întregitoare
Voinescopedie Oltart, dinspre care
emană umbra luminoasă a ctitorului
ei, pe care am așezat-o în pantheonul
meu ideatic!

Când a primit romanul meu
istoric *Apter*, însoțit de o scrisoare cât
de cât covârșitoare – în semn de
sincer duală prețuire-admirație a
OltArt-ului – o revistă profesionist
concepută și alcătuită tipografic și
editorial, C. Voinescu a pus și
comentat cu o cordială bucurie, pe
Facebook, coperta cărții și facsimilul
epistolei mele, nuanțând entuziast
modestul meu mesaj, ca pe un
eveniment demn de o rezonanță
intruzie umanistă.

Vecini de rubrici în faimosul supliment al ziarului ARGESUL, Săgetătorul, ani la rând m-am delectat – într-o neîntreruptă plăcere estetică – cu serialul Său gramatical, publicat sub două titulaturi: *Norme, noime și obârșii*, respectiv *Din vorbă-n vorbă* – excepțional excurs lingvistic, cu consecvență publicat de amintitul ziar argeșean, din prima lectură convins că ilustrul semnatar continua rubrica radiodifuzată zilnic, odinioară, de Alexandru Graur, iar la televizor, seară de seară, înaintea Telejurnalului, de George Pruteanu, cu a sa neuitată pledoarie de câteva minute (puțin pentru declinul la care asistam cu stupoare atunci), *Doar o vorbă „săț-i” mai spun* l-am declarat asemănările *Like gramaticii* Domniei Sale cu ale acestor mari predecesori, prin telefon, pe e-mail și în scris, cu sincerul entuziasm că descoperisem o vie febră a respectului cu ardoare pentru păstrarea Limbii Române în continua ei frumusețe semantică și prospețime, că, iată: aceste sfinte valori – ne sunt apărate și conservate de un foarte elevat intelectual contemporan, cu o pasiune admirabilă, noroc profund pentru graiul și scrierea noastră, în contra avalanșei de imbecilități cotidiene. Premiul acordat, pentru acest demers academic, de revista ARGES, acum doi ani, îmi confirma așezarea lui C. Voinescu lângă consacrații Săi înaintași!

Spirit polyvalent – romancier, cronicar, poet și memorialist, C. Voinescu m-a onorat cu acel sarcastic roman *„Dau cuvântul și stau jos”* (sintagmă a activiștilor comuniști, ași ai agramatismelor de cert ridicol), frescă a societății colhoznice instau-

rată de Groza și Dej în R.P.R., descrisă de C. Voinescu în caragialesca ei existență destrăvătoare. Esența ei, romanul ne-o exprimă sardonico-testamentară prin motto-ul ales cu vocația vizionară, de autor: „Fir-ați ai dracului să fiți cu cine v-a lămurit să vă înscrieți în partid, care și-a băgat în cârd cu proștii!”, replica dezamorsată din cancerul stalinizant al agriculturii românești, a lui Dumicat – personaj al cărții.

„Prostirea nației – scriam la pagina 68 a ediției OLTART 1 (42)/ februarie 2023 – prin ideologia sovietizării forțat-rapide a României, prin restricționările induse politic – cine a făcut armata, după 1950, își amintește cât de coercitive erau „lecțiile” despre istoria P.C. (b) al U.R.S.S., iar librăriile Cartea Rusă îndopau publicul de toate vârstele cu literatura de la Gorki încolo, în spiritul adorat de Analfabeții din belșug iviți – care, din păcate, a prins în populația rurală enorm. O găsim gravată în paginile cărții alcătuită din 26 de capitole – unul mai sarcastic decât altul, în materie de caractere, gândire și de limbaj”.

Onorat și de atenția Centrului Cultural Pitești, prin a-mi fi trimis – precum de ani buni, primesc din partea sa, revista de cultură ARGES – volumul tipărit în seria „Cărțile revistei Argeș 4” – , în dublu demers lingvistic CORECT/ INCORECT, autoare doamna Iudita Dodu Ieremia/ DIN VORBĂ-N VORBĂ, autor C. Voinescu, am luat act de contribuțiile științifice ale acestora, aplecându-mă cu acribie asupra paginilor ce vor păstra pentru posteritate pledoariile de infinită însemnătate gramaticală care consolidează Limba Română în fața

fenomenelor de înstrăinare a fondului ei sacrosanct. Extrag din paginile acestui „aurifer minereu” lingvistic, câteva rânduri din Argumentul memorabilului C. Voinescu, substanță ce re-edifică în-crederea în limba noastră maternă, **româna**. Citez din acest testament voinescian, cu emoție și convingere:

„Cultura gramaticală reflectă cultura generală a individului. Gramatica este cartea de vizită a oricui, așa cum limba de mamă (latinescul *maternus*) este cartea de vizită a națiunii. Este suficient să deschizi Facebookul, de pildă, care, altminteri, nu are nici o vină, pentru a te izbi de agramatismul, impostura, fardoseala și ridicolul unora dintre noi! Se impune, totuși, o diferență între greșeala (involuntară, ușoară) și analfabetismul ofensiv”.

Actualitatea acerbă a îndreptărilor implantate aspirației de protejare a Limbii Române rezidă și dintr-o intervenție a Sa, anterioară, care oficializează turnirul gramatical atât de spectaculos și fructuos: „Cu vreo cincisprezece ani în urmă – deschide Argumentul său, C. Voinescu – scriitorul Augustin Doman m-a invitat să susțin în paginile revistei ARGES, al cărei redactor-șef era atunci, o rubrică despre tâlcurile, obârșiile și normele unor mai vechi sau mai noi voroave ale limbii noastre celei de mumă. Am botezat rubrica DIN VORBĂ-N VORBĂ – după titlul uneia din cărțile mele”.

Un moment cu profunzime morală greu de măsurat l-am dorit a fi fost vizita Sa la Florești, să vadă Micul Trianon și imperiul înconjurător, așezământ din nefericire în ruină, moștenit de la „Domnița” – Alice Cantacuzino, fiica lui Mihai Cantacuzino, fiul cel mare al „Nababului” – hiper-bogatul politician conservator Gheorghe Grigore Cantacuzino, fugită din România, în ajunul intrării „eliberatoarei” Armate Roșii în țară, ajutată de fratele ei, celebrul pilot de vânătoare și de acrobație Băzu Cantacuzino, încă mirific domeniu romantic, invitație care survenea oarecum tardiv, după ce, în vara 2022, C. Voinescu se întorcea acasă cu premiul revistei ARGES.

Măcar am izbutit să public cronicile cărților Sale, *Teleleu prin Europa și Dau cuvântul și stau jos*, spre a-i arăta statornicul meu respect și speciala admirație pentru valoarea probului Său stil literar și pentru autenticul profesionalism cu care a condus revista – cu valențe elitiste – OltArt. La căderea cortinei pe finalul acestor rânduri, mi-l am dinaintea ochilor pe C. Voinescu, citindu-mi din „Homerul” său, melancolic, sub crepusculul ce învăluie sediul redacției OLTART, inevitabil: „Mi-e tot mai somn/ și tot mai toamnă-mi e,/ aș vrea să dorm adânc/ pe stogul meu de fân/ și să visez/ că este luni/ și c-a-nflorit/ din nou/ cicoarea!”

Ofrandă

Aurel TINCA

Când mă gândesc la Domnul Profesor Voinescu, îmi vine în minte „Cartea întâlnirilor admirabile” de Anton Dumitriu. Pentru că, așa cum sunt cărți care îți schimbă în bine cursul vieții, așa sunt și oameni admirabili, și chiar providențiali, a căror întâlnire îți pune viața pe făgașul propriului destin, de la care împrejurări nefaste, oameni malefici și chiar temperamentul tău nefericit te-au abătut. Așa a fost, pentru mine, Domnul Profesor Constantin Voinescu.

Prima dată când l-am întâlnit a fost ca un șoc. Acest eveniment s-a petrecut pe la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut, la Craiova, unde venisem pentru examenul de definitivare în învățământ. Pe atunci aveam un păcătos tic verbal care mă făcea cam nefrecventabil în rândul unor colegi: „Ce mai citiți?”. Spre stupoarea mea, întâlneam, acum, pe altcineva, necunoscut, care mă întreba „Ce citiți?”. Și astfel descopeream un om cu care aveam afinități intelectuale. Cu timpul, au venit și aderențele sufletești.

Pe vremea aceea, viața făcuse din mine un agorafob, claustrofil, un fel de Diogene din Sinope (minus cinismul, mizantropia și... butoiul). De fapt, eram un stoic. Ca și acum. Rar veneam la Slatina și numai pentru că toate drumurile duc la librărie. Acolo, îl întâlneam, de obicei, pe Domnul Profesor. Îmi vorbea de autori și cărți despre care eu nu auzisem până atunci. Astfel am aflat de literatura sud-

americană contemporană, care i-a uimit pe europeni prin originalitatea și ecluziunea sa. Domnul Profesor îmi vorbea de Gabriel Garcia Marquez, Mario Vargas Llosa, Borges, Ernesto Sabato, mari scriitori despre care nu aflasem. Îmi împrumuta cărțile acestora și mi-a dăruit „Un veac de singurătate” și „Cărțile și noaptea”, așa cum îmi dăruise mai înainte „Numele trandafirului” a marelui cărturar italian Umberto Eco și „Cel mai iubit dintre pământeni” a lui Marin Preda.

După cutremurul din 1977, s-a produs un cutremur și în conștiința mea: am aflat despre existența postului de radio „Europa Liberă”. Neavând nici aparat de radio și nici televizor, mergeam la părinții mei care locuiau într-o casă vecină cu a mea, și, până la miezul nopții, ascultam la acest post de radio, care ne-a trezit. Lipsit de circumspecție, cum eram, povesteam ce aflasem prin mașinile de ocazie cu care făceam naveta spre școala unde eram profesor, puneam întrebări stânjenitoare celui care conducea învățământul ideologic sau la cursul de „Socialism științific” din cadrul cursurilor de perfecționare de la Craiova, tovarășului profesor Novac, despre care se spunea că este foarte sever, dar care niciodată nu s-a supărat pe mine pentru aceste întreruperi și interogări inco-mode; ba, mai mult, îmi dădea la examen nota 10, spre mirarea vecinului meu de bancă din amfiteatru, profesorul Popa

din Potcoava, care îmi dădea câte un cot zdravăn în coaste și îmi spunea să mă potolesc că supăr pe tovarășul profesor și că acesta mă va expedia la doamna Bărbulescu, inspector școlar al județului Olt. Inexplicabil, domnul profesor mă aprecia pentru setea de adevăr. Nu curajul, nu teribilismul, nu spiritul de frondă, nu exhibiționismul mă făceau să mă comport așa, ci pentru că așa credeam eu că este normal. Mă întrebam, totuși, de ce nu mi se întâmplă nimic. Fiindcă pe vremurile acelea tremuram toți de frică și ne suspectam unii pe alții de delațiune. Delator era și directorul meu, C.P., – care mi-a purtat totdeauna sâmbetele – și care ne turna pe mine și pe directorul coordonator Constantin Predoiu, acesta din urmă fiind om de mare caracter și om de carte. Pe directorul Predoiu îl chema mereu un tânăr ofițer care îi imputa faptul că permite profesorului Tinca să pună întrebări neconforme, dar Predoiu îl „convingea” mereu că el, Predoiu, și Tinca, citesc și alte cărți apărute recent în țara noastră, în timp ce aceia care reclamă sunt niște troglodiți care „judecă” în termeni staliniști. Ofițerul se prefăcea că e convins. Tocmai după Revoluție aveam să aflu care au fost oamenii care m-au apărat din umbră. Erau inspectorul școlar Constantin Voinescu și inspectorul școlar Florian Dițuleasa. Mi-a spus-o Domnul Profesor Dițuleasa, la sfârșitul anului 1999. Dumnealui i-am mulțumit, cât era în viață. Domnului Profesor Voinescu îi mulțumesc abia acum. Uitare de neiertat!

După Revoluție, pentru că fusesem ușor-ușor ostracizat din învățământ (și cu concursul inspectorului general cripto-comunist Catană), aveam mai mult timp să merg la Slatina, unde căutam oameni

cu care să vorbesc despre cărți. Aproape totdeauna mergeam la Școala „Eugen Ionescu”, cea mai bună din județul Olt și foarte dragă mie. Mă duceam să-i caut pe profesorii Constantin Voinescu și Nicolae Dorobanțu. Întâlnirea cu aceștia era singura lumină care-mi pătrundea în minte și singura căldură care îmi încălzea inima, așa cum va fi mai târziu cunoașterea Domnului Doctor Mircea Șerbu și (și mai târziu) a Domnului Profesor Cornel Niculae, a căror cultură este, pentru mine, cât niște enciclopedii, convorbirile cu domniile lor – sărbătoare, singura sărbătoare, vitală, prelungitoare a vieții.

Constantin Voinescu – Mircea Șerbu – Cornel Niculaie. Oameni superiori care au creat în jurul lor o noosferă, în afara căreia nu concep viața, cu conexiuni exclusiv afine cu lumea din afară. Și pe câți dintre noi nu ne-au atras în acest tărâm mirific!

La puțin timp după ce a scos revista „OltArt”, Domnul Profesor Voinescu mi-a cerut și mie să particip la acest act de cultură. Am publicat aici cu intermitență.

Într-o zi, acum vreo opt ani, l-am rugat să vină la Biblioteca „Ion Minulescu”. A venit și i-am arătat un dosar mare în care colecționasem articole despre Mihai Eminescu, idolul meu, texte apărute în revistele noastre literare, din 1964 și până atunci. L-am rugat să publice în „OltArt” dintre acestea, în fiecare lună. Surprins, văzând această colecție, Domnul Profesor a exclamat: „Dar aici e o carte! O vom publica”. Și așa a apărut „Mihai Eminescu – antologie critică”, datorită acestui om minunat. Tot grație domniei sale au apărut selecțiile de texte „Historia magistra vitae”, „Excelsior” și „Fascismul, nazismul și comunismul”. Așadar, pot zice – dacă pot spune așa – că eu sunt

„creația” Domnului Profesor. Există, oare, o mai mare facere de bine și o bucurie pentru un om care a suportat în întreaga sa viață atâtea umilințe, un om care a iubit cărțile și și-a iubit profesia considerând-o o misiune haretiană (silit să se rupă de ea) și care murea (ar fi murit) cu lacrimi în ochi măcinat de sentimentul ratării.

Da, Domnul Profesor m-a renăscut, justificându-mi viața și rostul. Nu există cuvinte pentru a-i mulțumi din adâncul inimii.

Prin aceste cărți, Domnul Profesor mi-a dat posibilitatea să-mi exprim iubirea nemărginită: pentru Eminescu, pentru poporul român și marile sale personalități care au făcut Țara, pentru limba română literară, pentru marii noștri creatori de cultură, pentru martirii din gulag și Holocaust.

Sufletul unui damnat solitar are nevoie de multă iubire pentru a renaște. Și pe aceasta mi-a adus-o Domnul Profesor prin iubirea sa, prin iubirea prietenilor pe care mi i-a făcut, cei mai mulți fiindu-mi necunoscuți, depărtați geografic, dar atât de apropiați inimii mele. Se poate ceva mai regenerativ pentru suflet?

Domnul Profesor Voinescu este o personalitate complexă și polivalentă. A creat o operă care are un loc important în istoria culturii și asupra căreia dinții lui Cronos nu vor avea putere. Cărțile sale trebuie să stea pe masa fiecărui student filolog, în mâna fiecărui om de cultură. Ele te înnobiliesc pentru că sunt creații

ale unui aristocrat al minții și inimii. Eu nu am căderea să le analizez. O vor face oameni avizați: critici literari, lingviști, profesori universitari.

A creat revista OLTART, una dintre cele mai bune reviste de cultură din țară. Amenitatea și tactul Domnului Profesor față de colaboratori ne duc cu gândul la Perpessicus. Detesta, însă, mediocritatea, impostura, veleitarismul, lipsa autenticității, a sincerității.

Nu i-au trebuit doctorate, posturi universitare; nu a bătut la poarta Uniunii Scriitorilor. A disprețuit, ca un înțelept, aceste vanități.

Singura răsplată i-a fost doar munca intelectuală, în ciuda marilor suferințe fizice, până la ultima suflare, fără preget.

S-a stins cu condeiul în mână, ca orice mare cărturar care își cunoaște menirea, aceea de a fi de folos spiritualității semenilor săi, orașului său, Țării care ne-a născut și pe care o iubim. Este o mare pierdere pentru noi toți, pentru cultură.

A fost un mentor și este un reper, un model, un om cu suflet mare și frumos, iar pentru mine: toate acestea, în plus un om providențial!

A doua zi după ce a plecat dintre noi, i-am telefonat doamnei Cosmina, una dintre fiicele sale și, cu ochii în lacrimi și cu vocea gătuțită de durere, i-am spus că nu mai am pe cine întreba, cui cere sfatul, iar doamna mi-a răspuns: „Veți vorbi și de aici înainte cu tatăl meu... în spirit.”

Din adâncul inimii, vă mulțumesc, Domnule Profesor!

Întoarceri spre adevăratele izvoare culturale

Mihaela AIONESEI

Flacăra literară din Slatina – scriitorul Constantin Voinescu, (6 martie 1944 – 2 nov. 2024) – s-a stins la vârsta de 80 de ani, înainte ca această notă de lectură, la ultimul volum de poezii publicat în vara anului 2024, să fie publicată într-o revistă. Consider necesară apariția ei, post-mortem, în semn de prețuire pentru aportul său în susținerea și promovarea literaturii și a culturii.

Profesor de limba și literatura română de peste patru decenii, cunoscut în lumea literară mai mult ca prozator și redactor al revistei „Oltart” din Slatina, prof. Constantin Voinescu ne surprinde plăcut cu un volum de poeme intitulat „Știam, Homer, că te prefaci”, Ed. Alana, Slatina, 2024. Un titlu incitant, misterios, care invită la lectură, meditație și întoarceri spre adevăratele izvoare culturale.

Odată pătrunși în „sanctuarul tainic” al autorului, descoperim o lume pe cât de simplă pe atât de fascinantă, din care nu lipsesc temele generale ale poeziei, predominant fiind timpul cu marea lui trecere, în care poetul se simte pierdut: „Mă caut/ și-mi este tot mai greu/ să mă găesc,/ m-am rătăcit prin timp/ ca într-un labirint/ și-n mână nu mai țin/ de capăt/ nici-un fir” (Labirint,

pag.104), ori lipsit de „beția” vieții de altădată: „Acum sorb/ ultimele picături de timp/ de pe fundul paharului/ plin cândva/ cu vin” („Beții”, pag. 58) Dar ceea ce face remarcabil acest volum de poezii sunt deseale trimiteri către marile personalități care au marcat de-a lungul timpului cultura universală, începând cu Homer, Aristofan, Eschil, Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Heine, continuând cu Rembrandt, Platon, Mateiu etc. Autori care și-au pus definitiv amprenta și au stabilit direcția culturii în curente literare care sunt valabile și astăzi. Apreciate și îmbrățișate de scriitori care nu s-au lăsat luați de valul modernismului și au rămas fideli principiilor și lecturilor care i-au consacrat, printre care se află și profesorul Constantin Voinescu, scriitor care și-a croit drumul în literatură cu discreție, fără a epata, fără a se zbate să intre în topuri, mai mult sau mai puțin valabile, remarcându-se de-a lungul timpului ca un slujitor fidel al limbii române, pe care o cultivă ca nimeni altul, având o grijă deosebită pentru a fi vorbită corect. Cunoscut fiind pentru grija și atenția pe care le-a acordat îndreptării ei, prin paginile cărților memorabile; „Like Gramatica”, „Agramatica”, „Din vorbă în

vorbă” și cea mai recentă carte, „Limba noastră cea de toate zilele” (coautor).

Citind cu atenție cartea, observ că din ea nu lipsesc nici personajele mitologice care aduc fantasticul în poemele sale, printre care Icar, Morfeu, Dedal, Ulise, Iliada și Achile, personaje biblice: Adam și Eva, Noe, Iona etc. Un mod inedit și subtil de a-i readuce în atenția cititorilor, folosind ca procedeu principal al scrierii, simbolistica.

Cum era și firesc, printre cele 163 de pagini, cât cuprinde cartea „Știam, Homer, că te prefaci”, nu uită de personaje autohtone, amintind de „Bacovia cântând/ prin parcuri pustii/ la vioară”, poate cea mai potrivită imagine a poetului în lume. De legendarul Meșter Manole – simbol al creației, perfecțiunii, sacrificiului și al dramei din spatele unei opere, unde artistul, indiferent de categoria din care face parte, nu este decât un temerar care „învață zborul cu aripi de șindrilă” în căutarea izvorului.

Un stil inconfundabil, minimalist prin formă, poetul făcând economie de cuvinte în favoarea mesajului și a profunzimii, „stil” care este doar la îndemâna celor care au biblioteci de lecturi în spate. Așa cum subtil reiese și din acest volum care ne poartă prin celebrele cetăți culturale unde a luat naștere arta sub toate formele ei, fiind amintite: Roma, Troia, Olimp, Acropole, Ithaca, Altamira, Levant etc.

Deși prezent în literatura de azi, parcurgând paginile volumului de poezii, observăm că preferă învățăturile care se pot trage din trecutul marilor legende și personalități ale lumii. Luându-se la întrecere cu personaje mitologice, „În ignoranța mea,/ m-am apropiat/ prea mult de Helios,/ scoțându-l din sărite” (Cădere, pag. 64), precum Icar, Helios – divinitate solară din mitologia greacă, ne arată prin trimiterea făcută la ele, că a înțeles morala legendei care avertizează căderea în păcatul trufiei de a ne dori să fim deasupra celorlalți, fără însă, a ne îndemna să ne mulțumim cu puțin, după cum eronat a fost transmis generațiilor mitul lui Icar, așa cum sublinia, în cartea sa „Și tu poți să zbori”, Seth Godin: „Există o parte a mitului care nu ți-a fost spusă: pe lângă faptul că i-a zis lui Icar să nu zboare prea sus, Dedal și-a instruit fiul să nu zboare nici prea jos, prea aproape de mare, pentru că apa i-ar distruge aripile. Societatea a modificat mitul, încurajându-ne să uităm o bună parte din el, și a creat o cultură în care ne amintim constant unii altora de pericolele care ne așteaptă dacă ne ridicăm și ieșim din anonim, dacă devenim vizibili.”

În toată această incursiune în subteranele spiritului, „ca Don Quijote/ printre morile de vânt”, trecând prin „focul sacru” al creației și al devenirii, „reazem” îi este cuvântul prin care ne cheamă „la un dineu/ să ascultăm privighetoarea/ și cântul ei/ din curcubeu!” după ce „Un liliac/ din

vechile poeme/ a dat în floare/ în gândul meu” (Veniți! pag.117) și ce mai dăinuie! Nu e de mirare că distinsului critic literar Eugen Dorcescu, citind cartea a concluzionat atât de concis și convingător în cronică „În căutarea sensului pierdut”: „Poezia lui C. Voinescu are profunzime, are dramă, are discreție, are noblețe, ARE STIL”.

Dincolo de melancolii, de regrete discret menționate, de procedeele artistice și de motivele folosite în unele poeme: (motivul peșterii (*Peștera, Umbra, Ieșire*), al focului (*Foc sacru*), al facerii (*Donație, Olarul*), al zborului (*Cădere, Zbor, Conchistador*), al întunericii (*Bob de întunic*), al potopului (*Potopul, Ape tulburi*), al timpului (*Toaca, Joc, Rod, Fărâmaturi, Labirint, Clepsidră*) ș.a., fără a lăsa să-i scape vreun strop de patetism, rămâne imaginea florală a poetului „Mesteacăn alb/ lăcrimând”, nealiniat noilor tendințe în care se simte „robot stricat/ prin era digitală”.

Aceste întoarceri spre mituri și legende, spre izvoarele culturii universale, având rol de a-l ține departe de pescaria zilei care se întorc cu „năvodul gol” și, nu în ultimul rând, de

curățire a spiritului călcând pe urmele pașilor Lui Iisus „căutând izvorul/ tămăduirii de sine”.

Dincolo de spectacolul hidos al lumii, cu clovni, bufoni, dresori, scamatori, arlechini, când cutia milei se fură, visele se confiscă, totul se transformă, se „updatează”, unde „veacul și-a schimbat parola”, speranțele sunt adormite cu povești despre Feți-Frumoși, cenușărese și prinți, esența frumoasă a acestui volum este împăcarea cu sine, așa cum reiese din „Împăcăciune”. Un poem care definește latura creștină a poetului care, după ce a sorbit „pe rând prihelele” proprii, dar și pe cele ale lumii, conștientizează deșertăciunea deșertăciunilor, face marele pas de a ierta și a se ierta, alegând cu înțelepciunea celor opt decenii de viață tumultuoasă, mult râvnită mântuire aducătoare de pace a sufletului, convins fiind că „Dincolo/ de zăpezile cenușii/ ale tristeților târzii/ arde mocnit/ clipa eternă/ a verbului/ a fi”, după cum își încheie acest nou volum de poeme care reușește să îmbogățească cultura, spiritul și sufletul fiecărui cititor avid de simplitatea și frumusețea cuvântului rupt din Cuvânt.

1 ianuarie 1794 - s-a născut, la Slatina, poetul **BARBU PARIS MUMULEANU** (m. 21. 05. 1836, București)

1 ianuarie 1951 – s-a născut, la Corabia, pictorița **CORNELIA PETRESCU**

1 ianuarie 1938 – s-a născut, la Dobrețu, Olt, istoricul **GHEORGHE D. ISCRU**

1 ianuarie 2000 – a murit, la Roma, poeta **YVONNE ROSSIGNON** (n. 1912, Studina, Olt)

2 ianuarie 1962 – s-a născut, la Poboru, Olt, prozatorul și gazetarul **NICOLAE TIȚA** (m. 5. 01. 2016, Slatina)

5 ianuarie 1991 – a murit, la Slatina, jurnalista, prozatoarea și poeta **MIHAELA DUMITRESCU** (n. 16. 05. 1991, Corabia)

6 ianuarie 1940 – s-a născut în comuna Ciubârțiu, județul Tighina, romancierul, poetul și eseistul **ION LAZU**

7 ianuarie 1976 – s-a născut, la Craiova, poetul **IONUȚ OCTAVIAN BOTAR**

8 ianuarie 1997 – a murit, la Slatina, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (n. 29. 11. 1940, Radomirești, Olt)

14 ianuarie 1941 – s-a născut, la Vădăstrița, Olt, poetul **ALEXANDRU TĂNASE**

14 ianuarie 1948 – a murit, la București, memorialistul **PAVEL ION** (n. 1885, Caracal)

15 ianuarie 1979 – s-a născut la Vădăstrița, Olt, poetul **VICTOR IACOBESCU**

18 ianuarie 1943 – s-a născut, la Slătioara, poetul și publicistul **DAN ROTARU**

23 ianuarie 1940 – s-a născut, la Corabia, actorul și regizorul **EMIL BOROĞHINĂ**

24 ianuarie 1932 – s-a născut, la Timișoara, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (m. 23. 10. 1998, București)

24 ianuarie 1949 – s-a născut, la Slatina, istoricul **ALEXANDRU-CECILIU POPESCU**

24 ianuarie 1967 – s-a născut, la Bălteni, Olt, poeta și pictorița **INA FLORICA POPA**

25 ianuarie 1961 – s-a născut, la Bobicești, Olt, pictorul **GEORGE PĂUNESCU**

26 ianuarie 2015 – a murit, la Drăgănești-Olt, pictorul, sculptorul, restauratorul, arheologul și muzeograful **TRAIAN ZORZOLIU** (n. 15 decembrie 1936, Stoicănești)

27 ianuarie 2000 – a murit, la Slatina, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (n. 16. 08. 1903, Bârza, Olt)

28 ianuarie 1943 – s-a născut, la Vișina, Olt, prozatorul **PETRE PREOTEASA**

29 ianuarie 1928 – s-a născut, la Slatina, istoricul **MIHAIL BUTOI** (m. - ?)

Portrete

Cetățeni care fac onoare Oltului:

Nicolae TRUȚĂ

C. VOINESCU

Noi îi ziceam Nae, ademeniți de un tainic fior semantic, nicicând altfel experimentat, pentru că izbuteam să-l împingem până la voluptate.

Toți prietenii. Miti, Marinică, Doru, Iovan, Păscuța, Aurelia, Cristina, Conu Nicu, eu... Mai aristocrat, Geo Mitrache îi zicea Domnul Truță. Mai proletar, deși nu mai puțin sedus de ecoul diafan al celor trei foneme onomastice, tovarășul Lăptică îi zicea, totuși, tovarășul Truță.

Între *domnul* lui Geo și *tovarășul* lui Lăptică, sălășluia, candid și echidistant, Nae pur și simplu.

Cel care și-a cultivat talentul așa cum își cultivă țărănul ogorul de grâu. Temeinic. Zi de zi.

Indiferent de starea vremii sau de anotimpul politic.

Cu eschive moromețiene, inteligent jucate, în fața indicațiilor partinice despre macarale râzând plastic în soare și furnale fumegând optimist.

Și la Dobrețu, unde am ajuns prima oară prin '76, cu Skodița lui Doru, la vreme de salcâmi dați peste răscoale, tot Nae i se zicea. Doar bătrâna lui mamă, aproape stinsă, pâlپând ca o candelă fără ulei, într-o casă veche cu fruntea-ncrețită, îi zicea Nae, maică.

De pe un colț de pat, ștergându-și lacrimile seci cu colțul dermelei: Nu

trebuia să bați atâta drum, Nae, maică, mi-e mai bine acum, a zis și doctorul că mi-e mai bine acum, n-are cum să-mi fie altfel. Și frate-său, rămas locului, printre dealuri, tot Nae îi zicea. Frate Nae. Ce mai faci, frate? – Nae întrebându-l. E greu, Nae! – fratele răspunzându-i.

Nae, rânduind, mai târziu, cuvinte pe șevalet, printre Miresele Dobrețului: Azi nimeni nu poartă o vină,/ Eu port însă o rădăcină/ Ce sfântă e, Doamne, acum/ Când o iau cu mine la drum.

Nae înălțându-se ca de fiecare dată – numai el știa cum – deasupra lumii, dincolo de pâcla vieții:

Uite, ăsta – arătând spre un om îndesat de pe uliță – s-a dus, prin anii '50 la nașu-său să-l lămurească să se înscrie în colectiv, Înscrie-te, nașule, înscrie-te, nu mai sta, înscrie-te! Nașul, după insistențele burlești ale finului, zăvorând poarta: Finule, nu-ți promit, da' ești cam prost!

Peste meteceni albi și lăcrimânzi, ninge cernit.

Aripi frânte de curcan își aprind culorile în sufletele noastre.

Doar casele vechi ale Dobrețului cu fruntea-ncrețită nemuresc prin timp și prin culoare.

Acolo, sus, cerurile lui s-au unit cu cerurile lui Dumnezeu, pe care l-a văzut întâia oară la Dobrețu: Era frumosul bătrân/ În satul meu

Dumnezeu/ Mirosea a credință de
fân/ L-am văzut, l-am văzut/ Numai
Eu.

Nae, povestindu-i lui Dumnezeu,
de pe o prispă de lemn, că, la
răspântia dintre două leaturi, în
Satele Unite ale Dobrețului miresme-
le au rămas pure: Aștept un preot de
departe/ Un pictor c-un buchet de
crini/ Să țină slujba despre arte/
Despre miresme și măslini.

Sacerdot al culorii, Nae o oficiat
în cetate slujba despre arte și mires-
me. Și despre chemați și nechemați.
Sau născuți și făcuți.

Miresmele de esență tare, pură,
ale Dobrețului sunt semnul crezului
estetic sub care trebuie să se așeze
artistul.

Dacă poate, chiar în genunchi, ca
Nae.

Fiindcă în artă ori ești, ori nu ești.

Și Nae a fost.

Într-o neprihănită noapte de
Sfântul Nicolae a veacului trecut,
când Dumnezeu picta pe cer zborul
angelic al fulgilor de nea și toți
oamenii de pe stradă erau de zăpadă,
i-am sunat la ușă. Marinică, Doru, eu
și cele trei fluierie desprinse din
panoplie, când primii îngeri de nea au
început să bată alb în fereastră. N-
apucase să se cufunde în culorile
incerte ale nopții târzii, ce da să
îmbrace haină de omăt. Din fluierile
noastre țâșneau anapoda fulgi de
lumină, din ochii lui mirați – toate
nuanțele luminii: Plouă-n miez de
noapte, ninge-n miez de zi/ Malul s-a
mutat în ore târzii/ ... Ninge, plouă –
ninge – pe lumea pestriță. Ni s-a
alăturat fără tăgadă și chiar fără fluier,

ieșind în stradă să ne lăsăm cuprinși
de efemerul adânc al luminii.

Din prea plinul harului său, Nae a
dăruit și celorlalți.

Celor mulți – bucuria culorii ce
însuflește forma.

Celor venind spre Miresme –
calea pe unde să-și poarte cu evlavie
pașii întru revelarea sensului.

Celor indiferenți – tăcerea și
implicita ei iertare.

Tuturor, la un loc, – iubirea.

Dumnezeu a creat lumea.

Nae a înfrumusețat-o.

În bună parte.

Sau poate că doar a reparat ceva
din ceea ce, inconștienți sau nu,
stricăm cu înverșunare.

Le smulg culorilor sclipirea/ O
pun la suflet și mă-nalt/ Acolo unde
fericirea/ Are verigile în lanț/ Ce-
mprejmuiesc și nemurirea/ Transmisă
pulsului din braț...

În ciuda premonitivei sale
adormiri, Nae trăiește acum intens o
altă coacere de smalt.

Cei muriți s-ar putea să fim noi.

CANAAN

Amiază a crimei de lez divinitate

în lupanarele din Canaan se întind mesele
la picioarele crucificațiilor
din pom cad prune uscate-n ceaunul
în care fierbe coliva
pentru pomeni

cu pască și ouă înroșite cioclii prăznuiesc
încălziți de țuici și mazurci
lipind uneori o bancnotă pe fruntea truverului
lat în șolduri și-n fălci
ce cântă-nfocat la rebec și din gură
epitalamuri

cu buzele umede, cu ochi dilatați.
cu glandul umflat.

sub acidul muzicii fețele se tumefiază,
se macerează,
se descompun
se fac flăcărui pâlپând deasupra tăvilor pline
cu fructe de ceară
ce curg înmuiate în poala mesenilor.

Da! dracu-i prosper, vinde almanahuri și biblii
samizdat
magdalenelor somnoroase din lupanare
colane, inele, centuri. de fier înroșit.
pentru stigmatizare.

în pomul din Pardes lucesc tingiri, polonice
și oale
puse la zvântat
și securi încă umede picurând în băltoace-nchegate
ca sângele lepădat de muieri
ca sângele gălgâind dintre pulpele
copilelor deflorate
de soldați și de preoți cu șpanga. în sanctuarele
goale.

sub pom visătoare e tânăra soață
dezgolind sânii-i plini ca lunele pline
pentru primu-i născut.
știu acum:
dulcele găngurit al sugarului va deveni glas tunător
de satrap...

De când ai plecat și roind pe un lemn,
înfometat Te caută bărbatul în pântecul vergur
neputinciosul și preaputinciosul
se ușurează și uită. copiii se nasc țipând ascuțit
ca purceii în fața cuțitului.

învăță mersul de-a bușilea. cu o cruce-n spinare.

În sanctuarele goale
și eu am prins plod. mi l-au scos cu cleștii
pe gură
un bulz urlător. dat și luat.
nu l-am plâns. l-am scuipat și l-am răs. ca și ei.
dar inima mea s-a-ndoit ca potcoava în foc.

pentru el am tocmit un dulgher, un blidar
și mai mulți colivari
să se sature toți, să fie masa bogată
și masa bogată a fost
cu rondeluri și fabuli. și voioase cântări picurând

din vielă.

arși pe gâtleej de gustări papricate, privind
caraghiozii
și tumele lor măiestrite,-n abis,
prăznuiitorii râdeau printre lacrimi. cu bucătura
oprită în gât
strangulați pe la spate,
seninați deodată, cetind semne cerești schimbătoare
ca norii. cu ochi dilatați

cu nările pline cu vată. și pântecul plin
clipocind de formol.

(de ești abătut, cântărețule, ia și tu un copan,
ia o fleică, digeră ceva,
și-o să uiți. și-o să vezi viața-n roz.
un roz palid. de tegumente lipsite de sânge.

și zi-i o nunească din solzul de pește!)

Pentru festinul funebru în paraclise popii afumă
slănina. altarul e scaun de
măcelărie. lucind de urină.
de sânge și seu.
pe masa de scris din grădină se spală morți tineri
se leagă în feșe

sub pom. pomu-i trăsnit, despicat, numai țepi.

În vârf de te sui dinspre puste zărești, lunecând pe șenile,
blindate
și-n urmă, luând cu asalt Canaanul, cohorte
de mântuiți și
mântuitori
purtându-și pe umeri iscarioții. de lemn
poleit cu argint

(ce strigă răstit: Faceți loc!
pe cei șovăielnici arzându-i la mir
cu biblîi și cu ciolanele dreptîilor)
legiuni și cohorte se scurg șerpuint în șir ordonat.
au în față pustia. în urmă deșert infestat,
radioactiv.

De cînd ai plecat sîngerînd pe un lemn
în plină amiază
muieri iubitoare de alte de muieri
se sărută pe gură,
sodomiții copulează cu caprele
prin grădini cu spinișuri luminate a giorno
preumblîndu-se goi. neștiutori de păcat.

(Da, e Cornutul prosper
s-a-mbogățit peste noapte din comerțul cu arme
asudă și suflă în foale
el, fabricantul de săbii
cîlind bine oțelul la dogoarea ochilor mei...)

Sub dud, patriarhii spintecă miei pentru praznic
pe drum trec flancați de putere și cîini
liberi cugetători cu pletele-n vînt
scărpinîndu-și cu furie mare buboiul
neluminați, împăcați
târâți de un lanț spre casapniță.

prin sanctuare pustii funcționează ca unsă mașina
ultramodernă
de tranșat și belit pe aproapele
lamele repezi lucrează
nimic nu se pierde, nimic nu se-aruncă
se prelucrează și carnea și pielea și osul
și excrementul uman...

juzii și cioclii beau aldămașuri
surzi la cele din jur, rîzînd pe mutește

dar râsul le-ngheață pe buze în sloiuri
(când vine moartea, știi bine, în fața cuțitului ei
schingiuitorul țipă la fel ca cel schingiuit
ca la ignat
surdomutul guiță, brusc vindecat de surzenie
demutizat)

sub pomul rotat din grădina cu fructe de ceară
arămind prin spinișuri
stau la o masă. scriu despre toate.
uruie belitoarea mecanică.
în text, în contratext
în metatext.

văd praznice mari sângeroase
la picioarele crucilor
omoruri rituale înroșind asfințitul
bucuria orgasmică a celor ce ard intonând Aleluia!

Și mai știu, Abadoane, nimic nu se pierde,
din emanațiile abatoarelor suind către cer
din fumul gros al crematoriilor,
din urletele noastre
se încheagă noosfera

din respirarea blânzilor estropiați...

de-a indieni

toată viața mi-a fost silă de șerpi
de răceala și perfidia lor
într-o noapte
am visat că m-am rătăcit
în pădure
am făcut focul și
(citisem eu undeva
că așa se procedează)
am pus o frânghie în jurul locului
unde urma să dorm
căldură
liniște
până când mi-a trecut un junghi
prin inimă

moromețiană

mălaiul nostru avea culoarea aurului
și gustul sărat al sudorilor noastre
cei care plantam porumbul
cei care l prășeam
cei care l păzeam de hoți
cei care l culegeam
cei care îl depănușam
cei care întorceam drugile, să se
usuce
cei care curățau boabele de pe
coceni
cei care mergeau la moară
cu sacul de cinci băncioare
și plăteau uiumul de 20 la sută
30

rugându-se ca
măcar jumătate din mălaiul primit
să fie din porumbul tău
ăla pentru care ai munci și
ai băut apă caldă la prașilă
rugându-te ca mămăliga
să fie a ta

chilie

o punte de lemn ce arde
în urma noastră
fiecare fugind în altă parte
voi face chirpici din cenușă
pentru a clădi trepte
până la tine
voi face chirpici
să clădesc o chilie
unde voi aștepta
să-ți fie dor
de puntea arsă

colier

viața este doar un șnur
pe care-l transformi în colier
pe care-l porți adăugând
câte o piatră în fiecare an
unele-s mai goale
altele mai ușoare
unele întunecate
altele strălucitoare
ce doare cel mai mult
e faptul că

nu le poți prelucra
rămân așa cum le-ai trăit
până când colierul devine
mult prea greu
de purtat

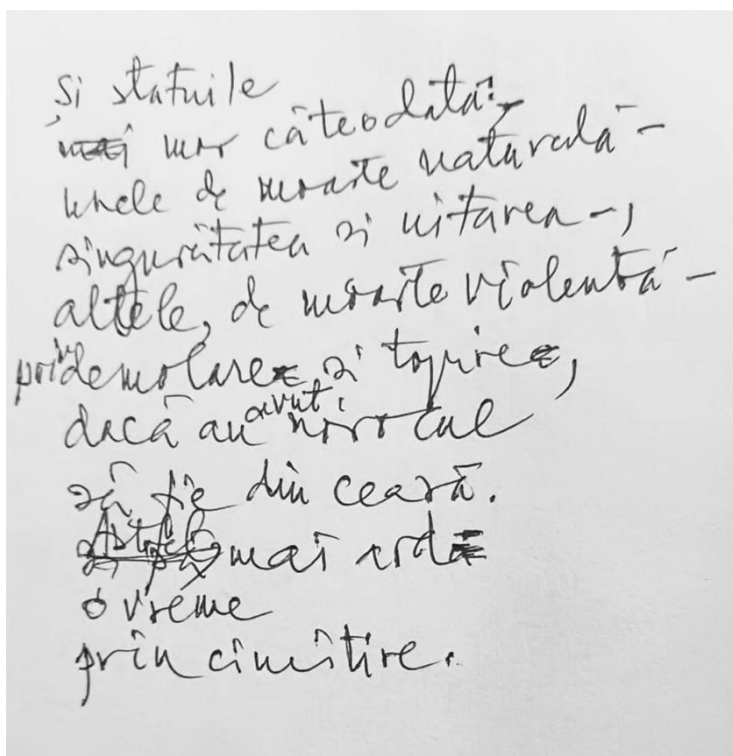
lanț trofic

poienile pot să ardă
de aia sunt poieni
să fie păscute sau să ardă
să hrănească pământul care
le-a crescut
pădurile pot să ardă
de aia sunt păduri
să facă umbră
să fie tăiate

să dea lemne de foc și
frunze care să hrănească
pământul care le-a crescut
lubirile pot să ardă
de aia sunt iubiri
să ardă mocnit inimile care
le-au născut

brâncuși

așteptam să vii
să stăm în penumbră
să desenez luna pe pielea ta
apoi
am înțeles că stricam
ce a făcut
Dumnezeu

Si statuiile
mai mor câteodată
unele de moarte naturală -
singuritatea și uitarea -
altele, de moarte violentă -
pridemolarea și topirea,
dacă au avut
să fie din ceră.
Altele mai ard
o vreme
prin cimitire.

curva de noapte

noaptea iar a mizat pe ea la masa de poker,
a jucat a câta oară și s-a pierdut pe-o pereche.
mereu se vinde astfel bărbaților,
care o posedă cu ochi injectați de instinct roșu,
cu gemete de salivă curgându-le pe trupul ei perfect.

aaah, nimfomana îi prinde între șerpi de picioare,
îi trece prin nunți canibale,
le spânzură încordarea finală a sângelui
cu ciorapii ei mătăsoși de negri
și apoi îi leapădă pe trotuarul victimelor ușoare.

faceți cărțile, vă rog,
cine are deschiderea,
cine merge la potul acesta...
vânătoarea începe,
curva de noapte iar a pierdut,
rien ne va plus.

stop-cadru

ciorap de mătase,
singurătatea
cade din lungul piciorului
lângă o nocturnă
pe care chopin

o uită aprinsă în scrumieră.

e puțin dezacordat timpul,
mușcă din carnea absenței
cu dinți afon cariați.

aici se face stop-cadru,
se apropie imaginea,
ciorapul e rupt în două locuri,
chopin tușește tebecistic
și strică mezanplasul.

fumează-ți, femeie,
până la filtru mătasea,
ia-ți blugii,
revanșa
și ma
i dă-o dracului de absență.

blugii și literele mici

îmi place această libertate
de a nu-mi strânge cuvintele.
de a le lăsa înșirate prin casă,
așa cum le dezbrac.
am un teribil obicei
de a scoate curiozitatea din camere.
până la urmă,
dacă mă plimb goală
prin dezordinea vocabularului meu
de la etajul patru,
nu privește pe nimeni.

aseară mi s-a blocat fermoarul
între silabe.

a trebuit sa tai rochia de sus până jos,
să ies din cadavrul ei,
uite, și acum zace cu ochii deschiși pe
podea
într-o poziție indecentă.

nu ai cum să înțelegi această fericire
de a refuza să-mi disciplinez
dulapurile.
sunt un incomparabil,
un îndărătnic
de albă care nu ia lecții de dicție
pentru că astup cu indiferență
ferestrele agasante.

da,
mănânc, citesc, mă spăl pe dinți,
dorm, iubesc
într-o revoluție despuiată.

când plec de acasă,
trag pe mine alte cuvinte
(în general prefer blugii și literele mici)
nu caut pantofi, tocurile îmi cresc
matinal din călcâie,
spun cuiva de sus că probabil voi face
ordine la întoarcere.

firește că mint,
fluier libertatea să mă urmeze,
și plec să îmi aerisesc cotidianul.

în pauze de realitate

poemul acesta nu ar trebui scris,
ar trebui fumat,
tras adânc în piept
până ai simți
că îți plesnesc plămâni de litere,
acum și în toate realitățile tale

posibile.

acelea în care nu știi să respiri
decât cu masca de plâns pe figură
sau
în cele în care despici munții
să le scoți inima
în dinți
(să le-o smulgi cu brazii din rădăcină)
și
în lumile tale
băgate în timpuri cubice la înghețat
pentru că îți clocotește frica în pahar
și
în telefoanele tale de viață
în care stai integrat ca un cip
și îți proclami cantitativ sentimentele
drept tabu.

trage din cuvintele astea fumul,
în general e rău
și va rămâne depus pe aorta
închipuirii,
căreia îi spui din când în când
conștiință,
dar cât de sublim tușește sensul
scuzabil...

doar uneori, rar,
departe sau în pauze de realități,
când ți se oprește respirația
de tăria abstractului,
în plămâni înfloresc
livezi de oxigen alb.

ai înțeles
că poemul a fost fumat
cât trăiește o țigară
până la filtru
sau cât spui într-o altă dimensiune
„iubesc”.

cei care nu vor să audă

cei care nu vor să audă
sunt cei care nu știu să privească
dincolo de ei
trecători
ca și mine
stau și-mi amintesc
muzica copilăriei care-mi învăluiește trecutul
cu timpul ei
care m-a făcut să mă pierd
în statornicia rădăcinilor întortocheate
deasupra cărora încă locuiesc
și mă învârt în cercuri largi
urmărit de uitare
fără răspunsul la întrebarea
dacă sânt unde trebuie
aici
sau acolo
pe prima pagină a începutului
care mă atrage ca un magnet de urmele pașilor
aducându-mă acolo
acasă
la locul meu
din toate călătoriile vieții
la chipurile atât de clare
ale părinților
care nu mai există
dar
n-au uitat să mă privească.

spre trecut

pietre uitate
prin apele tulburi
câtă nemișcare
pescăruși rătăciți peste umbrele rămase
prin nisipul nostalgic
cu tălpile goale și amintirile ce vâslesc încăpățânate
spre trecut
cât zbor
și ce de ferestre goale
cu părul despletit și miros de mâini fluturând
câtă veșnicie
cu aceeași priveliște către mare
câtă mahnire
peste valurile negre și zbuțumate
c-au dispărut îndrăgostiții cu iubirea lor de –o vară
câtă mirare
peste dansul frunzelor galbene și frânte
câtă moarte
pe firele nemuritoare de nisip
peste care mai răsuflă doar vântul
împrăștiind toate culorile asfințitului
cât răsărit
o mai fi rămas
să strige după veșnica tinerețe
cu haine îmbătrânite și grele
câtă eternitate
ne mai așteaptă
și câtă răbdare
o mai avea viața cu noi.

noimă

în noaptea asta
aud cum se prăbușesc stelele cerului în țărână
aud cum inima lor nemărginită
plesnește de singurătate într-un amestec nebulos
de înțelesuri adevărate ale tăcerii ale întunericului

în prelungirea brațelor mele întinse simplu și curat
în adâncul unei insule nelocuite
crește înțelesul că trăirile de azi nu sunt
decât fotografii neretușate ale existenței

în noaptea asta sunt mai tristă decât o iguană
crucificată pe un perete alb alb.

nu

nu mai puteam să intru în casă
fereastra aburită de respirația ploii
să-mi pătrundă în ochi printr-o mare pată neagră
reflectând asemenea catifelei picăturile de apă
ori senzația de plâns al universului

în golul imens ce se întindea în mireasma mălinilor
părea că mai smulgeam morții o noapte de insomnie
așternuturile albe întinse ca la ceremonia unei execuții
erau maculate de un vârtej de pene roșii
din chivăra unei amintiri neclare

stăteam în fața nopții și nu puteam să intru în casă
acolo în mijlocul întunericului am înțeles că sunt oarbă

de undeva de departe dintre crengile negre și aripi cernite
peste lume își picura armonia cântecului o pasăre
era doar o pasăre mică și nu cunoscuse oamenii.

petrecerea

sunt multe de ars sunt puține
pentru un foc de artificii
în care fragmente de viață se topesc în aer
călătorind prin întuneric invizibile?

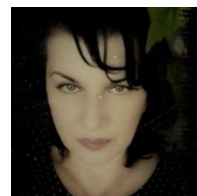
ale mele sunt toate aceste înfrângeri camuflate
a mea arderea și topirea
umbra deasă care acoperă luna
cenușa de care dimineața îmi spăl fața
în apele râului fără nume
a mea bucuria pe care încă o mai simt
pentru bucuriile voastre
și toate cele care se dăruiesc focului
fără apărare

încolo de câteva picături de sânge
nimic nu-mi rămâne
e oare de ajuns pentru a încheia
această petrecere sufocantă?

respir și schimb pasul

aș vrea să transform în semne
visele și obsesiile
în ceva real și solid
nu iluzia

dar nu am timp
pentru că vreau să ajung acasă
să mă bag în pat
și să dorm un poem

și a fost greu
și nu a fost nimic.
vântul a suflat funinginea nopții.

ceea ce ai devenit nu are nume.
dar dacă ai învățat să mergi pe o
frânghie
atunci nu mai merge pe pământ.

uită de măcinarea secunde care bate
în aerul răsunător.
fă ceva fără sânge luptă și durere.
ceva ce nu va fi în zadar.

viața este întotdeauna tânără
înaintea morții.

luna și sunetele ei ciudate.
cuțitele ascunse ale cuvintelor.
vremuri rezistente la coroziune
deconectând corpuri ruginite.

de cealaltă parte a ecranului
iarba este întotdeauna mai verde
doar tăieturile sunt mai adânci.

s-a făcut lumină
dar noi n-am înțeles.
ne-am îmbrăcat mai gros
înaintând atenți la fiecare pas
înconjurându-ne de gândurile noastre
ca țărmurile unor insule necunoscute
de valurile albe

nu ne-am spus unde vom merge.
știam că trebuie să urcăm
aerul mirosea a drum
pe care nimeni nu l-a mai întors.
înaintam
cu trupurile pline de întrebări
pe care nu le mai rostem.

poate că nu exista niciun loc
unde să ajungem.
doar drumul
și pasul următor
și cel de după el...
până când uitam
că fusese vreodată un început
numai visul

și palmele lui uscate
mângâindu-ne inimile oboseite.

nimic din ce vei lăsa să cadă
nu vei pierde
doar ritmul lumii se va întoarce la tine.

atunci când vremea se schimbă
orice durere vorbește
de locurile în care n-ai ajuns.
de apele repezi
și umbrele de pe chipurile oamenilor
din ce în ce mai destrămate.

de ziua care a murit sub picioarele tale
privind cu ochii mari
spre suflet.

orașul
o cutie cu lucruri
ruginite. corpuri străine
intersectându-și vocile și setea.
mai mult zgomot decât zumzet.
praful învelește aerul care tremură.
sufletele se pierd în propria lor minte
așteptând să fie adăpostite
înflorite. inspirate.

străzile mă șterg. mă resping.
căldura devine chinuitoare.
fluturile prins în mijlocul luminilor
se răsucesc mut
ca o silabă de alamă.

iubirea e atunci când te dăruiești
memoriei acelei străluciri
care nu se poate păstra în nicio altă
formă.
nici de către cei buni
nici de cei răi
nici de cei domesticiți
nici de cei sălbăticiți...

nu am iubit niciodată apele tulburi.
doar oamenii
misterioși în tulburările lor
cu adevărul cuibărit în ei.
suntem înghițiți de imagini.
când nu îmi este dor nu exist.
există doar o frică nespusă
care pândește printre noi.
ne dizolvă în marele ocean al lumii.
aparținem oamenilor
în care inimile noastre nu se pot odihni.
omul care sunt agonizează în mine.
spune cu vocea altcuiva
că totul este minunat.

imaginează-ți cuvântul
care nu s-a întâmpat.
cel care îți trage înapoi corzile vocale
în timp ce-și așteaptă sensul
între spații.

cuvântul care te-a crescut
și pe care îl crești
și încă mai adormi cu el din greșeală
dar el nu adoarme cu tine.

cuvântul de care uiți
când durerea prinde coajă.
un cuvânt în care ești uitat de viu
care se aprinde ca o făclie înlăuntru și
afară
străduindu-se să lumineze ziua
cu tot întunericul ei

primăvara: soare în vânt.
sunetul de neînțeles al mugurilor
care nu mai au răbdare.
griul și apăsarea orașului
care ține cu dinții de provincia lui.
criza prezentă și viitoare a oamenilor.
banii. măștile căzute.
povestea unui război mereu iminent
care umbrește războiul vieții de zi cu zi.
morții noștri. viii noștri. Supravie-
țuitorii.
singurătatea devenită obicei.
lumina împărțită și întunericul indiv-
izibil.
trecem dintr-o iarnă în alta
urmând dinamica și consistența arde-
rilor.
și peste toate fumul
pe care îl numim viață.

Repere

Nicolae Manolescu, istoric literar (II)

Maria IONICĂ

În finalul precedentului articol despre *Istoria* lui Nicolae Manolescu (v „OltArt”, nr. 48/ august 2024, pp. 20-24) recunoșteam că elaborarea unei lucrări de asemenea dimensiuni necesită multă muncă, riguroasă documentare, spirit critic rafinat și deosebită atenție la nuanțele judecăților de valoare. Pentru cutezanța (!) de a pomeni acolo câteva minusuri în abordarea celor „5 secole de literatură”, anticipam un viitor articol cu inadvertențele constatate în abordarea unuia dintre autori, un scriitor a cărui activitate literară îmi este bine cunoscută, dat fiind faptul că asupra acesteia am zăbovit ceva ani pentru elaborarea unei teze de doctorat și a mai multor studii critice. Este vorba despre Marin Sorescu, inclus, firește, la literatura secolului XX, capitolul *Contemporanii – 1948-2000*, secvența *Poezie – din Noua literatură: Generația '60*. Și, pentru că aminteam de cealaltă mare pierdere a criticii literare contemporane, am revăzut și cum îl surprinde Nicolae Manolescu pe Eugen Simion – colegul său de generație și de breaslă.

În ceea ce-l privește pe *singurul printre poeți*, cu toate că i se consacră aproape 9 pagini (fiind cel mai

„răsfățat” dintre contemporanii săi) și că, în general, analiza este bine documentată, realizată de un exeget bine și de mult familiarizat cu non-conformismul scrisului sorescian, includerea în secvența menționată pare pripită. Este adevărat că Marin Sorescu se afirmase în primul rând ca poet, însă după doar câțiva ani debuta ca dramaturg, publica și proză, iar formularea nu-l mai *încăpea*. De altfel, mai bine de jumătatea paginilor sunt afectate eseistului, respectiv, dramaturgului Sorescu.

Cu indiscutabila autoritate pe care i-o conferă istoricului Nicolae Manolescu bibliografia critică a operei soresciene¹, în aceste pagini se strecoară câteva ambiguități. O primă obiecție ar constitui-o preluarea datei de naștere a scriitorului: „19 februarie 1936”, în condițiile în care studiile noastre avansaseră, încă de prin 2003 – cu incontestabile argumente oferite de familia scriitorului, ziua de 29 februarie a aceluia an bisect. Presupunând că acestea n-au fost cunoscute și dreptu-i că nu nici s-a oferit vreo explicație clară, dar la finele lunii februarie se organizau de-o vreme la Craiova *Zilele „Marin Sorescu”*. Până și unele manuale

¹ După G. Călinescu, Nicolae Manolescu se situează în primul eșalon critic *pro-sorescian*.

școlare corectaseră între timp acest echivoc, voit întreținut chiar de autorul care obișnuia să spună: „Puțin mister nu strică”².

Remarcabile și memorabile sunt multe dintre evaluările criticului, aprecierile despre noutatea și originalitatea stilului sorescian. „Mai totul este citabil”, cum scrie Manolescu însuși despre eseurile și cronicile din *Teoria sferelor de influență și Ușor cu pianul pe scări*. Interesante sunt, de asemenea, opiniile despre influențele/afinitățile dramaturgiei autorului. Totuși, pentru creatorul pieselor *Iona*, *Răceala*, *Vărul Shakespeare* – și lista ar putea continua până la *Desfacerea gunoaielor* (piesă nici măcar amintită), afirmația că *Matca* ar fi piesa „cea mai complexă” poate stârni unele controverse. Cea mai frapantă opinie privește tot această dramă, al cărei mesaj – încrederea în triumful vieții – pare-se că nu a fost înțeles: „Nu știm, în definitiv, dacă iluminarea mamei care poruncește pruncului să trăiască, ținându-l (până când?) deasupra apelor în creștere, este o credință, o nebunie sau un gest disperat și zadarnic”.

Aproape hilar este interpretată și metafora-titlu din *Răceala*: „unul dintre căpitanii lui Țepeș contractează [*Sic!*] o răceală și moare”. Oricine citește sau vede piesa pusă în scenă înțelege că, în acele vremuri tulburi, a-ți da viața pentru apărarea pământului strămoșesc pare un fapt banal,

ca o simplă răceală. Nici în drama *A treia țeapă* nu sunt luate în seamă frecvențele și evidentele aluzii la epoca și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu: după cucerirea Bizanțului, sultanul Mahomed se izolează în cortul său, unde pretinde că lucrează la descoperirea unui nou abecedar și nicio informație nu trebuie să-l tulbure, nici măcar veștile despre starea jalnică în care ajunsese oștirea sa.

Împărtășim ideea că *la început a fost poetul* Marin Sorescu și că merita aprofundată această latură a creației sale. Sintetizând aprecierile sale anterioare despre lirica soresciană, criticul insistă pe volumele asupra cărora nu s-a pronunțat îndeajuns³. Apreciind originalitatea monografiei lirice *La Liliaci*, evidențiază câteva „personaje memorabile”; o uită însă tocmai pe Măria Bălii, cea care a inventat celebrul toponim pentru vechiul cimitir din Bulzești Doljului⁴.

Secvența dedicată lui Marin Sorescu se încheie oarecum brusc, cu trimiteri la tulburătorul volum *Puntea*, cuprinzând poeme scrise de autor în ultimele zile de viață – unele mai mult dictate soției de pe patul de spital. „Nu mai e loc de glumă”, notează criticul care, impresionat de suferința omenească a confratelui, transcrie integral poezia-titlu, fără a mai sesiza cunoscutele caracteristici ale stilului sorescian (tentația ludicului, tonul șagalnic, paradoxul, auto-

² v. confesiunile profesorului și exegetului George Sorescu, frate mai mare, recunoscut „mentor școlit” al scriitorului.

³ Merită semnalat faptul că este printre primele studii în care sunt menționate toate cele șase volume *La Liliaci*.

⁴ Cine vizitează acest cimitir poate vedea piatra funerară pusă, *cu zisa și cheltuiala* lui Marin Sorescu, în semn de recunoștință pentru spiritul ager al acelei femei simple din satul său natal.

ironia ș.a.), prezente chiar în versurile citate, unde, de exemplu, firul țesut de păianjen capătă o semnificație aparte, comico-tragică: „Scara la cer – zic,/ Mi se aruncă de sus”. Poezia *Scara la cer* este datată „5.XI.1996”, iar poetul se stingea din viață pe 8 decembrie 1996. Cum să nu fii tulburat de un îndemn ca acesta: „– Suflete, ia-o tu înainte,/ Pâș! Pâș!”... Mai ales la o vârstă venerabilă! Concluzionând, exegetul afirmă că Marin Sorescu este „remarcabil critic și eseist”, „excepțional este și teatrul lui” (totuși!), dar „popularitatea și-a datorat-o de la început poeziei”. Corect!

Cum și dă de înțeles în postfață, unde pune problema reeditării cărții⁵, istoricul Manolescu nu poate fi mereu obiectiv, îndeosebi la perioada contemporană, unde – parafrazându-l pe Marin Sorescu⁶ – *nu mai lucrează cu morții*.

În fine, autorul acestei istorii critice a literaturii nu-i putea ignora pe confrății săi contemporani. Dacă din *Generația '40* se rețineau doar două nume de critici (Paul Georgescu și Ov. S. Crohmălniceanu), ajungând la subcapitolul *Noua literatură sau Generația '60*, sunt abordate laolaltă *Critica, eseul și istoria literară*, secvențe oarecum înrudite și deosebit de bine reprezentate acum. Unul dintre cei 27 de exegeți (prozatori/romancieri erau abia vreo 20!) este, în fine, Eugen Simion.

Se pornește aparent laudativ, remarcându-se *lovinescianismul* „celui mai important comentator” al

contemporaneității literare, care a oferit „cea mai obiectivă panoramă a unei epoci literare deloc obișnuite”, care nu a denaturat adevărul la indicațiile cenzurii, *ca alții*, iar „dacă a greșit, criticul a greșit așa zicând pe cont propriu, cu alte cuvinte din cauza limitelor percepției lui artistice, nicidecum fiindcă ar fi urmat recomandările funcționarilor culturali ori linia documentelor PCR referitoare la cultură”!

Cu un fel de invidie colegială, remarcă faptul că Eugen Simion a fost criticul cel mai rapid asimilat de școala în general săracă la capitolul literatură contemporană, că manualele și tezele de bac sau de admitere abundă în citate de Simion, dar metaforele lui critice s-au tocit, devenind clișee iritante, *poate și pentru Simion însuși* (v. Labiș – „buzduganul unei generații” etc.). Paradoxal, puțin mai înainte se afirmase: „Lipsit de spontaneitate (și în gust, și în elaborare), E. Simion și-a îndreptat atenția către comentariul analitic, evitându-l pe acela nemijlocit evaluativ. Studiile lui (în general *juste și scrise cu simpatie*) surveneau de obicei când exista un anumit consens al oamenilor de meserie în privința valorii cărților ori a scriitorilor, și ele profitau din plin de apele calme pentru a le străbate în toate direcțiile și pentru a formula cele dintâi observații quasi-definitive”.

Observă că Simion *atacă* toate genurile literare, dar, făcându-și despre poezie o anume imagine, vădește unele *parti-pris*-uri și „vrea să dea un sens nonsensurilor voite ale

⁵ *Istoria critică a literaturii române 5 secole de literatură*, Ediția a II-a, Editura „Cartea Românească”, 2019.

⁶ Și Marin Sorescu a întocmit un fel de istorie a poeziei române, *Biblioteca de poezie românească* (1997).

suprarealiștilor, pescuind simboluri sau teme”. Operând cu elemente „individuale, empirice, irepetabile”, critica lui despre proză este „mai descriptivă”, romanele și nuvelele fiind „revestite, cam în maniera lui G. Călinescu”. Cronicile lui Eugen Simion conțin „judecăți cumiți”, din care istoricul Nicolae Manolescu citează, totuși, cu evidentă plăcere, chiar dacă strecoară unele aluzii, mai puțin măgulitoare. Astfel, nu-i sunt chiar pe plac autorului (imortalizat și pe copertă în cămașă de blugi) aprecierile lui Eugen Simion despre Alexandru Paleologu, care denotă o eleganță vizibilă și-n vestimentație, „contrastând cu ținuta sportivă a intelectualilor din epoca noastră, când profesorii vin la Universitate în blugi [s.n.]”.

„Dincolo de M. Preda și de încă unul sau doi senatori ai istoriei literaturii contemporane, toți ceilalți sosesc, în reprezentarea lui E. Simion, în pluton compact”, ceea ce se explică prin faptul că „E. Simion n-are suficientă vigoare nici în entuziasm, nici în dispreț. Polemica a practicat-o rarissim și nerelevant. Așa cum n-a propus un autor, nici n-a demolat vreunul [...]. Lipsa preferințelor e vădită: criticul scrie la fel despre oricine [...]. Un critic care nu-și dă niciodată în petec, probabil din cauza unui *self control* perfect, e tot așa de puțin simpatic ca o femeie splendidă, dar frigidă”.

În general, în formularea opiniilor despre confratele său într-ale criticii, Nicolae Manolescu a cochetat cu paradoxul: „Critic absolut remarcabil, E. Simion este totodată unul prea rigid pentru gustul meu și cu o viziune mai degrabă conservatoare asupra literaturii”⁷. Se pot identifica și unele reproșuri: „Nu i-a plăcut niciodată să riște. Judecățile lui (în general acceptabile) au venit după ce lucrurile s-au așezat și nu mai exista primejdia unei compromiteri (prin exces de laudă ori negare). Deși a stat peste trei decenii în pridvorul cu priveală al criticii, e greu de spus că a descoperit ori că a lansat un scriitor”.

Sunt semnalate minusuri și la alți critici și istorici literari (*Istoria* lui Ion Rotaru este „lipsită de spirit critic și de originalitate” iar cele publicate de Al. Piru și D. Micu sunt „manuale degheizate”), ceva mai îngăduitor fiind Nicolae Manolescu față de *Istoria literaturii române contemporane* (2005) a celui alt important exeget din acea vreme – Alex Ștefănescu⁸ care „scutură zdravăn operele de inefabilul lor (și câteodată și de farmec), apreciindu-le cu bun-simț și prezentându-le cât mai simplu”, iar mai tânărului Eugen Negrici îi consacră, ca și lui Eugen Simion, șapte pagini.

Există în această carte câteva formulări aforistice, plasându-l pe autor, și din punct de vedere stilistic, în demnă tradiție călinesciană. „Literatura este un concert ai cărui soliști au nevoie de toată orchestra și care,

⁷ Simulând admirația, autorul trădează reminiscențe ale spiritului de competiție dintre coordonatorii manualelor de limba și literatura română, după care au studiat câteva generații de liceeni.

⁸ Alex Ștefănescu (1947-2024), celălalt important critic și istoric literar al vremii se stingea din viață cu exact o lună înaintea lui Nicolae Manolescu.

la rândul ei, are nevoie de un dirijor”. În ceea ce-l privește, istoricul Nicolae Manolescu se destăinuie cu sinceritate: „Nu ofer un manual destinat instruirii, ci, cel mult, o încercare menită să placă celor instruiți”. Și, trăgând linie, chiar dacă am depistat unele scăpări ale *dirijorului* (sau ale *solisților-colaboratorilor!*), considerăm că această istorie literară instruieste și, în egală măsură, place acelor instruiți.

Ar fi interesant azi dacă repodenții din ancheta revistei „România literară”, nr. 8/2020 își mențin opiniile despre această lucrare: „Viitorii specialiști în literatură vor consulta, cu siguranță, toate istoriile literare, dar publicul care se va simți dator față de propria cultură generală va opta pentru o singură istorie. Până acuma aceasta a fost cea a lui Călinescu. Cred că de-acum încolo va fi cea a lui Manolescu – în primul rând, pentru că ea ajunge cu expertizarea literaturii până în prezentul imediat”. (Al. Cistelean)

„Întrucât Titu Maiorescu n-a scris nicio istorie literară, iar cea a lui E.

Lovinescu se limitează la contemporaneitatea sa, istoriile lui G. Călinescu și Nicolae Manolescu dobândesc condiția unor piscuri muntoase gemelare ale literelor românești. Cât privește canonul, acesta se află în paginile lor asemenea sâmburelui în fruct”! (Gh. Grigurcu)

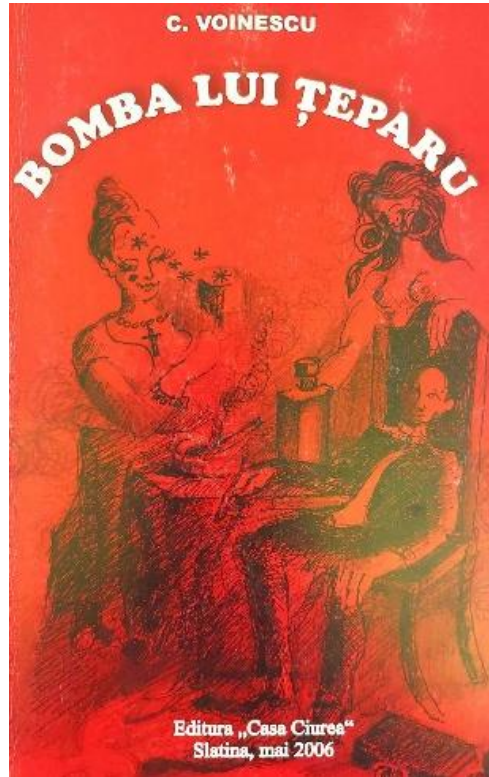
În ceea ce ne privește, împărtășim credința lui Manolescu în complexitatea fenomenului literar, iar între laude (postume și, mai ales, antume!), respectiv, tăceri subiective, subscriem opiniei tânărului exeget Bogdan Crețu: „Deși critica lui de întâmpinare a devenit, inevitabil, subiect de istorie literară, notorietatea ei nu s-a stins nici măcar acum, când cronica literară a devenit, probabil, forma cea mai marginală a genului critic. Cărțile lui [N. Manolescu, *n.n.*], cea despre Sadoveanu, *Arca lui Noe*, o parte a *Istoriei critice* sunt de neocolit [...]. Rămân fidel respectului neștirbit față de opera lui critică de dinainte de 1989 (și nu numai)”⁹.

⁹ Bogdan Crețu, *Nicolae Manolescu – criticul unei epoci (apuse)*, în <https://matcaliterară.ro>

Personaj autohton postdecembrist. Reprezentativ cum nu se poate mai clar pentru democrația noastră originală. Patron al unei bombe de provincie. În obscuritatea căreia se petrec multe și se pune țara la cale în chip interlop. Parvenide, Găinărescu, Grozavu, Fluierașu, Ayatolahul, tovarăși de drum actual, pe același calapod. Dedați corupției, ticăloșiei, parvenitismului. Grobieni, lipsiți de morală, educație, cultură, civilizație elementară. Ahtiați fără istov după bani și mărire, curve, băutură. Călcând peste cadavre pentru așa ceva. Odios, mizerabil, iritabil justificat...

Muierile lor, la fel. Niște țoape vădit. Amantele, să nu mai vorbim. Troglodite și nesimțite ca multe dintre cele de azi. Cu toții, sila, revolta și lehamitea stârnind. Mie și altora nedezlipiți nocturn de fila de carte. Iar ziua, de munca onestă nefericită fățiș...

„Uniți în cuget și-n muget”, fac parte nu doar din realitate. Ci și dintr-un roman satiric pregnant. Ieșit de sub pana ageră a unui oltean slătinean. Profu` publicist Constantin Sandu Voinescu. Om cu carte și cărți demn-ntrutot de citit. Surprinzând detalii, relevând esențe. Creionând minuțios, zugerând la fix epoca și exponatele ei umane. Dominante revoltător și condamnat deplin. Pentru ceea ce face sfidător și dăunător uriaș. Inspirat bogat, Sandu le pune-n lumină convingător. Cu abundent, elocvent, consecvent umor. Fără banalitate, plin de subtilitate. Cu tâlc, echilibru și dramatism până la urmă. Dând cărții*

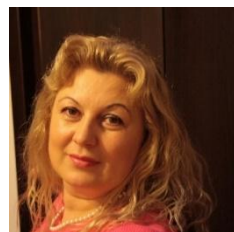
valoare, vigoare, prestanță. Culoare, savoare și relevanță. Atracție maximă și persistență. Am mai spus-o cândva și ndreptățit o repet: redactoru` - șef de la „Oltart” (răposat acuma, din nefericire) are talent prozatoric nețârmurit și de nivel remarcabil. Veți gândi ca mine dacă veți citi volumele sale. Avem devățat dintr-însele cert și de reflectat la aceste vremi tot mai pustiitoare. Ce nis date-a le trăi, nemeritat, apăsător, nevinovat, chinuitor...

*C. Voinescu, *Bomba lui Țeparu*, Ed. Casa Ciurea, 2006

Obârșii

Studiu cu privire la scrisul românesc în epoca veche

Irina TIȚA

Cultura scrisă ocupă un loc important în Țările Românești, oameni de cultură, cunoscători de literatură slavonă, în special clericii având la bază o întreagă tradiție cărturărească. Secolul al XVI-lea are o importanță deosebită în cultura românească, fiind marcat de apariția mai multor texte în limba română, în cele trei țări românești funcționând mai multe centre de cultură, în care se desfășoară activități de traducere, copiere și imprimare a cărților de factură religioasă. Din însemnările cunoscute, se știe că cele mai vechi cărți românești datează de la 1532, *Evangelhia* și *Apostolul*, traduse în jurul aceluiași an în Moldova, dar nu au fost însă păstrate până astăzi. După cercetările întreprinse de lingvistul I. Gheție „avem însă certitudinea că s-a scris românește și înainte de 1500”¹. În sprijinul acestei aserțiuni vin și alte constatări privind istoria scrisului

românesc, ceea ce arată că „cel dintâi secol al scrisului în limba română își are începuturile (...) nu la mijlocul veacului al XVI-lea, cum indică datarea majorității scrierilor astăzi cunoscute, rămășițe ale unei producții literare ce va fi concurat, chiar dacă de pe poziții inegale și numai în scopuri dogmatice, cartea slavonă și pe cea în haină latină, ci la finele veacului anterior”². Ultimele cercetări în domeniu atestă astfel faptul că cel mai vechi text românesc cunoscut este *Psaltirea Hurmuzachi*³, deoarece „filigranul hârtiei manuscrisului indică o dată cuprinsă între 1491 și 1515”⁴, ceea ce presupune că textele românești circulau în formă manuscrisă și înainte de 1500, chiar dacă tiparul nu va fi utilizat până la mijlocul secolului al XVI-lea.

După *Istoria limbii române literare. Epoca veche*, textele religi-oase sunt clasificate în canonice și apocrife, ur-

¹ I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975, p. 211; pentru detalierea acestui subiect vezi I. Gheție, *De când se scrie românește?*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001; I. Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Academiei, 1985; P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei, 1965.

² Gh. Chivu, *Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi românești*, în

„Dacoromania”, serie nouă, XVII, 2012, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 56-57.

³ Al. Mareș, *Considerații pe marginea datării Psaltirii Hurmuzaki*, în LR, XLIX, 2000, nr. 4-6, p. 675-683, cf. *Psaltirea Hurmuzaki*, I, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 19.

⁴ Gh. Chivu, *Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi românești*, în „Dacoromania”, serie nouă, XVII, 2012, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 57.

mând ca prima categorie de scrieri să cunoască o altă ramificație, în scrieri canonice de lectură (bisericești) sau de cult, în timp ce în scrierile apocrife sunt cuprinse: texte apocaliptice, legende hagiografice, texte laice, toate acestea echivalând cu textele populare⁵, clasificare preluată și de Florentina Zgraon în *Normele limbii române literare la jumătatea secolului al XVIII-lea (tipărituri religioase de lectură, tipărituri laice, manuscrise)*⁶.

Până aproape de sfârșitul secolului al XVI-lea sunt active șapte centre culturale, în care își desfășurau activitatea oamenii interesați de multiplicarea și de difuzarea cărții. La Sibiu a funcționat astfel o tipografie în intervalul 1550–1560, perioadă în care au fost tipărite, în 1544, *Catehismul protestant*, text ce nu s-a păstrat, și în 1551–1553 *Evangheliarul slavo-român* numit și *Evangheliarul din Petersburg*, despre care I. Gheție susține că este „un text tradus în Banat și pus sub tipar”⁷ la Sibiu. Ambele cărți au fost imprimate de Filip Moldoveanu, tipograf instruit în acest sens. De la Orăștie ni s-a păstrat *Palia*, tipărită în 1582, cu puternice influențe religioase occidentale, Iosif Popovici și Mario Roques dovedind faptul că traducătorul a avut

ca sursă *Vechiul Testament* unguresc, tipărit în 1551 la Cluj. Clujul dă culturii religioase *Cartea de cântece* a lui Pavel Tordași sau *Fragmentul Todorescu*.

Psaltirea Scheiană, *Psaltirea Voronețeană* și *Codicele Voronețean* se presupune că sunt produsul centrului cultural din nord-estul Transilvaniei-Bucovina, textele ajun-gând la noi în copii.

Nordul Moldovei își aduce contribuția la răspândirea textului bisericesc cu ajutorul ritorului Lucaci care copiază la mănăstirea Putna, în 1581, o *Pravilă*, despre care Al. Mareș⁸ presupune că „ar deriva” din *Pravila* lui Coresi. În secolul al XVI-lea cea mai activă zonă o constituie sud-estul Transilvaniei, la tipografia de la Brașov sub îndrumarea diaconului Coresi tipărindu-se mai multe cărți religioase, ca de exemplu: *Catehismul*, ce datează din perioada 1559–1560, *Tetraevanghelul* din 1561, la care și-a adus contribuția și Toader Diacul, *Pravila* din 1560-1562, *Apostolul* din 1563, *Cazania* și *Molitvenicul* din 1567, *Psaltirea* și *Liturghierul* tipărite în 1570, două *Psaltiri slavo-române* din 1577, respectiv 1576-1578, *Cazania II* din 1581, iar ultima carte religioasă ce vede lumina tiparului aici este o *Psaltire slavo-*

⁵ Gh. Chivu, M. Costinescu, C. Frâncu, I. Gheție (coordonator), A. Roman Moraru, M. Teodorescu, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, București, Editura Academiei Române, 1997, p. 78.

⁶ Florentina Zgraon, *Normele limbii române literare la jumătatea secolului al XVIII-lea (tipărituri religioase de lectură, tipărituri laice, manuscrise)* în *Contribuții la studii limbii române literare secolul al XVIII-lea*

(1688-1780), coordonatori Ion Gheție și Gheorghe Chivu, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000, p. 134.

⁷ I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975, p. 214.

⁸ Al. Mareș, *Prima Pravilă bisericească tipărită în limba română și raporturile ei cu cele mai vechi versiuni ale Nomocanonului prescurtat*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. I, București, 1969, p. 269-293.

română, imprimată în 1588-1589 de fiul diaconului, Șerban Coresi.

Ultimul centru de cultură se află în afara spațiului lingvistic dacoromân, în insula Rhodos, aici fiind copiat în 1574 un *Tetraevanghel românesc* de către diacul Radu din Mănicești, mai mulți cercetători fiind de acord că manuscrisul amintit este o copie fidelă a *Tetraevanghelului* diaconului Coresi. Exemplarul alcătuit în 1574 se păstrează astăzi la Muzeul din Londra, fiind numit de aceea *Evangheliarul din Londra*.

Acțiunea de copiere sau de tipărire a acestor scrieri dintr-o zonă dialectală în alta face ca textul respectiv să poarte amprenta copistului sau, după caz, a tipografului. Așa se întâmplă, spre exemplu, cu cărțile tipărite sub îndrumarea diaconului Coresi, în care se descoperă cu greu elemente lingvistice care nu aparțin variantei literare munteneste.

Sub aspect sincron, secolul al XVI-lea este perioada în care textul bisericesc este difuzat deopotrivă în formă manuscrisă sau prin tipar, ce reflectă un aspect mai îngrijit al limbii, ținând cont de anumite norme fonetice, morfologice și, mai rar, lexicale ale traducătorului, copistului sau tipografului.

Sfârșitul secolului al XVI-lea, mai precis după 1588, este marcat de un declin al activității culturale, ca urmare a unor evenimente politice și sociale nefavorabile. Secolul al XVII-lea aduce

schimbări în plan cultural, centrele tipografice se schimbă și ele, ceea ce atrage după sine schimbarea unor particularități lingvistice sub influența limbii „autorului”. Textul bisericesc tinde să nu mai dețină supremația ca în secolul precedent, acum fiind constatată diversificarea și multiplicarea compartimentelor literaturii scrise. Doar textele bisericești văd însă și acum lumina tiparului, celelalte încercări literare, la început timide, rămânând în manuscris. În 1635 va fi reluată activitatea tipografică la mănăstirea Govora, în Oltenia, după care această tipografie va fi dusă în 1644 la mănăstirea Dealu (Târgoviște), o tiparniță funcționând și la Câmpulung. Tipografia de la Govora, condusă de Meletie Macedoneanul, bun cunoscător al acestei arte, va fi probabil inaugurată odată cu tipărirea, în 1640, a primei cărți românești de după 1600 – *Pravila cea mică*, în același an ieșind de sub teascul aceleiași tipografii *Ceaslovul*. Tot aici se presupune că ar fi fost tipărit *Paraclisul Preceștii*, probabil în 1640⁹. O *Evanghelie învățătoare* se tipărește în 1642 și va fi inclusă mai târziu într-o *Cazanie* sub numele *Evanghelie învățătoare duminicelor preste tot anul*. De precizat că acest text bisericesc începe a fi tipărit la Govora și se va finaliza la Mănăstirea Dealu, în 1644, odată cu deplasarea centrului tipografic, ceea ce presupune o reconfigurare a normelor lingvistice prin înlocuirea cu fenomene lingvistice

⁹ I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975, p. 275.

strict muntești a acelor particularități de sorginte oltenescă.

Tipografia de la Târgoviște va da preoților câteva cărți necesare rândurilor creștine, dintre care amintim: *Pogribania preoților* în 1650, *Mistirio* în 1651, *Târnosanie*, *Îndreptarea legii* în 1652, această ultimă lucrare având în componența sa, în formă prelucrată, *Cartea românească de învățătură* tipărită la Iași în 1646, un text de drept civil, cunoscut și sub numele de *Pravila* lui Vasile Lupu. Se știe că epoca lui Matei Basarab era dominată de „gândul – domnitorului – de a înzestra țara cu mănăstiri și biserici..., cu mori de hârtie, cu tiparnițe și cu meșteri tipografi” și de a „căuta cunoscători de limbi străine și caligrafi iscusiți care să dea o formă mai estetică hrisoavelor sale”¹⁰.

În Moldova activitatea tipografică începe în 1643 la Iași, an în care va fi tipărită *Cazania* lui Varlaam; aici vor fi imprimate apoi o lucrare de drept ecleziastic, *Paraclisul Precistii*, c. 1645, *Șapte taine*, 1644, text tradus de Eustratie Logofățul. Varlaam va tipări, în 1645, se pare la Mănăstirea Dealu, lucrarea *Răspuns împotriva catehismului calvinesc*, ce va păstra, în esență, particularitățile limbii moldovenești.

Înființată în 1640, tipografia de la Bălgrad scoate în același an *Catehismul calvin*, tipăritură din care nu se

cunoaște niciun exemplar, în 1641 tipărește o *Cazanie*, luând drept model *Cazania* II a diaconului Coresi, în 1648 va fi tipărit *Noul Testament* sub supravegherea mitropolitului Simeon Ștefan, în 1651 o *Psaltire*, iar în 1656 *Scutul Catehismușului*. În nordul Transilvaniei a fost alcătuit prin punerea alături a unui manuscris nordic cu unul realizat în nordul Hunedoarei, *Codicele Sturdzan*, care după B. P. Hasdeu¹¹ ar cuprinde *Texte mähăcene* și *Texte bogomilice*. Ambele grupuri de texte reflectă literatura religioasă, astfel că în prima categorie sunt incluse titluri ca: *Legenda Duminecii*, omilia *Să neștire buru creștiru*, un *Catehism*, o *Predică*, *Legenda Sfintei Vineri*, *Legenda lui Avram*, o predică intitulată *Zise Domnul*, iar din cea de-a doua diviziune fac parte: *Apocalipsul apostolului Pavel*, *Călătoria Maicii Domnului în iad*, *Cugetări în ora morții*, *Rugăciune de scoaterea dracului*. *Codex Sturdzanus*, cel mai important miscelaneu românesc păstrat, beneficiază de un studiu recent realizat de prof. Gh. Chivu, în care se demonstrează importanța textelor pentru înțelegerea evoluției vechii noastre culturi scrise¹². Tot în această zonă dialectală se presupune că au fost alcătuite *Codicele Todorescu* și *Codicele Marțian*, miscelaneu cu structură similară manuscrisului numit *Codex Sturdzanus*, așa-numitul

¹⁰ N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1980, p. 168.

¹¹ Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, vol. II, București, Noua Tipografie Națională, 1879, p. XLII-XLVI, 1-496.

¹² *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, București, Editura Academiei Române, 1993.

Manuscris de la leud, iar în 1641 au fost copiate de diacul Ioan din Pociovești *Cazania* și *Molitvenicul*, ce reproduc cunoscutele tipărituri ieșite din oficina coresiană.

În 1678 va fi tipărită la București o colecție de omilii, adunate sub titlul *Chăia înțelesului*, doi ani mai târziu un *Liturghier*, o *Evanghelie* în 1682, un *Apostol* în 1683, iar în 1688 apare *Biblia de la București*, la cea din urmă lucrare aducându-și contribuția frații Greceanu, tot ei tipărind în 1691 lucrarea intitulată *Mărgăritare*, care include traducerea omiliilor lui Ioan Hrisostomul; aici își va începe activitatea Antim Ivireanul, tipărind o *Psaltire*, în 1694, ce ia drept model *Psaltirea slavo-română* scoasă de Dosoftei la 1680. Sub îndrumarea lui Mitrofan, episcopul Buzăului, vor fi tipărite *Mineiul* în 1698, un *Triod* în 1697, iar în 1699 un *Molitvenic*¹³. Tipografia de la Snagov îmbogățește producția de carte bisericească prin tipărirea, în 1697, a unei *Evanghelii* sub diortosirea lui Antim Ivireanul. Unul dintre cei mai mari erudiți ai ultimelor decenii din secolul al XVII-lea din zona Moldovei, mitropolitul Dosoftei, este cel care va imprima *Psaltirea în versuri* și *Acatistul Născătoarei lui Dumnezeu* în 1673, într-o tipografie din Ucraina, deoarece, în această perioadă, tipografia de la Iași stagnează din punctul de vedere al producției de carte, dar își va relua activitatea în 1679, imprimând *Dumnezăiasca Liturghie*. Tot aici

apare *Psaltirea slavo-română* în 1680, *Molitvănicul de înțăles*, vede lumina tiparului în 1681, *Viața și petrecerea svinților*, lucrare amplă, va fi tipărită în intervalul 1682-1686, *Octoihul*, probabil în 1683, *Parimiile* în 1683, iar *Tâlcuirea Liturghiei* în 1697.

Preotul Ioan Zoba din Vinț va îmbogăți fondul de carte în sud-vestul Transilvaniei prin transpunerea din maghiară a unei serii de predici, și anume: *Sicriul de aur*, tipărit în 1683 la Sebeș, *Cărare pre scurt*, tipărită în 1685 la Bălgrad. Preoți, călugări, în general oameni ai bisericii vor tipări în această perioadă mai multe cărți: *Ceaslovețul*, 1687, *Rânduiala diaconstvelor*, 1687, din 1689 datează *Poveste la 40 de mucenici*, din 1698 *Bucoavna*, iar din 1699, *Chiriadromionul*, ultimele trei texte fiind tipărite la Bălgrad. În a doua parte a secolului al XVII-lea, Banatul are relativ puține producții literare, și anume: *Ceaslovul* și *Octoihul*, copiate în 1693 de către dascălul Vasile Sturdze Moldoveanul. În nordul Transilvaniei asistăm, în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, la copierea cărților tipărite pentru desfășurarea slujbelor religioase sau a altor manuscrise utile în același scop de către persoane dedicate acestei activități, de la ele provenind: *Cazania*, scrisă în 1682, *Miscelaneu teologic* din 1685, un *Molitvenic* din 1688, o *Cazanie* din 1680 și una din 1692, un *Ceasloveț*, copiat în 1669.

În secolul al XVII-lea producția de carte a continuat să crească, dar nu la

¹³ Bianu, I., Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche*, tom IV, 1508-1716,

București, Editura Academiei Române, 1944, p. 29.

fel în toate zonele țării. De exemplu, numai în Muntenia existau cinci centre de cultură înzestrate cu tipografia: la Râmnic, Târgoviște, București, Snagov, Buzău, în timp ce în nordul Transilvaniei nu funcționează nicio tipografie, activitatea culturală rezumându-se la copierea textelor bisericești. În capitala Moldovei și în cea a sud-vestului Transilvaniei, activitatea tipografică este în ascensiune, granițele politice ale celor trei provincii istorice nefiind granițe culturale. Acum are loc consolidarea variantelor literare regionale, iar deplasarea și creșterea numărului centrelor culturale, respectiv intensificarea circulației cărții presupune și o parțială modificare a bazei dialectale a limbii române literare vechi și, parțial, a normelor lingvistice. Deși are loc o diversificare a producției literare, numai textul bisericesc are privilegiul de a vedea lumina tiparului, deținând în continuare supremația, spre deosebire de textele istorice, științifice, beletristice etc., ce rămân în manuscris. Există diferențe de normă lingvistică în cazul aceluiși autor, același călugăr, Mihail Moxa, de exemplu, tipărește la Govora, în 1640, o *Pravilă*, în care limbajul bisericesc este conservator, rigid, cu o sintaxă greoaie, supus canoanelor, spre deosebire de limbajul utilizat în manuscrisul *Cronografului*, care are deschidere spre inovația limbii.

¹⁴ Florentina Zgraon, *Normele limbii române literare la jumătatea secolului al XVIII-lea (tipărituri religioase de lectură, tipărituri laice, manuscrise)* în *Contribuții la studiul limbii române literare secolul al XVIII-lea (1688-1780)*, coordonatori Ion Gheție și

Secolul al XVIII-lea aduce o și mai mare diversificare în toate compartimentele scrisului literar, începută deja în secolul precedent, însă, textele bisericești „continuă să ocupe un loc important în viața culturală”, căci, „se conformează spiritului inovator al epocii”¹⁴. Ca episcop de Râmnic, ales în primăvara anului 1705, Antim Ivireanul „a introdus o nouă viață, instalând și acolo tipografie”¹⁵, remarcându-se în epoca lui Constantin Brâncoveanu „prin munca lui neobosită în cultura religioasă a neamului, prin cuvântările lui îndrăznețe, dar pline de suflu moral pentru societatea și timpul lui, și prin strălucirea pe care a știut să o dea scaunului mitropolitan din București”¹⁶.

Dedicat culturii, Antim va tipări *Evanghelia* în 1705, un *Molitvenic* în 1706, un *Octoih* va fi dat la tipar în 1706 și retipărit în 1712, un *Liturghier* va apărea în 1713, un *Molitvenic* și un *Ceaslov* vor fi reeditate în 1715, toate acestea sunt cărți ce intră în serviciul bisericii, și va scrie *Didahiile*, o culegere de predici ce aveau rolul de a schimba mentalitatea contemporanilor săi. În anii următori, tot în Muntenia vor fi tipărite sau retipărite mai multe cărți: la Târgoviște *Taina sfântului botez*, la București un *Octoih* în 1720, o *Evanghelie* în 1723, un *Catavasier* în 1724, un *Liturghier* în 1728, un *Molitvenic* în 1729, un *Antologhion* în

Gheorghe Chivu, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000, p. 113.

¹⁵ Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1980, p. 401.

¹⁶ *Ibidem*, p. 400.

1736, *Apostolul și Pentecostarul* fiind retipărite în 1743; la Râmnic văd lumina tiparului o *Psaltire* în 1725, un *Molitvenic* din 1730, un *Triod* din 1731, un *Antologhion* din 1737, un *Pentecostar* din 1743, precum și seria *Mineelor* editate în intervalul 1776-1780.

În capitala Moldovei, sub îndrumarea viitorului episcop al Buzăului, Mitrofan, vor fi imprimate un *Sinopsis* în 1714 și un *Liturghier* în 1715 și mai târziu în diverse centre culturale producția de carte se va îmbogăți cu: un *Antologhion* în 1726, un *Octoih* din același an, o *Psaltire* din 1743, un *Ceaslov* și o *Liturghie slavo-română* tipărite în 1745, o *Liturghie* din 1747, un *Triod* din același an, în 1749 vor fi retipărite un *Molitvenic* și un *Octoih*, un *Ceaslov* în 1750, un *Sinopsis* în 1751, un *Pentecostar* în 1753, o *Evangelie* în 1762 etc. La episcopia Buzăului, în perioada lui Mitrofan au fost tipărite o serie de cărți bilingve: un *Octoih* și un *Triod* în 1700, un *Molitvenic* și un *Pentecostar* în 1701, un *Liturghier* datat 1702, precum și *Molitvele vecerniei* reimprimate în 1702¹⁷.

La Bălgrad va fi tipărită, în 1702, lucrarea *Pînea Pruncilor*, iar activitatea de aici va stagna până în 1750, când vor fi tipărite cărți religioase ce vor cunoaște mai multe ediții, dintre care enumerăm: *Floarea adevărului* din 1750, *Ceasoslovul* în 1751, *Catehism*, în 1753, *Strastnicul* din 1753, *Liturghierul*

din 1756, *Octoihul* din 1760, *Evangelia* din 1765, *Pentecostarul* din 1768.

Banatul încearcă să diversifice necesarul de carte general valabil în epocă, copiind un *Minei* în intervalul 1705-1706 și un *Miscelaneu teologic* în 1708, activitate întreprinsă de dascălul Vasile Sturdze Moldoveanul, același dascăl care va participa la acțiunea de copiere a textelor și în nordul Transilvaniei: un *Ceaslov*, în 1701, un *Liturghier* din același an, un *Octoih* din 1714. Urmează o perioadă de decadență a vieții culturale din Banat, în condițiile presiunilor exercitate de oficialitățile calvine, necesarul de carte fiind acoperit de importul de tipărituri din Țara Românească.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea în Țara Românească numai centrul tipografic din București își continuă activitatea de imprimare a cărților religioase, pe când tipografia din Râmnic intră în declin după finalizarea *Mineielor* în 1780, iar la Craiova vor fi tipărite cărți bisericești pentru acoperirea necesarului acestui domeniu. Și în Moldova literatura religioasă tinde să lase locul celei laice, difuzată de regulă prin copii manuscrise, într-un ritm mai accentuat decât în Muntenia.

În concluzie, secolul al XVIII-lea include un moment important pentru aspectul diacronic al limbii literare românești și anume, momentul 1750, „acela al realizării unei prime norme supradialectale”¹⁸, datorită faptului că în intervalul 1720-1750 Ardealul nu

¹⁷ Bianu, I., Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche*, tom IV, București, Editura Academiei Române, 1944, p. 29.

¹⁸ I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975, p. 425.

înregistrează activitate tipografică, iar în Moldova acesta se manifestă slab, necesarul de carte bisericească fiind acoperit de cărțile muntenești, ce propagă nu numai textul, ci și norma literară. Este perioada diversificării culturale, nemaifiind tipărite exclusiv texte bisericești, în ultimele două decenii, și textele laice beneficiind de acest privilegiu.

Antim Ivireanul a avut un rol important în evoluția textelor bisericești prin faptul că încearcă să introducă limba română în lăcașurile de cult ale Țării Românești, limba slavonă nemandăinuind „multă vreme în bisericile noastre, nici chiar sub forma cărților bilingve”¹⁹, iar prin predici, se adaptează „nevoilor societății și timpului, de o mare înălțime morală și o reală frumusețe stilistică, dând strălucire domniei lui Brâncoveanu”²⁰ pentru că, din câte se pare, autoritatea bisericii nu mai era aceeași ca în secolul precedent.

În ansamblu, tipăriturile religioase de cult au impus în spațiul românesc, la

mijlocul veacului al XVIII-lea, norma literară muntenească ajunsă, mai târziu, normă unică supradialectală, subiectul fiind ilustrat și argumentat foarte bine de Ion Gheție prin intermediul scrierilor sale.

BIBLIOGRAFIE

- Chivu, Gh., Costinescu, Mariana, Frâncu, Constantin, Gheție, Ion (coord.), Roman-Moraru, Alexandra, Teodorescu, Mirela, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532 – 1780)*, București, Editura Academiei, 1997;
- Gheție, I., *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975;
- Gheție, I., *Introducere în dialectologie istorică românească*, București, Editura Academiei, 1994;
- Gheție, I., *Introducere în studiul limbii române literare*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982;
- Munteanu, Șt., Țăra, D. Vasile, *Istoria limbii române literare*, Privire generală, Ediție revizuită și adăugită, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983;
- Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L., *Istoria limbii române literare. De la origini până la începutul sec. al XIX-lea*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1971.

¹⁹ Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1980, p. 408.

²⁰ *Ibidem*, p. 414.

Proză

Festivalul etniilor corcene

(roman și titlu în lucru)

Catia MAXIM

Într-o duminică de toamnă, deasupra parcului central înveșmântat cu aceeași robă verde de vară montană, chiar dacă puțin mai uzată, mănunchiuri de raze odihnitoare, într-o mișcare ordonată la început, pe măsură ce pătrund în cotloanele locului aleg să-și facă de cap, dăruind străluciri unicat câtorva cadre pe care o privire obișnuită nu le-ar putea bănuși de o așa frumusețe.

E ziua când venerabilul Papa Lambriu a invitat localnici de vază să participe la un spectacol în aer liber susținut de grupuri de artiști populari din zonă și elevi de la câteva școli din Korcea. Evenimentul se vrea un dialog între generații, bazat pe dorința onestă ca albanezul, aromânul, slavul, grecul și turcul să se cunoască mai bine și să se bucure fiecare de specificul lui, chiar dacă realitatea de zi cu zi marchează dureros altceva. Neobositul Papa Lambriu și-a dorit de ani buni să organizeze o astfel de întâlnire pe care s-o numească *Festivalul etniilor corcene*.

Invitații încep să apară într-o mare de costume în nuanțe de alb, negru, verde, roșu, vișiniu, unii cu pașcă pe umăr și pistol la brâu. În inima parcului, organizatorii au întins pături de lână multicolore pe care să se așeze cu toții în cerc: frunțașii la mijloc, nerăbdători

să împărtășească o parte din istoriile de odinioară, povești de foc și spadă specifice locului, legende cu arme atât de meșteșugit lucrate că moartea adusă de ele devine o magie sinonimă cu măiestria celor care le-au confecționat; se spune că, în vechime, războinicii erau onorați să li se taie capul sau să li se frângă inima cu săbii sau carabine atât de prețioase. La un semn, poveștile vor începe a fi depănate, vor fi ascultate cu sufletul la gură. Relatate aprig sau tărăgănat. Cel mai în vârstă nativ albanez va spune povestea „cearceafului” alb, șalul ce după moarte devine giulgiu, qefinul, din jurul capului, purtat de munteni antrenați să-și sacrifice viața în lupte de apărare. Ascultându-l, cei tineri vor simți săgețile otrăvite ale atâtor războaie și bătălii. Sunt așteptate recitări, intonări de cântece, istorii cu eroi legendari, învățați să trăiască cu onoare, pregătiți să se sacrifice și, cu siguranță, vor fi rememorate legi din canonul muntenilor, vechiul kanun albanez. Așteptări pline de interes la un eveniment menit să lege prietenii, să întărească legături între aromâni, slavi, greci, albanezi, turci, indiferent de vârsta participanților. Cei mai tineri, așezați într-un cerc separat, pe margini, pe covorașe aduse de acasă sunt elevi la gimnaziul grecesc Bangas, Școala Secundară

albaneză pentru băieți, întemeiată de Naim Frashëri, care, deși obținuse autorizație de funcționare în folosul copiilor creștini, nu se gândise o clipă să o aplice, de vreme ce, alături de creștini, învață și musulmani. Din grupul elevilor fac parte și micuții care învață la Școala lui Papa Lambru. Un mozaic creștino-musulman, însuflețit de straie tradiționale și uniforme specifice fiecărei școli. Un plus de culoare și inedit. De departe, atrage atenția grupul de fete, luminoase, zâmbitoare. În mijlocul lor, o adolescentă cu privire de peruzea, plete bălaie strânse în două cozi groase, mătăsoase, își etalează cu mândrie straiul de catifea vișinie cu irizații diamantine și accesoriile lui rafinate.

Voluntar în grupul lui Papa Lambru, Nikolaki se simte atras: și-ar dori să intre cu ea în vorbă firesc, deloc ostentativ. Din fire vesel, deschis, înclinat spre comunicare spontană, naturală, de astă dată mai degrabă timid, preferă să stea în banca lui decât să devină ridicol sau, și mai grav, protagonistul unui moment comic. Respiră, încearcă să alunge timiditatea, mulțumindu-se pentru moment să o privească cu admirație respectuoasă. Tânăra e în grupul elevilor de la Liceul grecesc Bungas, renumit pentru colecția de instrumente muzicale, îmbogățită de curând cu un clarinet, un oboi și un corn englezesc, construite cu măiestrie artistică. La un moment dat, privirile li se intersectează într-o sclipire fulgerătoare. La fel de nerăbdător ca toți ceilalți, Nikolaki ar vrea ca Papa Lambru să dea semnalul de începere. Numai că organizatorul îl așteaptă pe

valiu, căruia îi revine sarcina de a rosti cuvântul de început. Oftează și privește în jur. Instinctiv, îi vin în minte legende cu această frumoasă urbe mărginită de un râu care curge pe lângă drumul principal: istorii petrecute în străvechiul castel al Korcei, făurit din piatră neagră strânsă din albia râului, povești cu eroi și domnițe din spatele zidurilor groase și reci se țin cu firul imaginației de care nu duce lipsă. Nu are răgaz să se lase purtat de închipuire, că lefegiul trimis de valiu apare ca o furtună, iar privirea lui cu sclipiri de gheață dă fiori invitaților. Cu blândețe și înțelepciune, Papa Lambru reușește să-i smulgă un zâmbet și norii se risipesc, chiar dacă grupul de albanezi, pregătiți oricând să pună mâna pe arme, manifestă aceeași atitudine distantă, ori de câte ori dau nas în nas cu slujbașii otomani. Au grijă să nu treacă linia roșie. Ceea ce nu s-ar întâmpla dacă printre cei prezenți ar fi vreo oficialitate greacă sau dacă ar bănuși că în mulțime s-ar afla simpatizanți ai antartților greci.

În sfârșit, după cuvântul de începere al trimisului otoman, urmat de discursul frugal al lui Papa Lambru, urmează o avalanșă de poezii, cântece, întrebări și răspunsuri colocviale. Decorul se schimbă. Pajiștea devine „ring”. Lumea se mișcă voioasă. Dans albanez, slav, aromân, turcesc, grecesc: mișcări și pași mai mult sau mai puțin asemănători. Nicolaki se trezește față în față cu fata în strai de catifea vișinie, cu mijlocelul împodobit cu două paftale, ciuprachi, în formă de lacrimă. De aproape, e parcă mai frumoasă. Ca o zână de poveste. Gingășie, delicatețe, trăsături perfec-te. De atâta frumusețe,

i se taie respirația și nu e în stare să îngaiască două vorbe cât s-o invite la dans. Noroc că fata citește în el ca într-o carte deschisă, se apropie, îi zâmbește, îl împinge delicat spre „ringul” pufos de verde, iar el se lasă purtat de vrajă, înaintând ca un orb ahtiat de farmecul clipei. Practic, la cheremul ei, Nikolaki crede că e venită dintr-un basm și, într-o fulgerare de secundă, simte că-l doare sufletul. Pe margine, un cor improvizat, nerăbdător să cânte. În aerul înmiresmat de amintirea florilor de tei, voci tinere, în formare, se pliază după armonia unui cântec ce preaslăvește bucuria fiecărei zile îngemănate cu destinul nu tocmai lin al vlahilor: *Treambură pamporea moi,/ Furtuna plăscîneashti/ Ah lele Dumnidzale, moi,/ Mintea'ni lîndzî-dzaști!/ Ah lele Dumnidzale, moi,/ Mintea'ni lîndzîdzaști!/ S'treacă dămbla tora, moi/ Calea va li'aducă,/Ah lele Dumnidzale, moi,/ Cîț' lai gioni va's ducă?/Ah lele Dumnidzale, moi,/ Cîț' lai gioni va's ducă?* După primele acorduri, încă un dans încinge covorul pufos. Dansatorii, de neoprit, în vârtoarea melodiilor, ritmurilor și pașilor ce se succed uneori năucitor de rapid, alteori domol și legănat. La un moment dat, din corul improvizat, se desprinde un tânăr blond, cu statura athletică și mândră, face câțiva pași spre centrul cercului. De pe margine, de sub umbra unui stejar, se înalță sunetul argintiu, vibrant al unui instrument rarissim, o armonică, Fisarmonikë – gaida sau cimpoiul, rareori, își mai face simțită

prezența la petreceri. Dansatorii se opresc fermecați să asculte textul versuit al cântecului, ale cărui inflexiuni amintesc de piscuri de munte, susur de valuri înspumate risipite pe țărături nisipii. Glasul interpretului are accente metalice, reușind să țintească în inimile auditoriului. Cuvintele au o simțire singulară, făcându-l până și pe bașbuzucul trimis de valiu să pufăie tulburat din Chibouk. Vorbele zboară. Cântărețul se apropie de partenera lui Nikolaki. Sunetele instrumentului se revarsă în cascadă, șuvoi după șuvoi. Melodia pune stăpânire pe întreaga fire, dar vraja cuvintelor pare să o învingă și să o domine, izbutind să cucerească fiecare suflet cu înțeleșurile lor magice. Astfel, melodia devine suportul ideal pentru un text a cărui limpezime, claritate și adâncime îi asigură cântecului o distincție specială aidoma bucăților muzicale interpretate într-o sală de concerte: *Dau bana tut di tini lea vruta.../ S'n vâsâlie di tini lea Marie.../ Opa opa opa la, câ tse i'nhi bati inima/ Lilici dit munti cu steali pi frâmti/ Ca Stâmâria ii imshatâ Maria / Opa opa opa la, câ tse i'nhi bate inima.* Încă un dans amețitor mustește de bucuria vieții, reușind să șteargă, fie și pentru un timp atât de scurt, amintiri cu suferințele bățăliilor provocate de atâtea amăgiri politice, de lăcomia maimarilor care taie și spânzură în Balcani și aiurea. După ce-și mai trage un pic sufletul, cât să schimbe o vorbă cu partenera lui specială, Nikolaki află că o cheamă Maria.

Feis Buk

Alexandra NICULESCU

Mie-mi place aici, încă atârnă de tavan afișul cu *Bienvenida*, l-au lipit rudele lui, care-au trecut să mă cunoască și să mă pipăie puțin — unii nici n-auziseră de România, dar mă întrebau: se vorbește spaniola? Și eu răspundeam: da, da, toată lumea știe —, și sunt pereții în culori țipătoare, cum mie mi-ar fi frică să-i zugrăvesc, dar aici se potrivesc așa de bine. M-a convins imediat să venim, a spus: e al doilea oraș din lume, după Los Angeles, la piscine pe cap de locuitor. Asta m-a făcut să râd și să nu dorm toată noaptea. Unu: știa că sunt obsedată de piscine, știa că mă fascinează cum miroase clorul în jurul lor, și cum se aud vocile și râsetele cu ecou. Doi: îi spuseseam că cea mai bună povestire a lui John Cheever e *Înotătorul* și are multe piscine în ea, iar el o citise doar de dragul meu, pentru că nu-l interesează povestirile. Trei: auzi, pe cap de locuitor, nu-mi ieșea din minte imaginea asta: câte un om cu o piscină pe cap. Lui nu i-am spus, pentru că e sensibil când vine vorba de Cuernavaca, orașul lui, și ar fi luat-o ca pe o bătaie de joc, dar eu tot vedeam defilarea pe podium: unii aveau o piscină pe cap, alții câte două, una peste alta, de ce nu și trei, un tort etajat de piscine.

N-am înțeles de ce a insistat să nu ies din casă: cel mult în grădină, și să-l anunț înainte. Îmi tot vorbea despre delictе și crime și date și statistici, când știe că mă pierd imediat dacă vine vorba despre așa ceva.

Nu le lua în seamă, i-am răspuns, uite ce soare, uite ce copaci, mie-mi place totul aici. Mă ținea de mâini (așa face când vrea să devenim serioși și să fiu de acord cu el) și repeta, pentru a câta

oră?, tot ce știa despre Los Maya și Los Colombianos, care n-au nimic de-a face cu civilizația Maya, ci sunt marile familii mafioate, cartelurile de azi: Jalisco Nueva Generación și ce-a mai rămas din Michoacani, mereu mi-a plăcut numele ăsta, dar cum să-i spun lui?

Îl înțeleg, lumea vorbește, unii sunt fricoși și exagerează lucrurile, el vrea să fiu în siguranță în orașul lui, se simte cavalerul obligat să mă apere, dar eu insist că nu e nevoie, eu simt orașele, simt când e cazul să mă feresc și când pot să merg noaptea prin baruri. Asta-l exasperează, numai că eu n-am chef de ceartă, nu prea ne-nțelegem și totuși ne iubim așa de mult. Încerc să-l conving cu López Obrador, i-am studiat viața, am scris trei eseuri despre el, a fost tânăr și a avut idealuri, cunoaște bine țara, a luptat, știe ce e de făcut, chiar l-a angajat pe Rudy Giuliani să conceapă o politică de zero toleranță împotriva crimei, explic eu și gesticulez.

Începe să-l distreze ce-i povestesc: tu știi de ce-a fost acuzat? Mă uit spre pardoseală, nu sunt covoare aici, eu sunt obișnuită cu covoare, adică eram convinsă că o casă nu e casă dacă nu există un covor în centrul ei, covorul definea casa în mintea mea, dar aici nu e nevoie, pentru că e foarte cald și se aude așa frumos când mergi desculț, știi când se apropie cineva, și acum se vede puțin praf pe jos, și arată ca-ntr-o poză de Sebastião Salgado, e așa fotogenic praful, nu știu de ce se feresc atâta unii.

Nu vreau să mai vorbim despre López Obrador pentru că nu ajungem la niciun consens și nici nu vreau să sughițe omul din cauza noastră.

Casa asta n-are piscină, deși e în orașul cu cele mai multe piscine pe cap de locuitor, după Los Angeles, uite că ea n-are piscină, dar îmi place oricum, și pot să simt mirosul de la piscinele vecinilor. Aș vrea să-i vizitez, ca-n filme, și aș vrea să merg la barul Feis Buk, e un bar faimos, am citit eu despre el. Îi spun și lui, dar dă din cap hotărât că nu. Totul îmi place aici, mai puțin ce-mi spune el. L-au închis, continuă și ridică fericit din umeri. Mă enervează, dar nu m-aș desprinde de el, nici nu i-aș da drumul la mâini, nu știu dacă are treabă cu o parte prea profundă sau cu animalitatea din noi.

Se asculta *regueton*, explică el.

Nu e chiar muzică după mine, dar are ritm, te miști, nu pricep de ce-au spus că incită la băutura și de-aici la violență și de-aici la delictе și, deci, au dat vina pe el, pe un gen de muzică, reguetonul a distrus orașul, jos cu el, interziceți-l, închideți barurile unde s-a auzit și unde lumea a dansat.

Când urcă el să citească, o să caut niște melodii, să vedem dacă mă pun pe băut sau la ce mă incită, îmi notez în gând.

Mie-mi place aici, și cred că se exagerează referitor la ce se întâmplă, din trei sute șaisezi de mii de locuitori, nu știu de fapt câți au piscină și câți se îmbată din cauza reguetonului, dar e normal să se petreacă lucruri, altfel de ce li s-ar mai zice că au sânge fierbinte dacă ar fi calmi și ar asculta Beethoven?

Am venit aici să-i cunosc orașul și stăm de două săptămâni în casă pentru că s-au auzit niște zgomote într-o seară: eu bag mâna-n foc că erau artificii, n-am auzit niciodată împușcături în realitate, așa că sigur mi-aș da seama dac-ar fi vorba de ceva nou. Exact așa se auzea și acasă de Revelion, când ieșeau vecinii în

curte și se lăudau c-au făcut rost de artificii bune: numai bubuituri erau, în loc să lumineze cerul, dar el a spus că e mai bine să nu ieșim un timp, pentru orice eventualitate. Își aduce cărțile lângă mine, înainte îi plăcea să citească în altă cameră: nu mă concentrez cu tine aproape, spunea, acum e tot timpul lipit de mine și doar când e la duș caut pe YouTube regueton și aștept să-i simt efectul. Dansez special pe lângă dulapul cu băuturi doar-doar mi s-o trezi pofta, dar mi se pare că sunt doar un fel de manele cântecele astea. Opresc imediat când iese el: azi putem să ieșim în grădină? La început întrebam dacă putem să ieșim în oraș, dar era periculos, pe urmă mi-am restrâns întrebarea la cartier, dar nici el nu era safe, pe urmă am insistat cu vecinii câteva zile, să-i cunosc, voiam, să le văd piscina măcar — nu sunt de încredere, s-au schimbat, răspundea. Nici în grădină nu e indicat întotdeauna, mai bine rămânem în casă.

Mie-mi place totul aici, pereții colorați așa strident și pardoseala, chiar dacă acum nu se mai vede praful, pentru că trebuia să-mi ocup timpul cu ceva, și ferestrele, mai ales când consideră el că e OK să le deschidem.

Ne certăm mai puțin pentru că are dreptate mai tot timpul și de ce să nu fiu de acord cu el la o adică, mai ales că e orașul lui, și la ce-ai nevoie de piscină sau de baruri unde se aude muzică ce incită la violență când e suficient să stăm noi doi în casă și uneori puțin în grădină, și o să se facă oricum timpul să plecăm, și de ce să-mi fie pe urmă greu să-mi iau la revedere de la toți vecinii, pe care oricum n-aveam cum să-i cunosc, și acasă o s-avem iar toate străzile și barurile în care de ce să intru când ne avem unul pe altul și oricum nu mai bem.

– Uite aici, trei lei. lei de la piață o legătură de pătrunjel și de rest o înghețată dublă de la turci, spuse mama și făcu stânga împrejur în bucătăria de vară. Mi-am încălțat sandalele roz cu barete, am luat coșulețul de rafie brodat cu flori roz și vernil din cuier, am pus banii în portofelul cu mărgele, m-am răsucit de două ori în oglinda de la intrare să se înfoaie rochia de tul roz cu bretele și dusă am fost.

Drumul până la piață trece prin centrul orașului, pe care îl cunosc ca pe propriul buzunar. Doar merg cu bunica la prietenele ei, comerciantele din prăvăliile deschise la parterul clădirilor ce par construite din turtă dulce. Mă gândesc adesea că stucaturile cu fețe de îngeri și buchete de flori sunt din glazură de prăjituri. Doar dau colțul străzii noastre și ajung pe centru.

Magazinul de la colț este magazinul de stofe al domnului Târnoveanu. De aici bunica își cumpără mătasuri pentru rochii pe care i le croiește cea mai bună croitoreasă din oraș. Pe un scăunel de lemn fără spătar, aștept să iasă bunica de la probă. Ca să nu mă plictisesc, celebra croitoreasă îmi pune la dispoziție chiseaua cu dulceață de cireșe amare. Anul acesta bunica mi-a cumpărat o stofă roșie și mi-a comandat un palton senzațional, cu guler raglan, asortat cu o bască din același material. Dau o raită prin răcoarea magazinului, cercetez și inspir culorile din multitudinea de materiale vătărice, fluide, florale. Continui pe dreapta, cu magazinul de conșignație. Aici uneori bunica își dă spre vânzare un bibelou de

porțelan, un tablou din multitudinea care îi împânzește pereții sufrageriei, un șal de cașmir sau vreo pereche de pantofi de lac cu toc cui în care nu își mai poate ține echilibrul. Casc ochii la niște ceșcuțe de cafea de porțelan, același model, dar de culori diferite, bleu, roz, oliv, grej. Mă fascinează că poți alege ceașca în funcție de poziția pe care o ai în ziua respectivă. Privesc un grup de elefanți simpatici cu trompele ridicate, ce parcă îmi zâmbesc, un stilou cu peniță de aur, un inel cu piatră supradimensionată și un talisman din pietre semiprețioase. Doamna Lisa, comercianta de la parfumerie, așteaptă clienții în pragul prăvăliei. Deși gama de parfumuri nu este prea variată, îmi face cu ochiul și mă îmbie:

– Hai să te parfumez cu o mostră de parfum. Intru fiindcă ador izul de lavandă și iasomie, impregnat în pereții magazinului. Mă dă cu o apă de colonie, preferata mamei, și îmi îndeasă în coșuleț vreo două șervețele parfumate. Gratis.

– Mulțumesc, doamna Lisa, plec sărind într-un picior.

La sticlărie, doamna Stela, cu ochelarii exigenți pe nas, nu prea agreează copiii în magazinul ei. Cred că are oroare de vreun accident, cum ar fi, de pildă, ca vreun copil neatent să îi spargă marfa. Are rafturile pline cu carafe, vase de sticlă și porțelan, servicii de masă complete, trusouri pentru nunți, bibelouri, articole de menaj. Când o văd cum tresare când mă zărește, trec mai departe și mă prefac că nu o cunosc. În vitrina următoare privesc cu fascinație

niște sandale cu toc amețitor și diamante pe baretă. Mă imaginez o prințesă. O rochie cu crinolină este maximul eleganței iar aceste încălțări pe care nu le mai văzusem până atunci mi se par combinația perfectă. Merg împleticit, cu capul în nori și vise și ajung la ușa librăriei. Aici este universul meu. De când am învățat să citesc, toate economiile mele se duc pe cărți. Pot sta ore în șir răsfoind cărți sau albume de artă. Doamnele sunt așa de drăguțe cu mine încât uneori mă lasă să stau pe un scaun în a doua încăpere, mai izolată, și să frunzăresc cărțile. Încă citesc povești, dar aici, în fața lor, nici nu mă uit la sectorul de cărți pentru copii. Citesc, uneori silabisind, titluri pe care abia le înțeleg, iar când le deschid sunt surprinsă de versatilitatea cu care cuvintele îmi spun povești incredibile. Astăzi vreau doar să simt răcoarea librăriei amestecată cu mirosul de hârtie și parchet proaspăt curățat cu motorină, să le salut pe vânzătoare și să le spun că am citit ultimele cărți cumpărate de tata. Urmează terasa de vară și parcul răcoros cu tei ale căror flori de-abia s-au trecut. Traversez și ajung în piață. Îmi place culoarea și viața de aici, dar nu zăbovesc prea mult. La prima tarabă unde văd pătrunjel îl cumpăr și mă întorc.

Turcii care prepară cea mai bună înghețată artizanală din zonă, au magazinul în fața librăriei. Înghețata de căpșuni și cea de vanilie sunt preferatele mele. Prin urmare aceasta este combinația pe care o aleg. Partea aceasta a străzii este puțin mai sobră. Nu mă plictisesc. Privesc vitrina plină de pălării de soare, din rafie, din in, cu boruri mari sau înguste, în culori pastelate de la magazinul domnului Titi pălărierul. Păcat că la noi în oraș doar bunica și prietenele ei mai poartă pălării. Mie îmi plac cele cu

voaletă. Nu știu de ce, dar mi se pare că voaleta e un semn de mare eleganță. Cred că la rochia cu crinolină și sandalele cu diamante aș purta o diademă cu voaletă. Aș fi cea mai tânără clientă a domnului Titi. O pală de vânt înfioară rochia de tul. Prinsă în visare, am uitat de înghețata din mână, care se prelinge spre cot. Noroc cu șervețelul parfumat de la doamna Lisa. Mă trezesc cu ochii lipiți de vitrina ceasornicarului Tănase. Lucrează la tejgheaua lui specială. Sub ochelarii cu dioptrii și-a pus o lupă cu lentilă groasă, și cercetează atent mecanismul unui ceas de mână al cărui timp s-a oprit. Mi se pare un magician ce are o relație specială cu timpul. Odată, când l-am vizitat împreună cu bunicul, mi-a spus că în general ceasurile stau, nu și timpul. Simt pe umeri picături de ploaie, aud un oblon trântit de vânt.

Cofetăria din capăt are terasa arhiplină. Carafe de limonadă aburinde se află pe fiecare masă. Se servește specialitatea doamnei Daria: merdenele cu brânză. Vântul iscat ridică umbrelele în aer, fețele de masă acoperă farfuriile, oamenii se ridică. Nori de ploaie se agită pe cer. Alerg să mă adăpostesc în biserica din centru, mai am cincizeci de bani să aprind o lumânare.

Când ies din biserică, îmi strâng paltonul. Un vânt tăios și rece mă împresoară. Privesc cu nostalgie centrul vechi al orașului natal. Magazinele au obloanele trase peste vitrinele goale, firmele luminoase au fost luate de mult, prin unele locuri tencuiala a căzut, apartamentele de deasupra prăvăliilor sunt nelocuite, au geamurile sparte și obloanele putrede. Un înger sculptat pe casa de pe colț mă privește în agonie. Stă să cadă. E toamnă.

Man gave names to all the animals..., cânta cândva Bob Dylan. După ce le-a numit, le-a vânat sau le-a îmblânzit, omul le-a pus într-un târziu și pe hârtie.

Iar pe hârtie, pe lângă desene, (încă) se scriu cărți și e lucru știut că o carte trăiește prin personajele sale, care vor fi cu atât mai viabile cu cât cititorul se regăsește în ele mai abitir, fie că recunoaște, fie că nu. Urmare acestei regăsiri tacite s-a creat un fond de tipare universale atât de solid încât unui nou-venit pe teritoriul literaturii i-ar fi, poate, greu (și, poate, nici n-ar fi de dorit) să iasă, deoarece nu în tiparul abordat va sta în principiu originalitatea scriiturii lui, ci în talentul cu care îl va particulariza. Iar una dintre căile bătătorite de a construi un personaj este comparația între specii/regnuri. O alee pietruită deja, la care timpul a adăugat dale după dale și pe care o plimbare fugară e o mică plăcere.

În lumina acestei alei/idei, e foarte posibil ca de la primii pași să vedem mișunând femei-pisici. Femeia-pisică va întruchipa mereu făptura dezinvoltă ce alunecă, de obicei interesată, în sau din brațele bărbatului. Trăsăturile personajului-pisică vor fi, după caz/ experiență/ scop, tandrețea sau parșivitatea. Sau

ambele, combinate într-o irezistibilitate magnifică.

Pentru că nu ar fi echitabil să-l sărim, atributul de *canin* atrage, la rândul lui, calități ca supunere, fidelitate, onestitate și, drept urmare, o *viață de câine*.

Cu alte cuvinte, determinanți precum *canin* sau *felin* alocați unor personaje declanșează automat în mintea cititorului un lanț de reacții/ percepții/ reflexe generale. Se poate întâmpla ca, pe alocuri, acest lanț să se rupă din motive subiective – unii cititori sunt alergici la pisici, altora le e frică de câini și tot așa. Însă trăsătura generală va rămâne prioritară în fața celei ocazionale.

Din prea mult zel (nu al lor!), pisica și câinele au împrumutat oamenilor și o interesantă gamă de verbe cu pronunțat potențial umoristic. Când plânge un bebeluș, ne răstim la el să nu mai *miorlăie*. Când o femeie se alintă spunem că *se pisicește*. Când careva își găsește un loc prielnic în spațiu, spunem că *s-a aciuat*. Dacă ne laudă dubios, *se gudură*. Dacă e coleric, *latră*. Lătratul câinilor la lună, de pildă, va fi un reușit cadru lugubru în orice poveste. Va fi asociat invariabil cu prevestirea a ceva *de rău*, deși s-au încercat explicații științifice ale acestui lătrat inofensiv. Dar și

descifrat fiind, va mai curge, probabil, apă pe marile fluvii ale lumii până când va fi interpretat altfel de către mentalul colectiv.

Extinzând „împrumuturile” din lumea necuvântătoarelor, bărbații *grohăie* sau *guiță*, copiii *chițăie*, iar femeile *ciripesc* precum vrăbiuțele. Păsărețul, la rându-i, dă o mână de ajutor. Dacă un personaj are *ochi de bufniță* sau *glas de cucuvea*, reabilitarea lui va fi pe muchie de cuțit. Faptul că prin alte regiuni ale lumii păsările respective, des confundabile și foarte drăgălașe ca atare, semnifică opusul, adică binele, bogăția ș.a., va fi lipsit de relevanță în context literar. Interpretările pozitive sunt în mare parte mitologice, dar romanul bate mitologia atunci când nu o rescrie.

Același lucru se petrece cu corbii și ciorile. Sunt doldora de simboluri, deși omul-corb a fost mai puțin exploatat la construcția personajelor, grație, pesemne, corbului biblic al lui Noe. Noroc cu *Corbul* lui Poe, inegalabil, care echilibrează balanța, orice deturnare ulterioară de la inteligența nativă a solitarei păsări devenind astfel sortită eșecului. Cu cioara stă altfel problema, din păcate ea fiind mult mai nedreptățită. Și nu numai din cauza omului-cioară, atât de uzitat în trecut și de incorect politic azi, ci și a simplului fapt că, fiind niște hoațe notorii de resturi alimentare umane, omul a ajuns să se simtă invadat de ele și să le considere dușmani. Ca urmare, să semeni cu o cioară ca personaj literar nu e de bun augur nici politic, nici nepolitic. Păcat,

căci tot din familia corbului face parte și este la fel de deșteaptă.

Mai sunt vulturii. Un personaj-vultur va implica, fără discuție, dincolo de detalii, două componente: măreția și prada. Însă anvergura zborului, adiacentă măreției, va domina puterea de a prăda. Iar în modul de a ucide al vulturului e o eleganță anume, pe care numai câteva necuvântătoare pământene cu aceeași alură regală, dar din alt neam, o mai au (leul...) și pentru care i se iartă ravagiile. Până și ca necrofag ne-a inspirat o comparație tulburător de plastică (*deși nu se răcise încă, s-au repezit ca vulturii la testamentul lui...*), cu toate că rolul vulturului, pe care și-l onorează impecabil, e strict acela de „sanitar” al naturii – ceea ce nu se poate spune despre rapacele corespondent uman. Vulturul și leul au impresionat, de altfel, omul atât de tare încât au stagiile vechi nu numai în literatură, ci și, de exemplu, în heraldica mondială.

Măsurabil în demnitate cu aceștia este lupul. Deși în poveștile clasice pentru copii lupul este încă un bau-bau, într-un roman un personaj asemuit cu el va fi totuși diferit. Piraților, iată, li s-a spus *lupi de mare*. Însă, dacă în realitate un pirat nu este de dorit la drumul omului (nici măcar cel... digital!), literatura, care modifică realitatea după voința autorului ori cerința cititorului, în limitele bagajului informațional colectiv, l-a transformat de multe ori în haiduc/justițiar al apelor. Iar dacă trece din carte pe ecran în interpretarea unui actor pe măsură... Astfel, lăsând poveștile

clasice și pe Gary Cooper sau Johnny Depp la o parte, personajul-lup va fi, de regulă, un solitar (deși marea lui calitate naturală e tocmai aceea de șef de haită perfect) cu precădere pozitiv, care va ataca doar la nevoie sau în propria apărare.

Revenind la oile (sic!) noastre, personajul-oaie va fi unul lipsit de sare și piper, adică de personalitate, căci pe oaie o caracterizează spiritul de turmă. Omul-oaie nu va fi altfel decât restul turmei din care face parte decât dacă va fi o *oaie neagră*, rară și fizic, și metafizic. El va fi persoana care se supune necondiționat celei imediat superioare pe scara socială, iar această necondiționare se va vedea și mai tragic în destinul progenerurii oii, mielul fiind simbolul declarat al sacrificiului. Câte personaje (ca să vorbim numai de realitatea din cărți) nu au fost comparate, în drumul lor către o destinație nefastă, cu un *miel dus la tăiere*...?

Să ne întoarcem în ogradă: când spunem despre o femeie că e *găină* îi stabilim nonșalant prostia/limitarea, deși găina, săraca, nu e lipsită de creier și nici (din proprie experiență!) de sentimente. Făcându-l *cocoș* pe un bărbat, îi dibuim lejer îngâmfarea. Un *porc* va străluci în mizerie fizică și/sau morală (alias nesimțire). *Berbecul* sau *taurul*, chiar dacă se manifestă diferit, vor fi întruchiparea aceleiași încăpățănări... Etc.

Din lumea lor de sub ape, o generozitate aparte au dovedit și peștii. De ajuns să pomenim doar câteva proverbe generate de analo-

giile respective ca să avem în față ochilor tiparul uman aferent: *ca peștele prin apă, peștele mare înghite peștele mic, peștele de la cap se împute, are balta pește, tace ca peștele, se zbate ca peștele pe uscat*... Corespondentul acvatic al turmei de oi este bancul de sardine, iar peștii-amfibie ilustrează cu brio „traseismul” politic sau ipocrizia generală. Cât despre *rechini*... Rechinii sunt maimarii mărilor și oceanelor, așa cum vulturii stăpânesc cerul și omul rău, pământul. Cu un mic amendament: dacă vulturul e și măreț, pe axa vultur-rechin-om măreția dispăre treptat, în ordinea numerelor de pe tricou, rămânând doar cupiditatea...

Iată, deci, cât de ofertante pot fi comparațiile om-pasăre/animal. Deliberat sau nu, am omis cu siguranță multe dintre ele, iar spre final, deși am început cu tipare, se cuvine să trec în revistă și ieșirea din cadrul lor (spre a crea altele?), deoarece lucrurile se mișcă greu spre imposibil în mentalul colectiv, dar, odată stârnite și întreținute.... *E pur si muove*.

Un mare spărgător de tipare în context îmi pare a fi greierul. Micul cântăreț nocturn e pe cale de a face saltul de la indolență la prototipul artistului neînțeleș, el fiind așadar în toiul unei mari schimbări de natură literară (și chiar... culinară!).

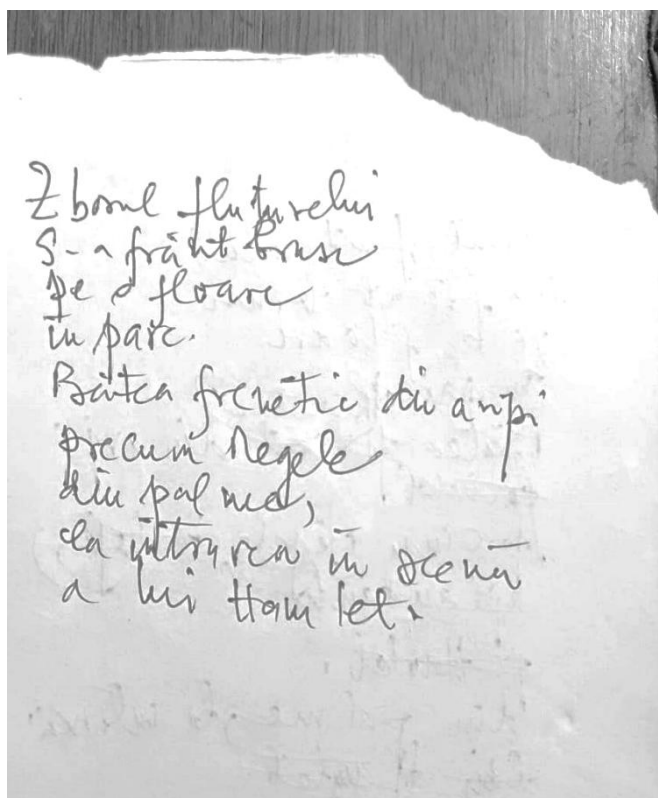
Și nu e singurul. Mai sunt *oaia neagră* și *pisica neagră*. Dacă în trecut aceste animale erau de temut doar din cauza culorii lor întunecate, azi oaia neagră nu mai e un personaj neapărat antisocial, ci mai curând un deschizător de drumuri, un posesor

de *open mind*, iar pisica neagră, departe de a mai prevesti belele, ne curăță mai nou aura de ghinioanele pe care până mai ieri le atrăgea – și aici, îmi place sau nu, trebuie recunoscut aportul literaturii motivaționale.

Că e bine sau nu ca tiparele să se schimbe... nu știu. Tiparele sunt puncte de reper ale minții umane. Tiparele creează continuitate într-un cadru social. Pe de altă parte, cadrul social se schimbă periodic tocmai pentru că anteriorul se dovedește a nu fi fost ideal. Iar dacă luăm în considerare cel puțin exemplele de mai sus, e categoric bine ca tiparele să se

reînnoiască. Oricum ar fi, tiparele literare sunt create de om, ca și literatura (arta în general) și e foarte posibil ca într-o ipotetică societate perfectă să nu mai fie nevoie de literatură, neavând de ce să mai transpunem în varii forme imagine o realitate care ne-ar mulțumi pe deplin pe toți. Dar, vorba șugubățului proverb, mai e mult până departe.

Într-o ultimă ordine de idei, natura-mamă are, la scara ei, propriile tipare după care funcționează. Aceleași de milenii. Fapt care-mi stârnește o (tot ultimă) întrebare: oare animalele ne-au categorisit cumva...?

„Eu eram cel care voiam și tot eu eram cel care nu voiam. Eu, da, eu eram. Nici nu voiam pe deplin dar nici nu ziceam pe deplin nu; de aceea mă luptam cu mine însuși și mă împrăștiam (...) și însăși risipirea aceasta se făcea fără voia mea (...) și de aceea nu eram eu acela care lucram asupra ei, ci păcatul care locuia în mine, pentru pedeapsa unui păcat mai cutezător, fiindcă eram fiul lui Adam”.

(Sfântul Augustin, *Confesiuni*)

Un bar pustiu, cu mesele și scaunele acoperite de un strat gros de praf, cu rafturi năpădite de păienjenisuri, dinapoia cărora abia se desluseau sticle stinghere. Barul unui bordel, acolo, în centrul orașului... Acesta era contrastul ce mă readusese după perdelele zdrențuite să mai urmăresc pașii trecătorilor pe trotuarul de unde tocmai pășisem înăuntru. Se auzeau distinct în vacarmul străzii, nu încetaseră o clipă, dar îi mai studiai îndelung înaintea de a mă îndrepta spre ușa ce ar fi trebuit să dea în holul cu camerele de serviciu.

Acesta era de o lungime impresionantă, cu uși pe ambele laturi. Lămpi cu abajur roșu filtrau o lumină ireală, cadaverică. Așteptai câteva momente să aud ceva, să se deschidă o ușă, apoi strigai: „Nu e nimeni pe-aici?”. Răspunse ecoul: „...aici! aici!!”, prelung, apăsător, ca o confirmare a faptului că, într-adevăr, nu greșisem, și mi se făcu frică. O frică fără conținut, care, în mod inexplicabil, mi se

accentuă când, la celălalt capăt, se deschise ultima ușă pe stânga. O femeie dezbrăcată îmi făcea semn cu mâna.

Respirând profund, ca să-mi reglez bătăile inimii, plecai spre ea. Formele îi deveneau tot mai clare și grăbeam pașii.

Ne mai despărțeau trei sau patru uși când un țipăt violent, prelungit de un horcăit ce-mi aduse în fața ochilor imaginea unei beregăți tăiate și a unui jet de sânge izbucnind cu presiune din vena jugulară mă opri în loc, cu inima strânsă în piept și cu ochii holbați la ușa din spatele căreia se auzise.

Femeia repetă chemarea și înălță din umeri, zâmbind concomitent cu desfacearea brațelor în părți.

„Sado-masochiști”, gândii, apoi ezitai, căci strigătul trădase o cumplită disperare, nu plăcere, fie ea iscată chiar și de absența plăcerii, situație tipică acestora. Dar, cum îmi fusese întotdeauna greu să-nțeleg complementaritatea celor două perversiuni extreme, explicația femeii mă liniști și grăbii și mai mult pașii. Datorită strigătului, care probabil stârnise în mine pulsunile de moarte, sau poate corpului femeii ce se profila tot mai îmbietor, mă străbătu o dorință arzătoare de a viola.

— Te așteptam, îmi zise, și mi se repezi în brațe. Măinile mele lacome îi alergau pe coapse în timp ce ea îmi căuta buzele, apoi se opriră pe sânii cu sfârcurile întărite de dorință.

O urmași într-o cameră imensă, rotundă. Întregul mobilier consta dintr-un pat, o masă și un scaun, așezate în mijloc. Aceași lumină cadaverică o filtra abajurul de deasupra singurei ferestre, ușor întredeschisă. Cupluri făcând dragoste, în mărime naturală și în culori vii, erau pictate pe pereți și pe tavan.

M-am așezat la masa pe care se afla o sticlă cu vin, iar femeia, întinsă pe pat, începuse să se mângâie. Își frământa sânii, cu ochii închiși, gemând de plăcere, își plimba palmele pe pânțele, peste șolduri, iar eu, privind-o uluit, sării în sus, răsturnând scaunul, căci sub palme vedeam coastele, măruntaiele mizerabile, intestinul gros, plin cu fecale.

Mă repezii la fereastră și, înlăturând draperia cu o mână, iar cu cealaltă deschizând-o mai larg, mă arunca, îngrozit, cu capul înainte.

**

Zăcui acolo în neștire. Când mă trezii, era noapte și o liniște îngrozitoare. Capul mă durea cumplit și priveam năuc, de jur-împrejur, încercând să-mi dau seama ce se întâmplase. Cum zării fereastra slab luminată, sării în picioare, aducându-mi brusc aminte totul.

La un colț, draperia era puțin deplasată. Deși groaza parcă-mi era mai mare acum, nu rezistai tentației de a arunca o privire înăuntru.

Picioarele mi se înmuieră, inima bătea să-mi spargă pieptul, îmi duceam mâinile la cap, mă trăgeam disperat de păr, îmi pipăiam fruntea, nasul, bolboroseam ceva de neînțeles, căci acolo eram eu. Golisem sticla de vin și mergeam dezbrăcat spre patul unde aștepta altă femeie, frământându-și sânii și cu coapsele larg desfăcute.

Fugii împleticindu-mă, dorind să ajung cât mai departe, repetând continuu: „Eu sunt! Eu sunt eu! Eu sunt!”.

Alergam fără să văd pe unde, cădeam, mă ridicam și iar alergam până n-am mai putut ieși dintr-un șanț. Am căzut iarăși în neștire.

M-am trezit în aceeași noapte opacă și în aceeași liniște înspăimântătoare. Încercând să găsesc o explicație rațională celor întâmplare, am izbucnit în hohote de râs...

**

Deseori, culcat pe spate, îmi priveam degetele picioarelor, le mișcăm tot mai repede, închipuindu-mi, cu ajutorul cunoștințelor de anatomie, cum sunt acționate, urcam cu privirea încordând mușchii picioarelor, ai stomacului, ai sternului, insistam asupra organelor interne, măruntaielor, având totodată imaginea ficișilor și plămânilor aburini ai animalelor tăiate recent, urcam mai sus, în cap, dădeam de o masă gelatinoasă, vie, trează, conștientă de sine și de mine, înghițeam în sec la gândul unei porții de creier pané, îl vedeam pe Hamlet sărutând tigva lui Yorick, îmi repezeam mâinile în sus, mă holbam la degetele ce mi se agitau spasmodic și începeam să urlu.

De la un timp începusem să cercetez și interiorul altora. Nu urlam. Dimpotrivă, mă invada o stranie satisfacție. Așadar, în camera aceea de bordel luasem drept realitate ceea ce văzusem cu ochii minții. Numai prin materializarea unei stări de spirit se explica și prezența mea simultană în cameră și în afara ei.

Mă întorsei îngrijorat doar de faptul că n-o să mai găsesc bordelul.

Urmasem aproximativ același drum, căci n-a fost nevoie decât de o mică

abatere pentru a ajunge în fața ferestrei pe care sărisem. Era tot luminată, dar închisă și cu draperia acoperind întregul cadru.

Remarcasem o ușă și la celălalt capăt al holului și mă îndreptai nerăbdător într-acolo. Doream numai confirmarea celor bănuite și înlăturarea oricărei urme de îndoială, care, deși, firavă, persista.

Ușa era deschisă și, după câțiva pași, ajunsei.

Bătui de câteva ori fără să-mi răspundă cineva, apăsai clanța și intrai.

Nimeni. Pe scaun atârnav în dezordine haine bărbătești. Sticla – goală. Lenjeria răvășită emana acea duhoare de pește stricat ce mă făcea să-mi reprim cu greu o senzație de vomă și să simt absurdul existenței în stomac atunci când mă trezeam mahmur în alte și alte camere de bordel. Acum doar strâmbai ușor din nas, apropiindu-mă să cercetez mai atent perechile pictate pe pereți.

Privirile femeilor, insistente, mă tulburau. Dornic să văd și figura unui bărbat, mă învârtii zadarnic prin cameră. Indiferent de poziția acuplării, și pe pereți, și pe tavan erau vizibile numai fețele femeilor. Bărbaților nu li se zărea decât ceafa.

Țipătul sălbatic ce mă dusesese cu gândul la o beregată tăiată îmi reveni în minte. Alergai de la ușă la fereastră, de la fereastră la ușă și încercai, fără folos, să le deschid. Degeaba am izbit geamul – mai întâi cu pumnii, apoi cu scaunul – în timp ce de pe pereți eram privit dezaprobator.

Gâfâiam lângă fereastră, cu fruntea lipită de geamul rece, și nu îndrăzneau să privesc în spate, când simții că sunt privit.

Un fior îmi străbătu corpul și mă întorsei brusc. Nimeni. Dar patul era perfect întins, sticla de vin pe masă, iar hainele dispăruseră.

Stam acolo, încordat, împingând cu spatele în pervaz, și, când văzui pe pereți șoldurile urcând și coborând ritmic, plecai împleticindu-mă spre masă. Mă așezasem pe scaun și, cu ochii închiși, încercam să-mi pun ordine în mintea răvășită.

Șoapte misterioase invadară deodată camera. Deasupra capului simții o răsufare caldă, atât de aproape, că-mi vibra părul din creștet. Cu capul plecat, făcui un salt lateral și privi în sus. Nimeni. Pe pereți, nicio mișcare.

Spaimei îi luă locul o furie sălbatică și azvârlii sticla în peretele din față. Cioburile se împrăștiară. Câteva cupluri fuseseră împrôscate cu vinul roșu. Lovisem o femeie, așezată deasupra unui bărbat, exact în sânul stâng. Un firicel roșu se prelingea pe perete și, după ce udă torsul femeii și abdomenul unui bărbat situat mai jos, formă pe podea o băltoacă.

Uluit, văzui ochii femeii lovite fixându-mă cu o cumplită disperare. Firicelul roșu se îngroșase, căpătase reflexe maronii, apoi negre, și curgea șiroi. Băltoaca avansa cu repeziciune și, când o spumă albă îi acoperi femeii buzele și începu să coboare spre bărbie, îmi întorsei privirea cutremurându-mă. De pe pereți, ochi holbați, gata să iasă din orbite, mă țintuiau înspăimântați.

Mersei cu spatele către ușă. Așa cum intuisem, era descuiată. Cu mâna pe clanță, aruncaii o ultimă privire în cameră și, atunci, o văzui. În mijlocul tavanului. Singură. O față răvășită, acoperită de șiroaie de lacrimi, cu un surâs forțat tremurând pe buze, mă fixa cu o tristețe nemărginită. Nu-mi putui înțelege compasiunea pentru cel încremenit între coapsele ei și ieșii trist, cu senzația că ceva din mine rămăsese definitiv acolo.

- 1 februarie 1902 – s-a născut, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (m. 20. 08. 1985)
- 1 februarie 1928 – s-a născut, la Balș, publicistul și epigramistul **VALENTIN SMARAND POPESCU**
- 2 februarie 1955 – s-a născut, la Berzovia (Caraș-Severin), prozatorul și actorul **VISI (ZEFIR BERZOVIS) GHENCEA** (m. – 23. 12. 2009, București)
- 5 februarie 1948 – s-a născut, la Slatina, poetul și publicistul **NICOLAE DOROBANȚU**
- 5 februarie 1953 – s-a născut, la Sâmburești, poetul și publicistul **GEORGE VAIMAN** (m. 18. 12. 2015, Slatina)
- 7 februarie 1891 – s-a născut, la Caracal, pictorul **GHEORGHE TEODORESCU-ROMANAȚI** (m. 20. 04. 1980, București)
- 7 februarie 1984 – a murit, la București, compozitorul **RADU ȘERBAN** (n. 1. 12. 1927, Caracal)
- 9 februarie 1949 – s-a născut, la Dobrețu, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (m. 16. 08. 2010, Slatina)
- 13 februarie 1967 – s-a născut, la Sprâncenata, poeta **LIUȚA SCARLAT**
- 14 februarie 1954 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, prozatorul și eseistul **MARIAN-VICTOR BUCIU**
- 14 februarie 1981 – a murit, la București, istoricul **VASILE MACIU** (n. 30. 12. 1904, Caracal)
- 15 februarie 1948 – s-a născut, la Potcoava, criticul, istoricul literar și omul de radio **CONSTANTIN DUMITRACHE** (m. 21. 11. 2001, Craiova)
- 15 februarie 1956 – s-a născut, la Caracal, poetul, eseistul și gazetarul **AURELIAN TITU DUMITRESCU**
- 18 februarie 1975 – a murit, la Caracal, publicistul și editorul **REMUS FLORICEL SCARLAT** (n. 16. 08. 1913)
- 20 februarie 1873** – s-a născut, la Caracal, poetul și dramaturgul **HARALAMB LECCA** (m. 09.03.1920, București)
- 20 februarie 1889 – s-a născut, la Slătioara, **GRIGORE (NIFON) CRIVEANU**, primul mitropolit al Olteniei (m. 14. 06. 1970, București)
- 20 februarie 1967 – s-a născut, la Amărăștii de Jos (Dolj), poeta și prozatoarea **MARIDOR**, pe numele adevărat **MARIANA DIDU**
- 22 februarie 1973** - s-a născut la Slatina poetul și prozatorul **CRISTIAN GHICA**.
- 25 februarie 1889 – s-a născut, la Slatina, sculptorul **THEODOR BURCĂ** (m. 1950, București)
- 25 februarie 1943 – s-a născut, la Ponoarele, Mehedinți, scriitorul **DAN EUGEN DUMITRESCU**
- 25 februarie 1953 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul, publicistul și editorul **MARIAN DRĂGHICI**
- 27 februarie 1852 – s-a născut, la Slatina, **MARIN ANDREIAN**, fondatorul primei biblioteci publice din oraș (m. - ?)
- 27 februarie 1967 – s-a născut, la Cârlogani, poetul **SILVIU VIOREL PĂCALĂ**

Traduceri

Casa de nebuni a Atenei

de Thanas MEDI

(fragment de roman, traducerea: Oana GLASU)

Li se uscaseră ochii pentru ea, după doar câteva zile de absență, și de aceea, de îndată ce apăru în pavilion alergară în întâmpinarea ei. Cineva strigă primul:

– A venit Valentina! – și a fost suficient să scârțâie ușile, să se audă pași.

O băgară la mijloc, iar alături de curiozitatea dispariției ei, erau și toate acele lucruri rămase nespuse. Cel mai dor îi fusese lui Vlashi, care, fără să piardă timpul, îi aminti de nunta lor viitoare. Venea septembrie, scoase verigheta din buzunar, paisprezece carate – după el, dar nu valora nici doi bani, cine știe pe unde o găsisese, vru să i-o pună pe deget, dar era într-o dilemă, dacă n-ar fi bine să facă asta când aveau să meargă la biserică. Îi spuse s-o păstreze pentru atunci și se întoarse către celălalt, Kuli. Care se născuse pentru a doua oară în prezența ei și o imploră să nu mai repete acea absență prelungită de la serviciu, dacă voia ca el să nu moară de frică. Irini nu dormise deloc în acele zile, bărbatul acela rău n-o slăbea cu amenințări nesfârșite și numai ea, Valentina, putea să-l potolească. Vasiliki îi zise „Scumpa mea!”, o întrebă dacă i se potrivește bluza pe care o purta și adăugă că pavilionul era sărac fără ea. Noti

continua s-o aștepte pe Stela, nu-venea să creadă că n-o văzuse pe undeva de-a lungul zilelor petrecute în afara spitalului. Ahile o salută în albaneză: „Bine ai venit, compatrioato!” și se jură că îi lipsise mult. Xina o bombardă cu noutățile pe care nu i le spusese, deoarece n-avea unde s-o găsească. Îi evidenție pe cei mai importanți dintre ei. Poeta aceea ciudată a ieșit repede și nici nu i-au putut afla numele. Unul dintre noii pacienți credea că Anul Nou era la fiecare început de săptămână și cânta

din salon în salon „Ta kalanta”¹. Alexis al ei avea să poarte cravată, deoarece Grecia sub conducerea lui începea să iasă din criză. Jorgo era în relație cu Rajmonda, trecuseră într-o zi pe acolo s-o întâlnească, dar au plecat repede pentru că ea lipsea... Până și Kostandin, rasistul incorigibil, părea blând față de ea și îi aruncă o privire fără nicio urmă de ură.

Fu atinsă de dragostea bolnavilor, simțea mai mult ca oricând că sunt oamenii ei, îi spuse fiecăruia câte ceva să-l liniștească, îi păru rău că n-o mai găsi pe poetesa cu care vorbise doar o singură dată, căută degeaba să-l vadă printre ei pe Manol, fugarul și dispărutul acelor zile. Pe care probabil nu avea să-l mai întâlnească niciodată și nici să afle adevărul despre Diana. Îi era greu să ascundă tristețea care o chinuia. Să pară fericită că se află printre ei, și nu se miră că o observară și o întrebară:

– Aveți vreo problemă, doamnă Valentina, păreți supărată?!

– Nu, n-am nimic, sunt foarte bine!

Erau surprinși că nu se grăbea să îmbrace uniforma companiei, să înceapă curățenia, deși venise târziu la serviciu, ora unsprezece, la prânz.

– Nu lucați azi?!

– Nu, azi sunt liberă! Am venit doar să vă văd, mi-a fost dor de voi, dar vouă de mine?!

– Daaa, cum să nu, foarte, foarte mult!

Răsună întregul coridor.

– Ei bine, iată ne-am alinat dorul, acum mă duc s-o văd și pe Daniela. A găsit-o în camera lor, fuma, scrumiera era plină până la refuz cu mucuri de țigară. A tușit, a strigat la ea de ce nu lasă ușa deschisă, întrucât se otrăveau și cei ce nu fumau. Auzi: „Vezi ce mi-ai făcut, de când am rămas fără tine, am mărit doza?!” și nu mai așteptă să o întristeze mai mult.

– Ai rămas în urmă!

– Ce vrei să spui – stinse țigara – ce s-a mai întâmplat și nu știi?!

Cu Daniela vorbea la telefon în fiecare zi de când o dăduseră afară din secție, imediat după moartea soacrei, îi povestea despre noua ei slujbă și afla de la ea ce mai e prin spital. De unde o concediaseră pentru că îndrăznise să scoată rufele murdare ale companiei, spunându-le adevărul celor de la control. Provocase cutremur în biroul lui Harun, o chemase imediat ce fusese tras de urechii. „Cum îți permiți, țipă la ea, cum ai putut să-l vorbești de rău pe cel ce-ți dă o pâine?!” Vorbea întruna, ochii holbați, în ei se citea uimire și panică specifice funcționarului smerit, care încearcă să-și găsească consolarea umilindu-i pe alții. Încercă să fie cât mai calmă, era vechi pentru ea refrenul pâinii, îl întâlneau mai întâi în Albania comunistă. Partidul era cel care hrănea masele muncitoare, deși acestea se cocoșau de muncă. Apoi în Grecia, odată cu emigrarea, v-am dat

¹ Mulți ani trăiască! (gr.)

pâine, v-am făcut cu case, bombăneau grecii la televizor mai mult, de parcă străinii ar fi stat toată ziua cu mâinile încrucișate și erau hrăniți de ei. Acum, atât Harun, cât și compania, uitaseră sudoarea cu mătura și cârpa, a ei și a oricărei alte măturătoare, le tratau ca pe viermi cu care puteau face ce voiau și nici nu le venea să creadă că există vreuna dintre ele care să ridice vocea. Își pierdu și acea liniște impusă, între timp, îl întrerupse amintindu-i că pâinea și-o scotea cu propriile sale brațe și nu era datoare nimănui, enervându-l pe Harun și mai tare. „Zăuuuu, își îngroșă vocea, o să vezi tu de aici încolo, uită de pavilion, nu mai pui piciorul acolo!” .

A început pedeapsa, a fost trimisă în alte locuri din subordinea companiei. Undeva foarte departe de casă, undeva cu ore prelungite, în medii cu mizerie până la genunchi, în centrele sirienilor care fugeau de război, torturată pentru a-i veni mintea. Să nu mai îndrăznească să se opună companiei, să accepte ce-i ofereau. Între timp, absența ei se făcuse simțită în pavilion, o căutau asistentele, medicii și mai ales bolnavii. Rămăseseră întrebând: „Unde este Valentina?!”. Se întrebau unii pe alții, asistentele, Daniela și medicii, și în mod special psihologul, Rena. Crescuseră consultațiile și contactele acesteia cu bolnavii, doar pentru că lipsea Valentina. Arătau ca niște orfani fără doamna lor preferată de la curățenie, abandonați în mila sortii. Rămași fără îngrijire, fără căldura unui

cuvânt duios, fără siguranța pe care ți-o oferă persoana apropiată ție. Sfaturile psihologului nu le erau de ajuns, erau sărace în lipsa iubirii oferite de Valentina. Acea dragoste, pe care chiar doctorița i-o băgase prima în cap femeii de serviciu și care acum era atât de valoroasă pentru toată lumea. Atât de necesară. Și pentru asta nu a durat mult până s-au auzit plângerile pacienților. A fost anunțat pe șeful secției, el i-a sunat pe directorii spitalului și aceștia au luat legătura cu șefii firmei de curățenie. Atunci au chemat-o și pe Valentina, pentru o întâlnire la birourile centrale cu însuși marele șef. Care avusese loc în acea dimineață, dintr-acolo venea și neliniștea Danielei, care era mai preocupată de acel, „ai rămas în urmă!”, încă nu-i spusese cum s-a terminat...

– Cum a rămas cu șeful mare – o întrebă ea pentru a doua oară, cu o curiozitate crescută, întrucât întârzia să vorbească – chiar este atât de lipsit de inimă cum se spune?!

– Este chiar mai rău decât ce ai auzit. Să-l fi văzut zvârcolindu-se pe scaun, uitându-se la mine, de parcă aș fi fost o pleavă, o lepădătură care nu merita nici scuipatul lui. Și n-ai fi zis, cel puțin din înfățișarea exterioară, un trup mic era, pielea uscată, precum avea și sufletul, cu niște cicatrici întunecate pe față și ochi pătrunzători. A fost prima dată când l-am văzut atât de aproape, vine rar pe aici, doar cât să-i întâlnească pe directorii spitalului. A fost un adevărat dezastru

pentru domnia sa să înfrunte și să acorde importanță unei banale măturătoare. Nu și-a ascuns deloc aroganța, cinismul sau nerăbdarea celui atotputernic care are de-a face uneori cu lucruri foarte mărunte. Împreună cu siguranța că nu exista nimeni pe pământ care să-i stea în cale. Cine îndrăznea să-i perturbe afacerea, să-l provoace, putea să-i facă viața un calvar, să-l îngroape când voia. Că nu era unul și atât, era supraom. Cu rădăcini adânci, care ajungeau până în vârf, în birourile centrale ale guvernului și ale statului. Iar pentru noi, femeile de serviciu, el era statul. A răs cu gura până la urechi când am început să-i spun câtă sudoare am vărsat în Secția 7, că le-am intrat la inimă bolnavilor, atât de mult încât nu se puteau lipsi de mine, și am crezut că va fi afectat de asta, dar m-am oprit când l-am auzit: „Cu ineptiile astea o să mă îndupleci?!”. Dorea un singur lucru de la mine, să neg lucrurile rele pe care le spusese despre companie. M-a învățat ce să fac. Cei de la control vor veni iarăși zilele astea, te vor întreba încă o dată, spune-le cele mai bune cuvinte, nu e nimic ca firma noastră, ok?! Să ling unde am scuipat, l-am întrebat? Bineînțeles, se împănă el, dacă vrei să te întorci la postul unde ai fost, altfel știi ce te așteaptă! Nu am acceptat.

– Și?! – a întrebat Daniela în agonie.

– M-a concediat!

– Nu, nu, nu vreau să aud asta, cum e posibil?! O femeie de serviciu și

om ca tine, n-a călcat niciodată în acest pavilion și nu o va face!

– Nu-i interesează despre om, Daniela, la ce te aștepti de la un mafiot și un escroc ca el. Am venit să iau ce am pe aici și să-mi iau la revedere de la tine și de la ceilalți. De la bolnavi. Bieții de ei au făcut ochii mari când m-au văzut, cât de fericiți erau, nu știi că nu mai lucrez aici...

Se auzi un tumult de voci și strigăte de afară, un apel pentru a se strânge în Sala TV, să-l vadă pe Manol.

– Manol e dat la televizor, l-au prins, haideți să-l vedeți!

Ieși prima, se grăbi în spatele celorlalți, n-o mai interesa cine o întreabă: „Ai venit, Valentina?”, era absorbită de faptul neașteptat. De Manol care apăruse în sfârșit și într-un mod cum nu se așteptase niciodată. Momentul te învăța, îți stingea curiozitatea unei enigme cu care te-ai luptat în tot acest timp. Simțea sosirea unui vești întârziate, trosnetul suflului morții în aer, o pasăre neagră ținând în gheare trupul neînsuflit al unei femei tinere, elegante, stinsă în floarea vârstei și în împrejurări misterioase. O alunga, nu putea s-o numească, să spună „Diana”, chiar și dacă și-ar fi șoptit sieși. Diana îi apărui în fața ochilor, în timp ce străbătu mulțimea de bolnavi și uniforme albe și se trezi chiar lângă ecranul cu dezastrul. Diana era acolo, precum în rama pe care Manol nu lăsa pe nimeni s-o atingă, ușor îndepărtată. În timp ce el stătea în centru, cu mâinile legate în cătușe... Citi titrarea: „A fugit

de la Casa de nebuni și s-a predat poliției. Nu a mai putut ține secretă crima pe care a comis-o în urmă cu câțiva ani. Și-a sugrumat soția albaneză și a îngropat-o în curtea din spatele casei, în satul Rizat. Se știa că era dispărută și, după cum spusese soțul ei, poate se întorsese la ea în țară...”.

Încremeni cu privirea fixată doar la ea, la Diana. I se arătă mică, frumoasă, cu acei ochi plini de lumină, vise și speranțe. Eleva ei, cântând la ciftelină. Auzi ecoul unor sunete fascinante de departe, din munții din nordul Albaniei, vocea acelei despre care credea că va deveni într-o zi cântăreață... A devenit, zise aproape cu voce tare și o boabă de lacrimă îi scăpă dintre gene. Apoi alta, împreună cu reflecții amare, acoperită cu un văl de dezamăgire, despre capcanele pe care le ridică viața... Unde se naște bietul om și unde ajunge! Pleacă undeva, într-o țară străină, ca să trăiască mai bine, și moare înainte de a gusta ceva din ceea ce așteptă. Evadează dintr-o Casă de nebuni și ajunge în alta. Se afla într-un mediu, într-un pavilion în care se vindeca nebunia, dar o nebunie mai mare întâlnea în afara lui...

– De ce plângi, doamnă Valentina? , îi auzi întrebând-o. Îți pare rău pentru Manol?

De ce nu, poate și pentru el erau acele puține lacrimi. Deși relația lor începuse prost, lucrurile aveau să decurgă altfel ulterior. Aveau să se apropie, să se împrietenească, Manol

înclina spre căutarea omeniei, a binelui, cât să devină un fel de înger păzitor pentru ea. Părea că încerca să-și vindece conștiința ucisă, nu își putea găsi pacea pentru o faptă pe care nu și-o putea ierta singur și nu avea să scape niciodată din coșmarul care îl tortura. Din dragostea pentru o femeie pe care a iubit-o atât de mult. Această iubire l-a înstrăinat, l-a ademenit să fugă cum a fugit din spital, să se predea și să povestească despre crima macabră. Demonstrând astfel că nu s-a născut ucigaș, ci că a devenit ucigaș...

Văzu, între timp, că plâneau și bolnavii adunați în jurul ei.

– Și voi plângeți pentru Manol?

– Nu, plângem după tine, că ne vei părăsi!

Aflaseră. Îi priveau gura, sperând că vor auzi că s-a răzgândit, că nu va pleca și o vor avea acolo mult, mult timp. În primele zile de muncă în acea secție, nu și-ar fi putut imagina niciodată sosirea unui asemenea moment. Când înfricoșătorii, groaznicii, care îi ridicau sângele, aveau să devină într-o zi „Oamenii ei”. Nebunii ei! Când vor plânge după ea, iar ea nu se va putea despărți de ei.

– Tăceți puțin – se adună ea, îndemnându-i să-i urmeze exemplul – ce sunt aceste lacrimi, de parcă a murit cineva, pentru mine faceți așa?! Dar eu o să vin să vă văd, aici voi fi în fiecare weekend, pe oricine care nu are unde să meargă de sărbători, îl voi duce acasă. Vă aduc bunătați de mâncat, plăcintă cu dovleac și spanac,

făcută de mine, nu din comerț, de o sută de ori mai bună decât cea a lui Zaharopoulou. Vă veți plictisi de mine, voi veni foarte des la voi, veți vedea!

Suflă o adiere de entuziasm, reînnoire, dar nu se puteau elibera de angoasa zilei de mâine fără ea. Ce se va întâmpla cu ei, cu fiecare dintre ei, atunci când va trebui să împărtășească o îngrijorare, un necaz, un vis urât?! Cine îi va liniști, cine le va spune o vorbă caldă, cine le va menține vii speranțele?! Printre cei mai afectați, și din pricina faptului că ar putea rămâne neînsurat, era Vlasi. Căruia îi rămăsese verigheta în buzunar și trebuia să se asigure încă o dată că nu se va întâmpla nimic rău.

– Noi ne vom căsători, o întrebă foarte tensionat, cum ne-am înțeles, nu-i așa, doamnă Valentina?!

– Bineînțeles, Vlasi, mă țin de cuvânt!

Se auziră râsete, recunoscuse vocea Renei:

– Acum n-ai unde să mai fugi, nu te-am putut păstra femeie de serviciu, dar vei rămâne mireasa pavilionului nostru!

Vorbi și cea mai în vârstă dintre bolnavi, Vasiliki, parcă în numele tuturor, și cu picioarele pe pământ.

– Să-ți meargă bine oriunde te vei duce, fata mea, lasă-ne pe noi! Că ne-a uitat Dumnezeu, cum să nu ne uite oamenii! Te-am reținut prea mult și vrei să pleci, o singură rugămintă am la tine: vino din când în când pe aici, nu ne uita! Consideră că mai ai o familie aici...

Când a ieșit și a ajuns la marginea platoului din fața pavilionului, a întors capul în spate încă o dată, ca pentru ultima despărțire. Și văzu ceea ce aștepta. Toți: medici, asistente, pacienți, în fața intrării centrale. O salutau fluturând mâinile, fără cuvinte, cu o tăcere care lăcrima dragoste. S-a predat ea însăși lacrimilor, care curgeau firesc, ca pentru cei cărora îi vor lipsi multă vreme. Nu primise niciodată atât de multă dragoste de la alții, îi părea rău că probabil nu a dat atât de mult cât ar fi trebuit, a regretat din nou ceea ce i-a refuzat soacrei cât a fost în viață. A realizat că omul este născut pentru a iubi și a fi iubit. Acela iubire, în varietatea ei, este în primul rând rana pe care o lasă în tine persoana care îți lipsește. Este un spirit aerian cu rădăcini în pământ. Nu este niciodată oarbă, deși este adesea considerată ca atare. Nici nebunie. Este înțelepciunea nebuniei.

Sadoveanu sau fascinanta lume a mitului

Florina-Maria BĂCILĂ

Nu știu cum se face că, în ultima vreme, prin fericite întâmplări, mi s-a ivit prilejul de a simți mai aproape pulsația operei lui Mihail Sadoveanu: după volumul Floarei Nicola, *Sadoveanu – vocația sacrului* (Timișoara, Editura Marineasa, 2002), aveam să ajung în fața altui demers analitic despre creația marelui prozator, intitulat *Sadoveanu sau lupta cu balaurul*, carte apărută în 2002, la Editura Timpul din Reșița, în seria *Critică și istorie literară*, avându-l ca autor pe criticul literar și editorul reșițean Gheorghe Jurma. Nici n-am mai apucat să mă întreb, așa cum o făceam de obicei, ce se mai poate scrie despre Sadoveanu; intuind că cititorul nu va putea ocoli cu niciun chip această întrebare, autorul cărții de față nu numai că nu o evită, dar și dezbate acest aspect (pentru lectorii săi și chiar pentru sine însuși) încă din primele pagini ale volumului: *Ce poate aduce nou o nouă carte despre Sadoveanu?*

De la început, Gheorghe Jurma insistă asupra locului esențial ocupat de marele prozator în literatura română, trecând în revistă ce și cât s-a scris, de-a lungul timpului, despre opera sadoveniană și condamnând cu îndreptățire

atacurile din ultimii ani la adresa omului Mihail Sadoveanu, despre care însă criticul reșițean susține, pe bună dreptate, că „este un scriitor prea mare pentru ca semănătorii de vânt să-i clinească opera”¹.

Ca idee de ansamblu, întreaga carte se bazează pe relația dintre Sadoveanu și spiritele fundamentale ale culturii noastre (în special, maestrul său literar, Ion Creangă), căutându-se cu obstinație (aș zice aproape obsesiv) legătura cu povestea *Capra cu trei iezi*, în contextul mai larg al mitologiei ce străbate proza sadoveniană, plasată și sub semnul anecdotei ciubotarului, care este o relatare orală, poveste în poveste, despre înțelepciune (cap. *Povestea ciubotarului*). În plus, Gheorghe Jurma își propune să demonstreze că structura scrierilor lui Sadoveanu confirmă existența unui adevărat complex matern (în fond, acea *creangă de aur*), descoperit încă în biografia scriitorului și asociat elementului acvatic, simbolul acestui complex. În substratul prozei sadoveniene, criticul dezvăluie și motivul luptei cu balaurul, veritabil arhetip, mit personal, în strânsă interdependență cu

¹ Gheorghe Jurma, *Sadoveanu sau lupta cu balaurul*, Reșița, Editura Timpul, seria *Critică și istorie literară*, 2002, p. 6.

substratul mitologic corespunzător al poveștii lui Ion Creangă.

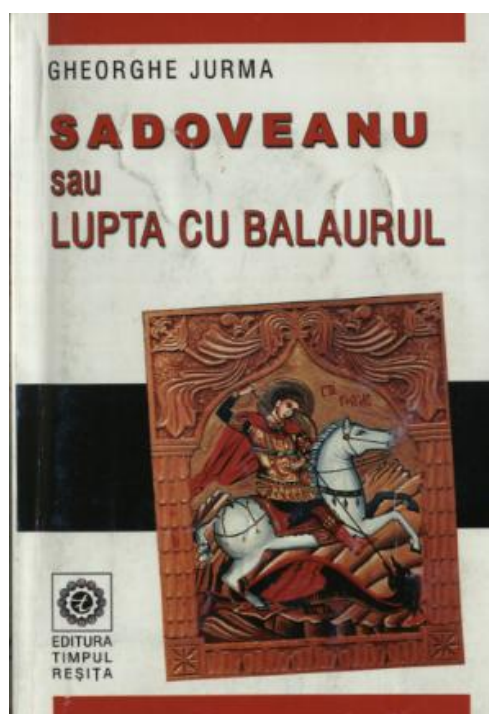
Volumul cuprinde patru părți: *Creanga de aur*, *Apa neagră și soarele auriu*, *Lupta cu balaurul* și *Sub raza gândului etern*, care, la rândul-le, includ mai multe capitole. Primul dintre acestea, *Cheia*, accentuează momentul esențial când, prin întâlnirea cu poveștile lui Creangă, copilul Mihail Sadoveanu a dezlegat „taina cetirii” (cf. și cap. *Maestrul Ion Creangă*). Pornind de aici, Gheorghe Jurma nu irosește ocazia de a releva faptul că structura narativă a prozelor sadoveniene demonstrează clar preocuparea de a găsi spiritul matern, glasul autentic al mamei. Urmărind îndeaproape textul sadovenian, criticul depistează numeroase exemple pentru a argumenta ideea că prozatorul își îndepărtează consecvent personajele de la o altă iubire decât cea a mamei (care înseamnă iubirea strămoșilor, iubirea față de ființa neamului), acestea învingându-și balaurul interior al dragostei tenebroase, efemere (cap. *Glasul mamei și Demonul tinereții*; cf. și cap. *Frații învrăjbiți*, unde este semnalat motivul fraților care opun două sentimente și atitudini: iubirea vs datoria, exprimând dualitatea ființei umane).

Găsirea glasului primordial al mamei, al vieții (în fapt, timpul copilăriei fericite) permite intrarea în lumea mitică a originilor. De altfel, proza sadoveniană – arată autorul – se bazează consecvent pe concordanța dintre manifestarea omului și cea a naturii. Întâmplările sunt plasate într-un timp mitic, în care omul și natura se

confundă, trăind concomitent stări de suflet, reînțoarcerea la origini (cap. *Natura mamă*); *vântul* animă sentimentul plener care face posibilă întoarcerea la copilărie, întru *cuvântul* care înseamnă înțelegere tainică (cap. *Vântul și cuvântul*). Să nu uităm că, pentru scriitor, descoperirea cuvântului este echivalentă cu actul creației...

De obicei, marile romane sadoveniene reconstituie o istorie mitică, o *poveste*, formulă literară prețuită și cultivată de marele prozator în toate etapele creației sale (cap. *Povestea*). În acest plan al poveștii, singura realitate admisă e ficțiunea memoriei. *La Hanu Ancuței*, realul se intersectează cu fantasticul într-o indeterminare temporală, iar ritualul povestirii aduce integrarea în timpul mitic, evadarea în imaginar, realizându-se o comunicare/comuniune (cum îi place criticului să spună), o plasare în vremea de odinioară a întâmplărilor narate (cap. *Prestigiul vechimii*). Cele mai multe personaje rememorează fapte din tinerețea lor; scriitorul însuși își reconstituie anii de ucenicie (cap. *Poetica amintirii*), literatura sa asigurând perenitate celor dispărute în timpul ireversibil. Căci continua rememorare prin ritualul povestirii reprezintă unica posibilitate ca cele ce nu mai sunt să rămână împreună cu noi, să trăiască atâta timp cât ne amintim de ele: istorisirile au sens purificator pentru povestitor și pentru ascultător deopotrivă (cap. *Sensul povestirii*).

O altă formulă care-l călăuzește pe Sadoveanu în evoluția sa ideologică și artistică, evidențiată de criticul reșitean, este *Morții poruncesc celor vii*.

Toate romanele sale istorice sunt mărturii ale faptului că prozatorul trăiește din plin, laolaltă cu personajele sale, necesitatea legăturii dintre cei vii și cei trecuți Dincolo. Chiar romanul *Baltagul* este o călătorie pentru căutarea celui mort, împlinirea ritualului înmormântării și răzbunarea morții. Această lege a legăturii cu cele durabile e *creanga de aur* care dă sens generațiilor, e comuniunea umană peste orice opreliște de spațiu și timp. În acest context, exegetul observă că un puternic motiv al destinului străbate opera lui Sadoveanu și dedică un capitol imaginii *evreului*, destin descris în culori deosebite, urmat de cel consacrat *semnelor* adânci, mai mult sau mai puțin descifrabile, ale naturii umane și extraumane din scrierile sadoveniene. Pătrunderea lor cere inițiere, capacitate a cunoașterii, putere de a stăpâni timpul și spațiul.

În partea a doua a cărții, autorul analizează, în capitolul *Reveria apei*, elementul acvatic, ca imagine obsedantă în multiple ipostaze și în asocieri cu diverse elemente: *apa reflectantă, apa dublă, profunzimile, Țara de dincolo de negură, tărâmul celălalt, drumul fără întoarcere, poarta, timpul fără noimă, tăcerea, sinele, natura-mamă, dulcele sadovenian, timpul ca o apă, apa amintirii, toamna, apa morții, prăpastia, fântâna, balaurul, țipătul, negrul*. Contemplarea apei descoperă un spațiu fantastic, desființează timpul existenței comune, iar în liniștea naturii, atenția se concentrează spre eul lăuntric; pe de altă parte, stihiiile naturii, dezlănțuirea apelor malefice prefigurează simbolic pasiunile umane (cf. cap. *Un demon pe apă*). Astfel, structura mitică a acestor elemente se întregește într-un complex acvatic definitoriu pentru opera sadoveniană.

Între ceea ce s-a scris până acum despre Sadoveanu, antologice rămân însă paginile capitolului *Apa neagră și soarele auriu*. Gheorghe Jurma ilustrează ideea că temele *apei* se echilibrează prin tema *soarelui*, confruntarea celor două elemente fundamentale, ca lege supremă a cosmosului, fiind o caracteristică a scrierilor sadoveniene. Această pendulare este urmărită de-a lungul romanului *Baltagul*, odisee a confruntării dintre lumină și întuneric, dominat întrucâtva de motivul *luptei cu balaurul*, dar și de ideea *înnoirii vieții prin moarte*. Structura sa narativă se bazează pe un mit al naturii reînviată prin puterea soarelui de a birui întunericul și pustiul iernii. Astfel, pe lângă perspectivele obișnuite de

analiză a romanului *Baltagul*, criticul reșițean propune una având în centru simbolul morții regeneratoare.

Partea a treia a exegezei urmărește principalele aspecte ale mitului *luptei cu balaurul*, văzut, de data aceasta, fie ca stihie ce amenință viața Moldovei, a creștinătății (în romanele istorice), fie ca fiară lăuntrică atacând profunzimile ființei. Dragostea însăși este interpretată adesea ca manifestare satanică, ademenind eroii spre rătăcire și moarte (cf. și cap. *Otrava dragostei și-a morții*). Tensiunea dramatică e în continuă creștere, prin acțiunea simbolică a istoriei sau a stihilor cosmice, forțe cu care personajele trebuie să se confrunte (cf., în acest sens, ipostaza demonică a *lupului*, omniprezentă în povestirile de vânătoare – cap. *Ostrovul lupilor și Lupul și câinele*). Se știe că, în mai multe cărți, Sadoveanu meditează asupra istoriei din perspectivă mitologică, plasând spațiul românesc în raport cu spațiul malefic al dușmanilor (cap. *Căpcăunii istoriei*). Imperiul Otoman, vrăjmașul creștinătății, al lumii europene, e văzut ca balaur al istoriei, ca fiară apocaliptică (cap. *Antihrist*). Consecințele războiului asupra societății și a individului sunt dintre cele mai tragice (cap. *Balaurul războiului*). Finalul înseamnă, de obicei, înfrângerea balaurului: o șansă de biruință avea să aducă doar voievodul Ștefan, omorătorul balaurului, cel ce poartă pe steagul cu care pleacă la luptă icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe (numit, în calendarul creștin ortodox, Purtătorul de biruință), căruia i se va și substitui.

În proza sadoveniană, criticul subliniază o dimensiune fantastică, bazată pe un puternic filon folcloric. Astfel, în capitolul *Ochi de urs*, sunt ilustrate trimerile pe care le face scrierea sadoveniană cu același titlu la mitologia românească, la datinile și credințele poporului, raportate la aventura lui Culi Ursake și la conflictul lui cu ursul, animal al cărui nume îl poartă (cf. și cap. *Omul și numele lui*). De fapt, rătăcirea eroului reprezintă confruntarea cu sine însuși, bătălia cu demonul său lăuntric, lupta cu balaurul.

Partea a patra a cercetării de față poate fi văzută și ca o concluzie a primelor trei. Astfel, în capitolul *Clipă și iluzie*, autorul punctează, din nou, ideea de retragere în natură ca într-o lume nemuritoare, precum și convingerea legată de superioritatea spiritului. Iluzia în sine – susține Gheorghe Jurma – este un mod esențial de a fi al operei sadoveniene. Ea înseamnă evadare în poveste: menirea artei e aceea de a face ca omul să se refugieze din realul limitat în imaginarul peren. *Sub raza gândului etern*, Sadoveanu este conștient de rolul suprem al cărții, crezând în veșnicia literaturii, în capacitatea ei de a birui uitarea și de a desființa granițele timpului (cap. *Non omnis moriar*). Personaje precum magul, înțeleptul, sihastrul, alături de însușirile lor (inițiere, cunoaștere), sunt tot atâtea simboluri ale acestor idei în opera de maturitate a lui Sadoveanu. Melancoliei i se supune încrederea în capacitatea artei de a birui timpul și moartea. Și, într-adevăr, multe dintre creațiile sadoveniene au rămas bunuri ale spiritualității românești.

La finalul cărții, *în loc de încheiere* ne întâmpină câteva pagini despre relația dintre biografia lui Sadoveanu (chiar și cea ocultă, îndato-rată franc-masoneriei), pe de o parte, și *Sf. Mihail și Sf. Gheorghe*, pe de altă parte, ambii recunoscându-se iconografic sub același gest: ca omorători ai balaurului, cei ce înving răul și impun viața. Acesta este semnul sub care – concluzionează Gheorghe Jurma – stă întreaga operă sadoveniană.

Volumul *Sadoveanu sau lupta cu balaurul* trădează, în primul rând, efortul (și reușita) autorului de a propune o lectură înnoitoare și, prin aceasta, captivantă a operei sadoveniene. Exegetul decelează în substratul ei diverse ipostaze ale mitului, valențe multiple ale fantasticului, făcând apel și la alte lucrări care au investigat vastul domeniu al mitologiei, cum sunt cele ale lui Gaston Bachelard, Jean Chevalier ori Gilbert Durand. Am trăit bucuria și satisfacția de a parcurge o exegeză temeinică, solidă, extrem de serioasă, bine gândită, îndelung elaborată și bogat documentată, din paginile căreia

„pândește”, la fiecare pas, ochiul mereu treaz al criticului literar, al unui om îndrăgostit de literatură, de filozofie, de folclor, chiar de stilistică, îmbinate armonios într-o viziune integratoare. Am remarcat o studiere atentă a textului sadovenian, o selecție minuțioasă a citatelor ilustrative, autorul subliniind întotdeauna ceea ce i se pare esențial, ceea ce consideră că l-ar putea ajuta în susținerea anumitor idei.

Perspectiva inedită de analiză a operei sadoveniene, concretizată în această carte redactată pe parcursul a două decenii de cercetare (1980-2001), alături de structurarea mai puțin obișnuită a ideilor, de exprimarea uneori șocantă, alteori ușor prețioasă, oferă o veritabilă sărbătoare a lecturii. Căci, cu siguranță, volumul *Sadoveanu sau lupta cu balaurul* își va găsi locul meritat pe deplin între exegezele de căpătâi asupra operei marelui nostru prozator. Mai ales că, așa cum mărturisește autorul, cartea e scrisă sub semnul unei „lumini renăscătoare”²...

² Idem, *ibidem*, p. 10.

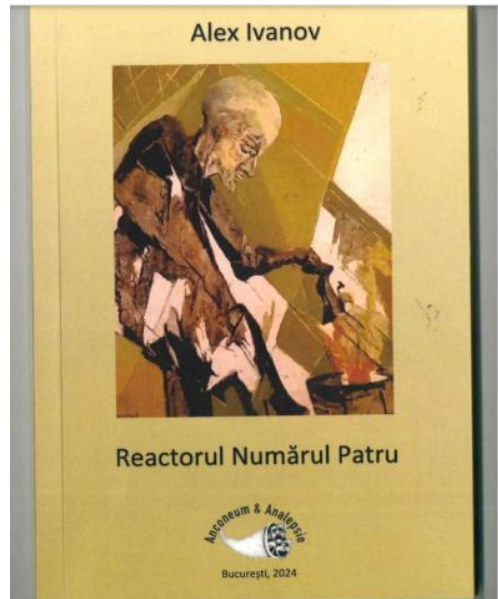
Întrepătrunderi cu parfum sepia

Octavian MIHALCEA

Noua carte de versuri a lui Alex Ivanov, *Reactorul numărul patru* (Editura Anconeum & Analepsie, București, 2024), scoate în evidență desfășurări impresionante ale celor ce țin de imaginația creatoare, succesiuni ale ipostazelor proprii unei expansiuni vitale. Avem de-a face cu o formă de magnetism estetic, căruia nu ne putem sustrage. Noaptea tainice și ulterioarele revelații compun modelul care pune în mișcare acest lirism urmărind substanța. Coborând în straturi translucide, arhaice sau realizând incomensurabile salturi în direcția metaforei totalizatoare, poetul Alex Ivanov parcurge trasee nu lipsite de pericole, emoționalitate cu sânge ispitor. Intuim nenumărate raporturi cu vibrația altui suflet ce îl ghidează prin plurivalența fascinantă a vieții. Să apreciem următorul autoportret a cărui suprarealitate camuflează simboluri adânc îngro-pate, ceea ce odată, la începuturi, a fost zărit în umbra flagelatelor inimi plutitoare: *Ferestrele mi-au rămas imobile,/ ca între somn și plecare,/ un vuiet asurzitor de fanfară pribeagă de-odinioară./ Bariera de gânduri acerbe mi-e primul obstacol./ Îl conjur cu blândețe,/ însă arguții mă invadează,/ îmi străpung fiecă fir de bazalt*

al ființei/ și țipă despre cum niciodată nu voi putea evada./ Sunt prințul-cadou al mamei de sub apă,/ un veșnic ruminativ închistat în fărădelegi și obsesii/ și nu voi visa la arcurile vie ale lumii terestre./ Sunt zidit în ape și între ape,/ zilnic împresurat de vajnice coliere de bazalt,/ cu sufletul cotropit de sfidarea fără supapă. (Sunt prințul-cadou născut dintre ape). Treptat, se desprinde imaginea muntelui format din oglinzi pasionale, o îmblânzire a ceea ce nu mai credeam că poate fi îmblânzit. Personaje adeseori schim-bate la față parcurg greutatea unor vise care posedă caracter mutabil. Cromatica reveriilor nocturne propul-sează inconfundabilul miros de tei. Întotdeauna fertil, lirismul îngemă-nării sufletelor ... La Alex Ivanov, numirea arhetipurilor asigură un plus de suplețe pe fondul amintirii supliciilor înghețate. Nelipsitele păsări ale artistului Alex Ivanov planează deasupra tuturor melanco-liilor, rezumate în formulări enig-matice: *Să nu mângâi niciodată aripi de înger,/ căci se vor speria/ și se vor ascunde în cuiburi de iarnă ...! (Veștejite tangouri privesc).* Pe întuneric se suferă, așteptând lumina marilor revelații. Siluetele păpușilor radioactive comportă abisa-

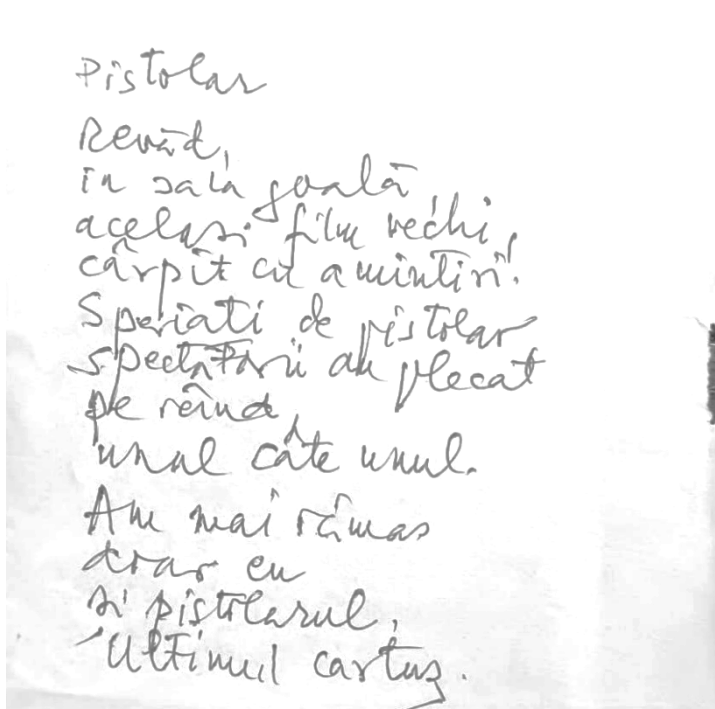
litate, moarte și regenerare, puterea de a ieși din cercul mundan. Câteodată este întrezărită o formă a izbăvirii. Prind viață arcanne pierdute-n memorie, extensiuni simbolice arzătoare. Scena lirică a cărții lui Alex Ivanov promovează entropii supuse verbului „a vrea”. Subteranul trebuie uitat, cu toate miasmele lui înăbușind idealuri. Poetul vestește: *Mereu se aud șoptele umbrelor de verde. (Fetița ce pornește reactorul)*. Aflăm că travaliul sisific este compatibil cu anumite denudări hidrogenate, balans dintr-un joc sepia. Oralitatea sensibilă amintește de începutul lui noiembrie, mereu atașat dansurilor clarobscur. Nuanțele pluviale pot fi recunoscute în prezentul areal îndrăgostit, venusian: *Toate aminti-rile mele din palmă/sunt din copilăria ta,/ când furai din bucuria păpușilor de porțelan./ Dar am reușit să te pierd/ într-un ținut al ploilor melancolice,/ tocmai la jumătatea drumului/ între inocență și bunele intenții,/ într-o realitate imediată, într-o metaforă!/ Aștept să te întorci în acest decor confuz,/ cu ochii plini de sare,/ ca un dar la drum de ploaie. (Porțelanul din ploaie)*. Pulsii onirice se dezlănțuie neîncetat. Undeva în volum, aura pariziană generează involburări diamantine. Pe acest fond, *Defazări de angoase vor zdreli iriși deformați,/ ce m-au privit susceptibil./ Frenesia unui descântec/ ce are puteri născătoare de fulger./ Grenada mea cu iluzii... (Baseline)*. Certitudine maximală, *Perspectiva lacrimii de femeie/ ce te*

atacă prin nesăț ... (Trei pătrimi de Icar). Reactorul poetic al lui Alex Ivanov, unde solitudinea parcurge trasee spasmodice, este adeseori pradă zâmbetelor fracturate. Sunt profilate acorduri din zodia sepulcralului. Intervin și multe ipostaze în care epidermicul e aspectat neiertător. Comunicare de la inconștient la inconștient plăsmuiește turbionul, castelul pe care nu l-au abandonat efluviile romantice. Umbre nocturnale protejează iubirea. Expresia plastică nu poate să fie decât covârșitoare în cazul lui Alex Ivanov: *Nu se mai vinde vopsea pentru crini imperiale./ Doar albastru pentru aripi și ferestre deschise./ Îmi este rușine/ când toate păpușile îmi cer să le repar obrazul/ și ghețele din lemn./ Am doar scule de iarnă/ și-un zâmbet pentru fotografi .../ Se aude că mărului îi cresc patru coaste .../ Spune-mi că o să mă fac bine!/ Spune-mi că nu mai*

port perucă/ în echinocliul de primăvară! (**Vopseaua crinilor imperiali**). Variate sintagme poetice sunt izvorâte din preaplinul dicteului automat, cu energii nebănuite care se întrepătrund, se transformă. Pe tot parcursul cărții distingem pașii unei zeițe războinice, ce s-a născut spre a metamorfoza sufletele. Procesul tămăduirii vechilor răni se află în plină desfășurare. Găsim și peisaje fulgurante pline de savoarea peregrinărilor fantasmatică, așezări în scenă de care ne atașăm pe loc. Recunoaștem tonuri lubrico-diafane. Din când în când, levantinismul naște bizare învăliri hipnotice. Ploaia spală numele, spală începutul captiv. Însingura-

rea unui Iona zvâcnind de dor se conjugă cu poziționarea între lunecări cu parfum ocult. Vrăjitoriile au contat și vor mai conta pentru poezia lui Alex Ivanov. Intensitatea esențelor siberiene nu poate fi contestată, fiind vorba, desigur, despre *imensitatea albului, / adâncul inconștientului, candoarea luminii, / durerea abisurilor asupritoare. (Vulpi la gâtul iernii)*. În substanțiala prefață a cărții, poetul Liviu Vișan afirmă: (...) *Poezia lui Alex Ivanov îți lasă impresia locuirii într-un alcov aflat în penumbra speranței, cu vitralii alb-negru, prin care pătrund mesaje esoterice, adesea suprarealiste. Este, de fapt, o poezie a stărilor sufletești ce nu mai pot fi tănuite (...)*.

Pistolul
Revizd,
în sala goală
acelasi film vechi,
cârpit cu amintiri.
Speriatii de pistolul
spectatorii au plecat
pe rând
unul câte unul.
Am mai rămas
doar eu
și pistolarul,
ultimul cartus.

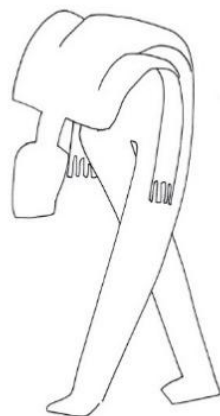
Transcendența și imanența

Daniel MARIȘ

Daniel Săuca pare să scrie puțin, foarte puțin. Așa l-am cunoscut citind „Leprozar. Gânduri de zi și de noapte”. Așa îl regăsim în antologia „Încet, foarte încet” (Ed. Școala Ardeleană, 2022). În schimb, puținele pagini date tiparului dezvăluie experiențele-limită ale ființei, iluzia/utopia mersului lumii, o deschidere a conștiinței metafizice spre inițiativ și inefabilul existențial, în mers, nu ca poveste închisă... Rămâne deci un drum al conștiinței în care se oglindește prezența sacralului ce nu se oprește înainte de a depăși stadiul imanenței, un fel de transcendență simbolică-raport-constatare avarie. Rătăcirile își au propriile victime în deplina frenezie a înstrăinării ființiale a cărei miere se dovedește amară, cum altfel... „Dumnezeu creează lumea în-cet, foarte încet” este subtitlul cărții și nu întâmplător... Atâta penitență cât și revoltă... Vizibile doar ochiului interior, sentimentele aproape tenebroase ale mântuirii, ea literalmente pare că nu există: „Cadavrele memoriei/ Se arată la țărnul inimii/Sunt atât de departe de mine/ Sunt atât de departe de cer/ Se arată la țărnul de ieri/ Cadavrele umbrelor/ Și vin, vin valurile putrezite/ Peste trupul de mâine al iubirii”. Tot mai departe de limpezirea care ar face să dispară poate și amintirea... Dacă ar exista o conștiință a subconștientului, poate... Oricât de obișnuită, dar nu, nu există... O iluminare cu propria lumină, înrudită parcă cu tristețea antică. În

lumea Eului și în Eul unei lumi în care „omul de pe stradă e tot mai neînsemnat iar singurătatea lui tot mai incertă”, cum scria Ernesto Sabato: „Toată viața așteptăm/ Așteptăm fericirea/ Așteptăm iubirea/ Așteptăm mântuirea/ Așteptăm să fim sănătoși/ Toată viața așteptăm ceva/ Așteptăm la coadă să plătim nebuniile altora/ Așteptăm o țară care nu mai vine/ Așteptăm orașe care nu mai există/ Așteptăm să plătim factura de singurătate/ Toată viața așteptăm/ Să mâncăm, să bem, să ne evaporăm/ Toată viața așteptăm/ Să murim repede și împăcați/ Cu gândul că nu am așteptat degeaba”. Cu atât mai mult raportarea poetului într-un spațiu incert, la limita unui devastator sentiment al absurdului... În plină maladie a spiritului, cât mai departe cu putință, aproape redus la tăcere, Totul. Lirica lui Daniel Săuca refuză a se metamorfoza în emoția care îi este cea mai apropiată sau în melancolia resemnată de extrema îngustime a orizontului. Singurele revelații care contează nu au în față imposibilul. La limită, realul vieții prozaice sub presiunea interogației neliniștite, pare că tristețea metafizică nu poate fi lesne învinsă: „Sufocat, sufocat/ Mimez și eu tristețea divină/ Imitarea fluxului și refluxului/ Duhului/ A inspirației și expirației/ A rugăciunilor și a lacrimilor/ a oceanelor umplute cu suferință/ A mărilor pline de indicațiile unui/ dumnezeu vesel, limbut/ Și cam răzbunător/ Sufocați, sufocați/ Și anti-

carii sunt pe moarte/ Anticarii suflelor/ Anticarii exilați în suflete/ Nici măcar acolo/ Putreziciunea, gunoiul/ Damnații, deșertăciunea/ Nu râd, nu zâmbesc, nu se strâmbă/ Nu votează/ Nu își iau credite cu dobândă/ subvenționată/ pentru rai/ Nici măcar acolo, nici măcar aici/ Nu mai putem râde fără să ne sufocăm/ Nici acolo, nici aici, nici dincolo”. Iată, așadar o căutare/ provocare imposibil de stăvilite, o raportare individuală la un fel de trăire în esență, fără hotar, par a fi acele reflexe de conștiință ce formează o insula unde nu poate acosta nimeni altcineva. Obsesia febrilă, nesățioasa sete de lumina, ca principiu ontologic prim, dezmint însă o imunitate la miracole a omului modern, devin semne heraldice ale acestei stări poetice. Daniel Săuca are un dublu sentiment al existenței, al eului și al lumii. La jumătate distanță, „încet, foarte încet” cele două devin identice, sfidând limita, solitudinea, dezolarea: „Sunt atât de departe de mine: nu-mi aud vocea, nu-mi văd ochii, nu-mi simt sufletul. Aproape mi-e doar dorința stingerii și renașterii. Glasurile unui viitor esențial adie ca vântul cuminte de primăvară. Blesteme, durere, neputință, lene, isterii, patologii, morți, nașteri, înmormântări, cimitire, spitale, școli, sânge. Să fie omul un experiment

LEPROZAR

GĂNDURI DE ZI ȘI DE MOARTE

DANIEL SĂUCA

continuu al creatorului său? ...și dacă citești de sus în jos, și dacă citești de jos în sus există un Dumnezeu multidimensional. Gramatica sufletului. Estetica iubirii. Sufletul instituția-paradis. Nu mai iubim pentru a muta munții, pentru a despica apele. Arhitectura sufletelor pierdute. Rânduiala. Fericirea. Bucuria. Discreția. Răbdarea. Perseverența. Rugați-vă neîncetat! Iubiți neîncetat! Mi-e frică de liniște, mi-e sete de singurătate, sunt flămând de cuvinte.”

„Măștile” exegetice ale lui Marin Preda

Florian COPCEA

Una dintre multiplele metode persuasive de (re)valorizare a personalității unui scriitor constă nu neapărat în recuperarea scriptural-ontologică a „biografemelor” intrate sau nu în circuitul public, ci în vectorizarea creației sale în centrul reflecțiilor hermeneutice. În consecință, introducerea scriitorului în „vocalele textului”, fără a-l categorisi pe acesta din urmă, cum s-a canonizat ideea, drept „obiect”, și fără a-i dilua substanțialitatea discursului, înseamnă, sugera Eugen Simion, a fi conștient de prezența ființială, ireductibilă, a celui care „vorbește în operă”. Cât de contradictorie este aporia provocată, nu-i așa?, de travaliul demonstrației privind temeinicia aserțiunii barthesiene: „creatură de limbaj, scriitorul este întotdeauna prins în războiul ficțiunilor (al rostirilor)”, trebuie luat în considerare, obligatoriu, în măsura în care eul auctorial este „fluidizat” în scriitură. Urmând sugestiile lui Roland Barthes, Eugen Simion mitizează pregnant relația *operă-autor*: „strălucirea operei nu ne vindecă de dorința de a ști ceva despre autorul care a scris-o”.

Aprofundat prin prisma analitică a fenomenologiei și postulatelor ce le incumbă raționamentul ecuației respective, demersul lui Stan V. Cristea

de a recepta critic opera „«marelui singuratic» al literaturii române contemporane, în «trilogia» *Marin Preda. Anii formării intelc-tuale. 1929-1948* (2022); *Marin Preda. Biobibliografie* (2022); *Marin Preda. Răsfrângeri în actualitate* (2023)”, se dovedește a fi, din perspectivă heterodiegetică, o indispensabilă reevaluare a întregului univers epic al omului „care scrie” și „care trăiește” mereu „obsedat de propria operă”. Ultima exegeză – ***Marin Preda. Răsfrângeri în actualitate*** (Craiova. Editura Aius, 2023, 160 p.), care, deocamdată, înțelegem, închide cercul exploratoriu al cronografului Stan V. Cristea, îi accentuează intenția, „sub impresia imediată a lecturii”, de a descifra și judeca dinamica actului axiologic pus în mișcare în câteva dintre exegezele ce i-au fost consacrate autorului *Moromeților*. Lucrarea, ajustând interpretarea la criteriile metodo-logice ce și le-a asumat pentru a releva avatarurile „ideii de creație” a lui Marin Preda, creditează o (re)lectură pragmatică a unor studii-monografii. Stan V. Cristea, justificându-și gestul temerar, recuperator, de a valoriza/actualiza „cronicile literare” despre cărțile care s-au scris de-a lungul timpului despre opera predistă, mărturisește că acestea „nu s-au

constituit neapărat în refugii față de studiile care privesc istoria literară” (p.6), ci au vizat, mai cu seamă, „menținerea interesului pentru marele scriitor”. În consecință, constructul *Marin Preda. Răsfrângerii în actualitate*, propune concis, dincolo de actul introducerii cititorului contingent față de rigorile teoretice ale comunicării în labirintul lumii acestuia, analize pertinente care potențează/întemeiază semnificațiile epistemice ale hermeneuticii, în general.

Centrându-și discursul pe volumul lui Marin Iancu – *Marin Preda, el însuși. Reflecții, opinii literare, confesiuni și pilde morale* (Editura Editgraph, Buzău, 2019) –, criticul constată că autorul reușește „să ne arate un alt Marin Preda decât cel pe care îl cunoșteam din proza sa scurtă și din romane” (p. 19). Observația este comentată astfel de Stan V. Cristea: „Este un Marin Preda reflexiv și confesiv deopotrivă, un Marin Preda care nu mai stă ascuns în spatele personajelor sale, ci se dezvăluie prin sinceritatea spiritului său, capabil să se exprime pe sine la lumina altor reflectoare decât în cazul creației ficționale. Este adevărat, în acest caz nu putem despărți cu totul teritoriul ficțional de cel non-ficțional, cum nici opera sa literară nu poate fi despărțită de biografia sa, de vreme ce scriitorul a topit nenumărate secvențe din propria-i biografie în pagini de proză, încât, cum mărturișește la un moment dat, nici scriitorul

n-a mai știut ceea ce este ficțiune și ceea ce este realitate trăită” (pp. 19-20). Interesat este că pe parcursul derulării raționamentelor critice privind cartea lui Marin Iancu, Stan V. Cristea inserază, „într-o ordine care nu ține neapărat de extensie, ci mai degrabă de ponderea ideatică în opera predistă” (pp. 21-22), reflecții personale care completează, fără intenție polemică, concluziile lui Marin Iancu, între acestea situându-se cele referitoare la „meditația asupra condiției scriitorului” (p. 23), invocată magistral în *Imposibila întoarcere*, și la vădita „gândire aforistică” (p. 25), atribute care îl alătură pe Marin Preda marilor spirite ale lumii contemporane.

Stan V. Cristea, având o percepție organică a imaginii „sub care a fost receptat Marin Preda” (p. 8), și-a structurat demonstrațiile în direcția identificării tuturor etapelor destinului existențial al *cel(ui) mai iubit dintre pământeni*. Despre „monografia sentimentală” alcătuită de Marian Ciobanu – *Marin Preda și ai săi* (Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2014), teoreticianul evidențiază detaliile picante imortalizate de autor, dar îl și amendează că „nu aduce foarte multe noutăți, ba chiar strecoară în ultima parte câteva chestiuni care nu sunt deloc reale” (p. 26). El apreciază „incursiunea” documentară a lui Marian Ciobanu prin fascinantul spațiu al Moromeților,

unde acesta a „recunoscut” chipurile unor personaje introduse în oglinzile epice, retrovizoare, ale cărților scriitorului, dar pune și unele semne de întrebare asupra „inadvertențelor” biografice infiltrate în dialogul câtorva „interviewați” din Siliștea-Gumești.

O contribuție substanțială la reconstituirea fidelă, fără deturnarea realității, a biografiei și, implicit, a mitului „Marin Preda” o reprezintă cartea nepotului acestuia, Sorin Preda – *Moromeții. Ultimul capitol* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013), „alcătuită din eseuri, interviuri, evocări și scrisori, însoțite, la final, de un grupaj de fotografii” (p. 33) care, glosează hermeneutul, aduce „unele lămuriri mai puțin știute” și „destule clarificări despre unele aspecte în legătură cu

care istoria literară n-a insistat îndeajuns”. După modelul unui destul de complicat puzzle, Stan V. Cristea pune în prim-planul aserțiunilor sale despre „complexitatea ariei textelor” (p. 34) locutorului, într-un fel preluându-i/ sporindu-i „vocea”, amănunte cu o componentă informativă verosimilă, dissociativă. Suntem astfel întorși în timp, în istoricitatea vieții literare românești contemporane, bântuită de complexe, vanități și angoase, la alteritatea clipei și a travaliului scriiturii, toate acestea oferind o perspectivă judicioasă asupra modului de existență al lui Marin Preda a cărui personalitate, cum pe bună dreptate presupune Eugen Simion în *Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit* (Editura Hoffman, Caracal, 2019, p. 9), va continua „să neliniștească mai multe generații de scriitori”.

În contextul sugerat, fenomenologul Stan V. Cristea, neînvinș de dificultățile ce, hotărât lucru, le impune condensarea minuțioasă, în puține pagini, a spectacolului ontologic ce-l descriu, referințele confrăților asupra cărora își fixează fără echivoc interpretările, alternând cu dezinvoltură planurile epice/ analitice spre a le motiva mecanismele funcționale, urmărește, exegetic, persuadarea scepticilor. Rezumând, având conștiința iminenței acestui demers taxonomic, el denunță „însuși sensul actului critic” (Serge Doubrovsky) și se implică, îndepărtându-se de autorii textelor în care sunt diluate succint

operele prediste, evitând conjunc-turalul, în circumstanțierea dialogic-descriptivă a ansamblului arhitectural al judecăților de valoare emise, nu rareori influențate de alți biografi.

În monografiile investigate, axate pe opera lui Marin Preda, semnate de Dumitru Ion Dincă (*Imposibila întoarcere în „Poiana lui Iocan”*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2017), Mihaela Albu (*Întâlniri cu Aurora*, Editura Aius, Craiova, 2021), Mariana Sipoș (*Dosarul Marin Preda. Viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente*, Editura Eikon, 2017), Stan V. Cristea caută să distingă elementele biografice și livrești stratificate în armătura exegezelor, gradul de noutate pe care, fiecare în parte, îl conțin în densitatea lor ideatică și analitică. Acest procedeu sincretic de cercetare, tipic istoricilor și criticilor literari, generează, nu o suprapunere de idei, ci un inspirat, profesional stil de aplicare sistematică a unor grile paradigmatică de evaluare, de extragere și de interpretare *ab initio* a esenței creației, fără însă a scoate din ecuație biografia și opera scriitorului analizat.

În accepția lui Stan V. Cristea trebuie remarcat că, „dincolo de autobiografismul implicat în mai toate romanele” (p. 9), plăsmuitorul Marin Preda „brodează secvențe, scene, imagini și chipuri din propria sa existență” (p. 11), adevăr pe care niciunul dintre exegeți nu-l poate omite, distorsiona sau cosmetiza cu

ficțiuni. „Reprezentările” pe care ni le furnizează metodologic eseistul, sondând cu inteligență, intuiție și subtilă intenție de revizuire profunzimea cărților dedicate vieții și operei celui care „este un spirit care simte esențele lumii și înțelege chiar și neînțelegerea” (Eugen Simion), confirmă din plin intruziunea realității în substanța imaginarului. „Opera sa – consemnează biograful Stan V. Cristea – îl înscrie pe prozator în rândul scriitorilor canonici, lăsând deoparte, prin resorturile proprii, acele scrieri depășite de însăși evoluția scrisului predist, unele, sau cu un anume tribut plătit de scriitor la trecerea vâmlor, altele, dar păstrând la loc binemeritat pe acelea care, nu doar că ilustrează un talent original și robust, ci se deschid spre literatura română cu deplină forță și valoare, deopotrivă cu un mesaj umanist, care reverberează și spre marea literatură a lumii” (p. 15).

În viziunea lui Stan V. Cristea, canonicul Eugen Simion își concentrează cercetarea, în „cartea vorbită” – *Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit* (Editura Hoffman, Caracal, 2019), asupra „elemente(lor) existențiale și literare” care transfigurează memorabil portretul autorului capodoperei *Moromeții*. Luând drept punct de plecare în demersul său critic *Argumentul* volumului, pe care îl consideră intrat „mai degrabă într-un scenariu epic decât într-un scenariu critic”, Stan V. Cristea, aderând la ideea vehiculată de acesta, potrivit

căreia „opera lui (Marin Preda – n.n.) n-a ieșit din sensibilitatea estetică a timpului”, stabilește comprehensiv: „Tușele, nuanțele de care se folosește criticul spre a realiza acest portret complex, articulate din portretul fizic, din portretul intelectual și din portretul scriitoricesc, susțin o concluzie îndreptățită, anume că «se verifică și în cazul lui Marin Preda că istoria vieții sale este, în fapt, istoria operei sale». În fine, la un moment dat, criticul ne avertizează în acești termeni: «nu ascund faptul că, pentru a întocmi acest posibil portret, am consultat și alte documente (scrisori) și am stat de vorbă și cu alte personaje, unele care au jucat un rol important în viața sentimentală a lui Preda (Nadia Scutaru), dar, cum am promis nu mă pot folosi decât parțial de informațiile pe care le-am putut obține»” (pp. 51-52). Racordarea lui Stan V. Cristea la realitatea cu aparență paradoxală a textului simionean ilustrează, cu finețe și un rafinament remarcabil, o incitantă adecvare la obiect, la valorile analizelor naratologice semnalate de estetician: „Drama interioară a lui Preda este însoțită de nevroza de care suferă, totuși, scriitorul este un reflexiv, glosând cu acuitate și despre destinul său de scriitor. Recunoaște că datorită Aurei (Cornu – n.n.), în 1955, a scos din sertar «*Moromeții*» și l-a refăcut, însă dă o altă versiune decât cea relatată de Aurora: «Atunci eu – spunea Preda –, într-o seară de decembrie am scos *Moromeții* din

sertar, în versiunea primă, și am rugat-o să-l citească», adică manuscrisul n-a fost descoperit de Aurora singură, în lipsa acestuia din casă, ci i l-a dat scriitorul însuși să-l citească. Pe de altă parte, Preda afirmă la un moment dat că: «În literatură, în creație, acolo se află domnia spiritului meu...», accentuând totodată că: «menirea mea este creația». Pentru Preda, cel din această perioadă de convalescență fizică (datorită nevrozei) și conjugală (datorită despărțirii), scrisul este o necesitate acută: «Trebuie să lucrez, jos obsesia și suferința de amor». (...) Eugen Simion flanchează fragmentul din jurnalul predist cu propriile sale reflecții, *Cronica unei «stări de rău»*. «*Blestematele chestiuni insolubile*» vin și revin în discursul predist, analizând atent însemnările, care au trei teme prioritare sau trei obsesii: «o boală serioasă (nevroza)», «creația ca atare», «despărțirea de o femeie (Aurora) și începutul unei noi iubiri și, în perspectivă, al unei noi căsnicii» (cu Eta Wexler). Acest «scurt jurnal de boală și de iubire» arată indubitabil că «Preda este un moralist de clasă, un moralist de tip Camus», dar și că «îi place să mediteze la destinul și la comportamentul individului». Marin Preda se salvează, din crizele pe care le traversează, prin literatură” (pp. 55-56). Fără a fi concesiv cu «revizionistii» lui Marin Preda, care încă îl mai contestă și îi minimalizează scrierile, Eugen Simion, punând „accent pe ceea ce *a trăit și trăiește*” acesta,

speră că va veni o vreme în care „personalitatea complexă a lui Marin Preda va fi judecată mai drept” și își exprimă nedumirirea de ce „criticii literari care ar putea să judece rece și obiectiv preferă, în continuare, să tacă” (p. 50).

„Dilema” provocată de ostilitatea cu care era privit omul și creatorul Marin Preda este dezvoltată de Stan V. Cristea și în comentariile pe marginea volumului coordonat de Eugen Simion, *Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda* (reeditat la Editura Muzeul Literaturii Române, 2022), intens și argumentativ susținute cu citate: „Scriitorul a avut admiratori, dar și mulți dușmani, constată criticul, iar «Aceștia n-au avut în ei tăria spirituală de a se resemna în fața adevărului estetic. Nu-l au, din păcate, nici azi». Mai departe criticul se întreabă retoric: «Ce scriitor a fost mai mult și mai incorect *revizuit*, după 1990, decât el? Cine a primit mai multe acuzații morale și judecăți critice mai drastice și mai aberante decât el?». În fine, deși admite că sunt multe de spus «despre posteritatea lui Preda», criticul nu se preocupă, acum, de această chestiune, abordând în schimb opinia despre «nomenclaturistul Preda» și demontând acuzele prin apelul la documentele Securității, date la iveală de Ioana Diaconescu, în volumul *Marin Preda. Un portret în arhivele Securității* (2015). Eugen Simion este deosebit de ferm: «Pe scurt, dosarele întocmite de

Securitate dovedesc, în mod indiscutabil, că marele prozator n-a fost deloc un spirit comod pentru regimul totalitar și că toți adversarii săi, vechi și noi, s-au înșelat în privința comportamentului său. Marin Preda n-a fost deloc un răsfățat al regimului, a fost, dimpotrivă, un creator cu o conștiință morală solidă, un spirit – cum i-am zis odată – stabilizator și, spre sfârșitul scurtei sale vieți, devenise o veritabilă conștiință națională într-o istorie grăbită, confuză și brutală»” (pp. 115-116).

Stan V. Cristea, dovedind o impetuozitate liminală în itinerarul interpretativ al studiilor elaborate de biografi pe marginea vieții și operei lui Marin Preda, atestă în comentariul Anei Dobre – *Un secol cu Marin Preda* (Editura Rotipo, Iași, 2022) că aceasta, adică cartea, „în ansamblul ei, reprezintă o revizitare a operei lui Marin Preda, relevând, cu precădere destinul scriitorului, complexitatea și arhitectura operei sale (atât prin minuția analizelor, cât și prin țesătura simbolurilor/metaforelor pe care analizele le deconspiră), estetica operei și contextualizarea ei (în național și în universal/în european mai ales, cu trimiteri și asocieri credibile, atât din arealul literar românesc – I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, ba chiar și Mircea Eliade și Constantin Noica, dar și din arealul european – Balzac, Stendhal, Lev Tolstoi, F.M. Dostoievski, William Faulkner, Ernest Hemingway și Gabriel García Márquez, ori Albert

Camus, Jean Paul Sartre și André Malraux, inclusiv Socrate, Goethe și Nietzsche, ca să nu mai vorbim de arsenalul opiniilor criticilor literari la care apelează, deși se raportează cu obstinație la cele exprimate înainte de 1989 și mai puțin la cele vehiculate în postdecembrism, în acest context invocând uneori corectitudinea politică, comprehensivitatea fiind prezentă la tot pasul” (pp. 133-134). Opinia criticului este destul de clarificatoare: „Demersul Anei Dobre este unul necesar pentru momentul actual al receptării lui Marin Preda, scriitorul beneficiind, astfel, de o suită de eseuri critice puse inspirat sub titlul *Un secol cu Marin Preda*, ceea ce poate să însemne, noicasian vorbind, o «închidere care se deschide»”.

Captivantele cronici, la fel de ambițioase precum precedentele, din exegeza *Marin Preda. Răsfrângerii în actualitate*, sunt și cele care au în vizor cărțile semnate de Lorena Teodora Radu (*Personajele lui Marin Preda între istorie și ficțiunea istoriei*, Editura PIM, Iași, 2018), Violeta Bobocea (*Seninătatea personajelor lui Marin Preda*, Editura Izvorul Cuvântului, Făurei, 2021) și, nu în ultimul rând, iarăși, Marin Iancu (*Lumea personajelor lui Marin Preda*, Editura Editgraph, Buzău, 2021), în ale căror pagini descoperim proiecțiile azimutale ale unora dintre eroii trecuți din realitate în ficțiune și împrumutând, deseori, trăsăturile, caracterul și spiritul autorului lor, Marin Preda. Excursurile critice,

parafrastice, ale lui Stan V. Cristea, se soldează, în consecință, cu reliefaarea particularităților definitorii cu care Marin Preda și-a întrupat narativ, uneori după chipul și asemănarea sa, personajele: „Indubitabil, opera lui Marin Preda este, în mare parte, una autobiografică – și ea reprezintă, din această perspectivă, un caz unic în literatura română.” (p. 10). Scriitorul și-a reflectat parțial propria-i devenire sub chipul câtorva personaje, precum: Niculae Moromete, în *Moromeții*, volumul I (1955) și volumul II (1967), și în *Marele singuratic* (1972); Călin Surupăceanu, în *Intrusul* (1968); Paul Ștefan, în *Delirul* (1975); Victor Petrini, în *Cel mai iubit dintre pământeni* (1980); și asta, fără să mai punem la socoteală romanul autobiografic *Viața ca o pradă* (1977); ori confesiunile din volumele *Imposibila întoarcere* (1972) și *Convorbiri cu Florin Mugur* (1973). „Dincolo de pânza pe care își țese acțiunile și personajele din fiecare roman, potrivit scenariului propriu în care ficțiunea își respectă funcția creatoare, Marin Preda brodează secvențe, scene, imagini și chipuri din propria sa existență, pe care, atunci când a fost cazul, le-am relevat în paginile unei cărți anterioare (*Marin Preda. Anii formării intelectuale* – n.n.). Rostul acestui mod de a-și construi opera rezidă, poate, în faptul că scriitorul n-a vrut să se rupă de lumea în care a trăit și nici de propria-i existență, căutând în permanență să acceadă la o obiecti-

vitare în care înțelesurile vieții își au rostul înscris într-un destin aparte” (p. 11).

E important să aducem în discuție, pe lângă multiplele postulate care fixează în ramă instanțele comunicării narative (*autor, narator, personaj, cititor*), și premisele de la care și-a pornit intervențiile critice Stan V. Cristea. Exegetul are meritul incontestabil de a ne fi oferit, cum lasă să se înțeleagă, un „portret între oglinzi” al celui care „a fost văzut de către contemporani «ca un spirit complex, ca o conștiință a veacului» (Eugen Simion)”, al cărui alter ego poate fi identificat/configurat în operă. Opțiunea criticului pentru valoarea cărții lui Ovidiu Marcu, *De la metaforele obsedante la construcția mitului personal în scrierile lui Marin Preda* (Editura Casa Cărții și Științei, Cluj-Napoca, 2022), o adevărată provocare exegetică, trebuie conștientizată „pe cel puțin patru direcții, și anume: o revizitare a operei scriitorului, fără prejudecăți, o analiză a ei preponderent din perspectiva unei metode critice consacrate la nivel european, o reevaluare a implicațiilor tranzitive dinspre biografie spre imaginarul acesteia și o redefinire a liniilor de rezistență în care ea se află instalată în momentul de față” (p. 135). Investigația de factură analitică a lui Ovidiu Marcu înfățișează clar, fără riscuri, că între real și imaginar există, totuși, o distincție de interpretare, „metoda psihocritică, îmbinată cu psihanaliza, cu tematismul și

datele de istorie literară” este un instrument care „relevă cu vigoare faptul că, explicitează Stan V. Cristea, în viziunea unui scriitor de tipul lui Marin Preda, «opera nu poate fi decât o prelungire firească a unor experiențe trăite de-a lungul vieții, iar rezultatul acestor *pățanii*, puse pe seama unor personaje care redau cu fidelitate trăirile autorului pot trece, după un exercițiu de transfigurare a identităților, în corpul textului ficțional»” (pp.142-143). Aproape obsesiv Ovidiu Marcu, constată Stan V. Cristea, urmărind diferitele ipostaze naratoriale ale vocilor prediste, ia în colimator, în incitantul capitol *Destin și subdestin în opera lui Marin Preda*, și „începuturile simbo-lice și personajele care stau sub semnul onomasticii lor”, evident, în scopul „căutării de sine a scriitorului, traiectoria destinului și devierile subdestinului, traseul devenirii și fețele predestinării” (p. 139). În afara aprecierilor elogioase ce i le face pe drept, Stan V. Cristea remarcă, totuși: „Două inadvertențe se strecoară, însă, în analiza lui Ovidiu Marcu, prima – când o identifică pe «viitoarea nevastă» despre care îi vorbește prietenului Milică Roșu, în scrisoarea din 2 februarie 1947, cu Nadia Strugaru (acesta era numele ei!), în realitate fiind vorba despre o «domnișoară destul de frumoasă», pe care a intenționat să i-o prezinte fratelui său Sae (care știa foarte bine cine era Nadia Strugaru), dar «i-a suflat-o» Paul Georgescu, deși era căsătorit, iar a doua – când spune că

o posibilă ipostază a Nadiei Strugaru poate fi identificată, în romanul *Viața ca o pradă*, «în episodul iubirii și atracției pe care tânărul Preda o simte față de misterioasa opticiană», dar și aici ipoteza este falsă, dacă luăm în seamă faptul că Alexandru George o cunoscuse, însă episodul relatat de prozator i s-a părut ireal. Oricum, romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* reprezintă «o dureroasă radiografie sentimentală, o retro-spectivă a vieții sentimentale prin care Preda recuperează, cu ajutorul lui Victor Petrini, palierul afectiv al existenței sale». Ceea ce este esențial în analizele lui Ovidiu Marcu rămân aspectele privind relația lui cu Nadia Strugaru, cele privind căsătoria și despărțirea de Aurora Cornu, pe de o parte, și terapia prin scris pe care și-o aplică scriitorul însuși, în romanele *Risipitorii* (după despărțirea de Aurora), *Intrusul* (după despărțirea de Eta), *Viața ca o pradă* și *Cel mai iubit dintre pământeni* (în timpul auto-exilului la Mogoșoaia, ca urmare a crizei conjugale cu Elena), pe de altă parte. O observație trebuie reținută, anume că: „Tot ceea ce a urmat în planul creației, după despărțirea de Aurora, sunt romane ale singurătății sau ale însingurării personajelor, fapt care confirmă încă o dată ideea că, pentru Preda, opera se identifică cu propria experiență de viață” (pp. 140-141).

Provocatorul „studiu monografic” al Rodicăi Potoceanu Mățiș, *Viața lui Marin Preda* (Editura Casa

Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014), este oarecum inedit, după părerea criticului Stan V. Cristea, „dacă avem în vedere conținutul său și, mai ales, perspectiva de abordare”: „cartea reproduce, după o revizie pe care autoarea a apucat totuși să o facă – înainte de a părăsi, mult prea grăbită, lumea Cuvântului –, teza de doctorat cu același titlu, susținută la Universitatea «1 Decembrie 1918» din Alba Iulia, sub conducerea profesorului universitar Constantin Cubleşan, care semnează acum un *cuvânt înainte*. Iar motivația ce a stat la baza realizării tezei respective, devenită carte, este exprimată de autoare în acești termeni: „«Marin Preda reprezintă un caz revelatoriu pentru modul în care biografia vieții luminează biografia operei, la fel cum opera sa mărturisește permanent despre omul și scriitorul Marin Preda», căci «atât omul, cât și opera sa reprezintă *realități* extrem de complexe și de pitorești»” (pp. 83-84). Structura volumului „în cestiune”, o convingătoare, „veridică și captivantă” „sinteză analitică”, rezultat al unei „lecturi critice obiective, fără prejudecăți”, include, suntem atenționați, indubitabile elemente biografice mai puțin cunoscute, o parte dintre acestea avându-și originea „în romanul autobiografic «*Viața ca o pradă*», cu recursul – atunci când este cazul – la volumul lui Marian Ciobanu, «*Marin Preda. Monografie sentimentală*», pentru «aventura conștiinței» sale face apel la «*Imposibila*

întoarcere», la «*Viața ca o pradă*» și la «*Delirul*», insistând suficient asupra copilăriei lui Marin Preda ca univers al ficțiunii pentru «*Moromeții*», cu Ilie Moromete în centrul romanului, și pe identitatea lui Niculae Moromete cu autorul însuși, care a mizat încă din copilărie pe pasiunea sa pentru carte. În fine, în acest univers ficțional regăsim și apusul unei lumi, o «odisee a lumii rurale din Câmpia Dunării», despre care scriitorul glosează folosind sintagma «imposibila întoarcere» (...). În ceea ce privește următoarea etapă din viața lui Marin Preda – confruntarea cu destinul –, Rodica Potoceanu Mățiș identifică mai multe secvențe: «În căutarea *Moromeților*» (1948-1955), când publică nuvelele *O adunare liniștită* (1949), *Ana Roșculeț* (1949), *Desfășurarea* (1952, pentru care primește Premiul de Stat); «Romanul unei iubiri: *Aurora Cornu*» (1955-1959), când rescrie și publică *Moromeții* (1955, încununat cu Premiul de Stat), poartă o fascinantă corespondență cu *Aurora Cornu* (cu care era căsătorit în acei ani) și scrie un «*Jurnal*»; «Drumul spre alte universuri românești» (1956-1962), când încearcă apropierea de romanul citadin, cu nuvelele *Ferestre întunecate* (1956), *Friguri* (1957), *Îndrăzneala* (1959) și romanul *Risipitorii* (1962), evocă apusul țărănimii tradiționale în *Moromeții II* (1967), publică romanul *Intrusul* (1968) și singura sa dramă, *Martin Bormann* (1968)” (pp. 85-86-87). Continuându-și explorările exegetice

desfășurate în intimitatea studiului Rodicăi Potoceanu Mățiș, criticul legitimează adevărul că prin scrisul lui Marin Preda „a luat ființă o lume inconfundabilă, magistrală: lumea moromețiană” și că, „dincolo de toate revizuirile, încercate după 1989, (...) «rămâne permanent o mărturie a unui om ce a crezut cu toată ființa în rostul cărții scrise și în profesiunea de scriitor»” (p.90).

Remarcăm de asemenea că lectura textanalitică a volumului *Marin Preda. Un portret în arhivele Securității* (Fundatia Națională pentru Știință și Artă/Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2015), al Ioanei Diaconescu, îi oferă exegetului posibilitatea, prin aducerea la lumină a unor «documente inedite din Arhiva CNSAS» identificate de autoare, să probeze că, într-adevăr, „Securitatea l-a urmărit pe Marin Preda aproape de-a lungul întregii sale cariere literare”. Despre o parte dintre acestea avem cunoștință, menționează Stan V. Cristea, din volumul *Cartea Albă a Securității, IV: istorii literare și artistice 1969-1989*, coordonat de Mihai Pelin (...), dar și dintr-un studiu publicat anterior de Ioana Diaconescu, sub titlul *Marin Preda – «Un scriitor cu atitudine ostilă» în dosarul «Editorul», întâi în revista *România literară* (XLI, 43, 31 oct. 2008, pp.16-17), apoi în volumul *Scriitori în arhivele CNSAS* (București, Fundația Academia Civică, 2012, p. 239-249)” (p. 66), ocazie cu care deconspiră „configurația unei părți a*

rețelei informative create de Securitate pentru urmărirea lui Marin Preda” (p. 67). În argumentarea „intimidărilor” la care era supus marele prozator, exegetul, fără a devia de la firul roșu al subiectului cărții recenzate, convins fiind de necesitatea explicabilității raționale a „terrorizărilor” prin care a trecut acesta, introduce în discurs multe alte elemente ale delațiunilor, abjecțiilor și manifestărilor necunoscute sau, poate, justificat ignorate de autoare, și care, într-un fel sau altul, au marcat esențial universul literar în care a evoluat Marin Preda. Concluzia: volumul *Marin Preda. Un portret în arhivele Securității*: „este nu doar o «colecție de documente» despre unul dintre cei mai importanți scriitori români din perioada postbelică, el este și o contribuție substanțială de istorie literară, în primul rând prin faptul că ni-l aproprie pe Marin Preda dintr-o perspectivă care obiectivează cel puțin câteva aspecte: traversarea unei lungi perioade de incredibile hărțuiri, încrâncenarea pentru a-și

consolida opera și prestigiul literar, relațiile cu lumea scriitoricească minată de orgolii, de intrigi, dar și de influențele puterii care nu renunță definitiv la vechile practici” (pp. 72-73).

Actul hermeneutic/inițiativ elaborat, în tehnica evantaiului, de Stan V. Cristea în volumul *Marin Preda. Răsfrângerii în actualitate* scoate în evidență faptul istoric că „Marin Preda este unul dintre clasicii literaturii contemporane, care, deși are parte de o posteritate dificilă, nu va înceta să stârnească atenția cititorilor și a criticilor, determinând admirații și controverse (sintagma «complexul Preda» își va păstra, cumva, pentru destulă vreme actualitatea), ceea ce înseamnă că opera sa nu va ajunge, totuși, să fie uitată ori tratată cu indiferență” (p. 16), și va deschide, cu siguranță, nesfârșite căi de investigare a fețelor ascunse ale operei unui „gânditor profund original, unul dintre cei mai originali pe care i-a dat cultura română” (p. 14).

Biruința cea mai de preț

Iosif BĂCILĂ

COSTEL SIMEDREA s-a născut poet. Nu l-au inventat cei care pun note „nedrepte” în viața literară de azi. Trilul său voinicesc, „curat și nebiruit”, hăruiț de părinți și de Pronia Cerească, a ajuns și-n Almăj (Valea Miracolelor). Ascultați-l cu luare-aminte și-mi veți da dreptate. Fiindcă-l veți mai auzi și mâine, și răspoimăine, și... hăt, dincolo de vreme, dincolo de gând, poate peste ceruri, chiar pe sub pământ.

„Aș mai cere azi o dată
Vremea când erai tu fată,
Frunză cu verde brodată...

Dar vremii nu-i este milă
De inima mea umilă,
Frunză fără clorofilă

Și o duce dorului,
În lacrima norului,
Drept hrană ogorului

Iar pe mine, lut, mă duce
Pe cărările năuce
Să port cui înfipt în cruce

Iar pe mine, lut, mă poartă
Spre casa fără de poartă,
Cântul de inimă spartă

Și-o să am, din tot ce-am vrut,
Doar un vis neînțeles
De frunză dormind în lut...” (*Doina frunzelor din lut*)

„Pătimaș iubitor al strunelor poetice și un osârdnic serv al

miracolului liric, rămân convins că arareori va fi având Banatul un asemenea genuin creator literar cum se află Costel Simedrea. Pentru oricare cetitor simțitoriu, e de-ajuns să lectureze batăr una dintre cărțile pe care le-a semnat, încât să-i rămână cu fidelitate recunoscător pentru nestematele sufletești pe care, prodig, le dăruie chiar și zănaticeii contemporaneității.” (Gheorghe Azap, în *Costel Simedrea, Născocind cuvântul*. Antologie și prefață de Gheorghe Secheșan. Postfață de Nicolae Sârbu, Timișoara, Editura Brumar, 2014, coperta a IV-a).

„Câtă toamnă, Doamne, deodată,
adună
Frunza tremurândă din suflări de vânt,
Când se cerne trist, ca un praf de lună,
Peste noi ecoul care ne-a înfrânt?

Ne îndoaie zarea grelelor aripe
Când lasă, în urmă, gerul peste noi,
Și cuprins de teamă începe să țipe
Sufletul sub coaja copacilor goi.

Vine renunțarea dinspre niciodată,
Greu, ca o sentință, ploile cad reci,
Dar, din scurta vreme ce ne-a fost lăsată,
Ochii mei refuză să vadă cum pleci.

Blândă tinerețe, drag copil zglobiu,
Stricând jucăria faci lumea urâtă...
Și, dacă te duci, al cui o să fiu?

Câtă toamnă, Doamne... Câtă toamnă... Câtă?”

(*De toamnă*)

De ceva vreme, compozitorul, dirijorul și prof. univ. dr. Sabin Pautza își dorește să găsească zece autori ale căror poezii să fie compatibile cu liniile melodice care îl inspiră după lectura lor, pentru a demonstra țării și lumii că Reșița, Caraș-Severinul au creat nu numai locomotive cu aburi, motoare navale, poduri rulante etc., ci și cultură, muzică, pictură, literatură. Printre cei aleși, și Costel Simedrea, cu câteva dintre cele mai cunoscute elegii ale sale (*Casa bătrână, La poarta sufletului gol..., Cântec din frunză uscată*).

„Mai schimbă o țigla, mai bate un cui,
În casa bătrână tristețea s-o-nvingi,
Mai șterge și praful, alungă paingii,
Și-n mine, și-n tine sunt astăzi destui.

Repară și gardul... mai pune-o ulucă,
Să cureți și pomii, sunt plini de omizi,
Dar ușa livezii, te rog, s-o închizi,
Se coace pe ramuri cumplit dor de ducă.

Sunt gânduri ce-ndeamnă, în timpul ce nu-i,
Țâțâna să fie din nou doar țărână...
Tu însă mai vino la casa bătrână,
Mai schimbă o țigla... mai bate un cui...”

(*Casa bătrână*)

Cele de mai sus le așez în deplină consonanță cu gândurile/rândurile, deloc inoportune, cum par la prima vedere, adresate poetului Ion Căliman, din Țara Făgetului, pe o carte de-a mea (*Poeme-Semenice*), în 2014:

„În Banatul Montan există cultură și, implicit, literatură. Din păcate, nu se prea întrezărește de la mari depărtări sau nu se dorește a se vedea.

Noroc cu Muntele Semenic, care veghează pădurile, apele, oamenii, păsările, drumurile. Culmile lui domoale le înminunează și le dezminunează întru sărbătoarea spiritului și a slovei...

Scriitorului și preaprietenui Ion Căliman, cu toată bucuria – Iosif Băcilă, mai 2014”.

Răspunsul profesorului Ion Căliman a venit prompt, obiectiv, într-un studiu complex, publicat în „Meridianul Timișoara”, ediție online, septembrie 2022, reluat apoi de Angelica Herac în *Iosif Băcilă, Lumina slovei – biografie, dăscălie, poezie*, Timișoara, Editura Cosmopolitan Art, 2023, din care transcriem un fragment (p. 384) atât de potrivit, aici, și pentru Costel Simedrea:

„Artistic, se simte legat de «frunza cuvântului», care pare să nu fie una utopică, își găsește în logos întreaga existență, redescoperindu-se pe sine și universul său unic de stări. Convertește în creație (poezie) o lume cu elemente arhaice, tradiționale, dar și elemente autobiografice, peste care se adaugă, benefic, din punct de vedere poetic, propria viziune, ca o sugestie din adâncul metafizic, care îi configurează mesajul atât de aparte.”.

Cărțile lui Costel Simedrea (*Violonistul*, în colecția Liliput a Bibliotecii Județene „Paul Iorgovici” – 1997; *Mucegaiuri rare* – 2007; *Tristețea substantivelor comune* – 2008; *În căutarea titlului pierdut* – 2009; *Alba-neagra* – 2010; *Cărarea de*

cenușă – 2011; *Strada Mare* – 2012; *Frunze de lut* – 2013; *Născocind cuvântul* – 2014; *Romanțe hemografice* – 2015; *Ouă de cuc* – 2016; *Povești pe albul zăpezii* – 2017; *Arhiva de vise* – 2018; *Calendare de fum* – 2019; *Plecarea din clepsidră* – 2020; *Cartea cu povești* – 2021; *Mugur de cruce*, I – 2021, II – 2024; *Bucăți din toamna mea, prieteni* – 2022; *Umbre de coșmar* – 2023), scrise și publicate într-un ritm impresionant, sunt sărbătorite în fiecare an la Răcășdia – localitatea de obârșie a poetului – de către cititori, prieteni, comentatori de poezie, veniți din întreg arealul Banatului și nu numai; apoi, la Reșița, la Oravița, Anina, Bozovici, Caransebeș, Timișoara, Lugoj, Deva, Sibiu.

Teme frecvente: cultul străbunilor, copilăria, tinerețea, dragostea, trecerea timpului, tristețile, deznădejtile, ofranda pentru cuvânt. Cei care au scris despre cărțile poetului au evidențiat armoniile și metricile variate, rimele surprinzătoare, anvergura metaforică, ecourile eminesciene, bacoviene, minulesciene, azapiene. Dar dincolo de toate acestea se degajă frumusețea versurilor, sonurile lor atât de cantabile, simbolurile și semnificațiile pline de corespondențe, procedeele stilistice diverse.

„La fel ca în cazul poeziei altor scriitori – de acum, de altădată –, poezia lui Costel Simedrea stă sub semnul frumosului. Deși acest *frumos* pare paradoxal fiindcă majoritatea versurilor poetului aduc întotdeauna în prim-plan trecerea timpului și a noastră odată cu el, la o lectură mai atentă putem observa că tocmai în această trecere constă întreaga

frumusețe: venim, devenim și apoi plecăm. Dar nu plecăm oricum, nu plecăm pur și simplu, ci plecăm transformați, definiți. Avem, așadar, înaintea noastră o poezie ce ia naștere din ceea ce ni s-a dat să stea exact în fața noastră, sub privirile noastre, datul asupra căruia să nu avem nicio putere, ci invers, anume datul să fie cel care trasează și decide totul.” (Cristian-Paul Mozoru, *A scrie rupând Poezie din viață. Însemnări despre poezia lui Costel Simedrea*, în *Ancore în imaginarul literar contemporan*. Prefață de Ionel Bota, Giroc, Editura Castrum de Thymes, 2023, p. 128).

A intrat în *poveste* „tânguirea” pe care a rostit-o Costel Simedrea la moartea lui Gheorghe Azap (3 noiembrie 2014), poetul-boem din Ticvanii Carașului, unul dintre mentorii săi, celălalt fiind Mihai Novac, profesor de limba și literatura română la Liceul din Oravița: „Nea Ghiță mi-a fost tată, frate, prieten, dar tot nu știu cine mi-a fost... Știu cine nu e... Omul acesta nici măcar nu e mort. El este doar plecat într-un cer și poate, acolo, este fericit. Gheorghe Azap a lăsat o lume plină de amintiri frumoase”.

„Prietenia cu el (n.n.: cu Gheorghe Azap) dăinuie din liceu – timp al primelor încercări poetice. Este «azapian» doar în postura de autodidact și de muschetar aprig cultivator al versului clasic și al «melosului baladesc» azapian, mai departe însă se desparte, la răscrucea semantică. Nu practică versul esopian, sentimentalul ascuns ironic ori autoironic sub jocul lingvistic supra-realist al lui Gh. Azap, ci este lejer

accesibil, [...] confesiv, în melodicitate de romanță, cu sentimentele «pe față», fără subterfugii, într-o scriere de sine, «cu sângele poetului»...” (Maria Nițu, *Menestrel la Curțile Banatului* [Prefață], în Costel Simedrea, *Ouă de cuc*, Timișoara, Editura Eubeea, 2016, p. 5-6).

„Când negura se-ntoarce peste viu
Ca un păcat din mințile uitoare,
Eu nu la dreapta Ta aş vrea să fiu,
Ci spate-n spate, pe aceeași cruce!

Prin palme să ne treac-același cui,
Chiar dacă vom privi spre zări opuse
Și mă întreb dacă e drept ori nu-i,
Pe crucea Ta să fiu și eu, lisuse.

Dar Tu păcatul mi l-ai luat, povară,
Și-atunci, la chin, aş vrea să-Ți fiu
părtaș,
Să simt și eu cum este să Te doară
O lance-nfiptă-n coastă de-un sutaș.

Iar când vom fi răniți de-același fier,
Când cu aceeași lacrimă vom plânge,
Voi înțelege că mai pot să sper:
Pe lemnul crucii fost-am frați de
sânge.

Și o să-mi aperi zilele cărunte,
Preamilostive frate și, blajin,
Tu n-o să lași ca eu să port pe frunte
Nici barem umbra unui singur spin!

De-aceea azi îți spun, la ceas târziu,
Când nu știu pașii încotro m-or duce,
Că nu la dreapta Ta am vrut să fiu,
Ci lângă Tine, pe aceeași cruce!”

(Mărturisire)

Ultimele poeme ale lui Costel Simedrea au o mai mare încărcătură religioasă. Au apărut și două cărți (sunt anunțate trei), *Mugur de cruce*, I – 2021, II – 2024, cu un registru atât de bogat:

- în căutarea lui Dumnezeu;
- smerenia, mărinimia, năzuința spre iertare;
- scene și întâmplări biblice;
- slava lui Hristos;
- preamărirea Maicii Domnului;
- tradiții străbune și sărbători românești (Ajunul, Crăciunul, Paștele, Rusaliile);
- rugăciunea ca mărturisire, rugăciunea ca mod de viață;
- supremația virtuții rugăciunii, necesitatea ei în vederea mântuirii.

„Ce este rugăciunea, dacă nu înălțarea sufletului nostru spre Dumnezeu? A te ruga înseamnă a merge la Tatăl, înseamnă a ne uni cu Dumnezeu, suflet cu suflet, inimă către inimă. A te ruga înseamnă a trăi în intimitatea lui Iisus Hristos.” (Sf. Ioan Gură de Aur, apud *Istorie, cultură și spiritualitate în Banat*. Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinției Sale Ioan Selejan, Mitropolitul Banatului. Coordonator: pr. dr. Daniel Alic, Timișoara, Editura Partoș, Vârșeț, Centrul de Studii Banatice, 2022, p. 361).

„În fiecare strofă găsesc ceva curat:
Pe Tatăl în prima, Cel ce este-n toate,
Fiindcă e stăpânul, al nostru împărat
Și, de El nu este, nimic nu se poate

Iar în cea de-a doua, pe Fiul său iubit,
Cel ce pentru noi și-a noastră
mântuire,
Pironit pe cruce în chinuri a murit,
Supremă dovadă de mare iubire

Și pentru ca toate să fie unite,
În strofa a treia gășesc Duhul Sfânt,
Cel care spre mine harul îl trimite
Ca să cânt credința, cât încă pot să
cânt

Acesta, prieteni, e doar un biet poem
Ce vine de la El, așa cum toate vin,
Dar vreau să mă urmați, la El acum vă
chem,
Smeriți să ne-nchinăm lui Dumnezeu.
Amin!”

(*Sfânta Cruce*)

Costel Simedrea este, fără
tăgadă, o voce lirică importantă în
literatura Banatului Montan și a Țării.
Credința, iubirea pentru familia sa și
pentru poezie îl fac biruitor în „lupta
cu inerția”, cu greutățile și
nedreptățile vieții.

„Mă-ntreb, o, Doamne, dacă-n urma
mea
Ceva, din ce am fost, să mai rămână.
Căci astăzi știu că și-o măreață stea
Nu-i altceva decât ce-a fost: țărână!

Am pus pe piatră piatră în palat,
Le-am șlefuit pe fiecare-n parte
Până în ziua-n care am aflat
Că piatra, chiar de-i piatră, are
moarte!

Și am găsit răspuns, o, Doamne-al
meu,
Când am căutat în Tine început,
Că va rămâne din ce fost-am eu
Acest poem născut, iar nu făcut...”

(*Din tot ce-am fost*)

Note:

● S-au citat versuri din creația lirică
a lui Costel Simedrea.

● Gheorghe Azap, în Costel
Simedrea, *Născocind cuvântul*. Antologie și
prefață de Gheorghe Secheșan. Postfață de
Nicolae Sârbu, Timișoara, Editura Brumar,
2014, coperta a IV-a.

● Angelica Herac, Iosif Băcilă,
Lumina slovei – biografie, dascălie, poezie,
Timișoara, Editura Cosmopolitan Art, 2023.

● Cristian-Paul Mozoru, *A scrie
rupând Poezie din viață. Însemnări despre
poezia lui Costel Simedrea*, în *Ancore în
imaginele literare contemporane*. Prefață de
Ionel Bota, Giroc, Editura Castrum de
Thymes, 2023.

● Maria Nițu, *Menestrel la Curțile
Banatului* [Prefață], în Costel Simedrea, *Ouă
de cuc*, Timișoara, Editura Eubee, 2016.

● * * * * *Istorie, cultură și
spiritualitate în Banat*. Tipărită cu
binecuvântarea Înaltpreașfinției Sale Ioan
Selejan, Mitropolitul Banatului. Coordonator:
pr. dr. Daniel Alic, Timișoara, Editura Partoș,
Vârșeț, Centrul de Studii Banatice, 2022.

● Colecția revistei „Almăjana”,
Bozovici, 1999-2019

e tot duminică

duminica de azi
se încrețește ca un rid
pe suprafața unui gând oarecare
dacă am norocul să fiu
inimă până la capăt
pământului din mine
îi vor crește
direct
toate luminile
despre care
nimeni n-a vorbit
niciodată!

prin dreptul ferestrei trece o femeie
cu brațele atârând sub greutatea
sacoșelor
zâmbeste
zâmbet larg
întins aproape
de la o ureche la alta
oamenii trec
întorc capul și
o privesc cu mirare
nu-i pasă!
continuă să meargă strivind
resturile de zăpadă rămase pe trotuar
zâmbeste
gândul frumos îi aparține
în această dimineață
încătușată

Zvon de zăpadă

Vine un zvon de zăpadă.
Inima ta, îndelung prea cuminte,
se înfioară, pasăre albă
departe de lumea aceasta, imensă,
departe de prima ei naștere,
de prima străfulgerare,
departe...

Vine un zvon de zăpadă
și eu știu, suflete,
tu încă vrei să te joci
în anotimpul ăsta
misterios
departe, cât mai departe de
urletul cerului și
de dansul robilor execuțați
dimineața.

Nu vom fi niciodată mai buni de atât

vom îmbătrâni cu greșelile și
vorbele noastre, goale
cu frustrările
vom dărâma diguri
peste care
vor năvăli apele cu tot noroiul
vieților de ieri

ne vom irosi în ceea ce nu contează
în fricile mai înalte decât
orice formă curată

în ura viscerală și
nevoia de dreptate perfectă

nu vom fi mai buni
nici mai fericiți
ne vom trăi lumina
ca pe o moarte
continuă

Fiica vântului

Fiică a vântului
ceea ce cauți nu există!
În scădere sunt diminețile
cu toată liniștea lor.

Inima ta e o pasăre prăfuită.
O pasăre ce-și cântă naufragiul
într - un paradis al umbrei.

Fiică a vântului
numai noaptea poemele își deschid
ochii.
Să nu-ți fie teamă de fluturi.
Cândva, pe o piatră funerară
se va întipări bunătatea
ca o fotografie dintr - un alt timp

Fiică a vântului
în soarele acesta, de toamnă târzie,
au îmbătrânit toți căutătorii de
aur

Căutare

O să găsești tu o fereastră
prin care să zbori
un loc
o fărâmă de timp
un tablou vechi

poezia
tristețea și singurătatea
unui vers abandonat

o să le găsești până la urmă
cu toate sensurile și nonsensurile
doar nu degeaba am venit o dată cu
tine

când tu căutai cuvântul
și el te căuta
ca o lumină desprinsă dintr-o ploaie
ca o iubire care ți-a rămas
Îngerii nu însoțesc pe oricine
din aripa mea o să crești
tot așa cum ai crescut din puținul
unei nașteri premature

Timp

Eu nu mai am „o viață de om”
de la un timp
zilele se contabilizează altfel

zorii păsării de altădată
rătăcesc prin mulțimea fără chip
de-aș putea
aș restitui lumii toată frumusețea ei
toată gingășia pierdută în
urmele cailor negri

încet, încet, cuvântul meu spune
„adio”
dreptului la o veselie copilărească
cutreier fiecare secundă
cu febra actorului care improvizează
de dragul artei

„ceea ce iubești
te va răni”

pânda

uneori mă văd în supermarket pregătită să fur o pungă de floricele
 apoi s-o șterg pe ușile rotative murind de frică și de râs
 de parcă aș fura iubire însă fără ca eu să fiu tâlhărită
 deși nu m-aș împotrivi doar am pierdut suficient să pot spune
 că nimic nu e bun de nimic dacă nu ți-ai dorit înainte
 am atâtea de strigat încât gura mi se deschide în formă de urlet
 parcă țiip dar tac și mă văd în supermarket pândind printre rafturi
 prima iubire un răsărit o beție un dans pe plajă
 o noaptea albă un zid căzând un delir alt delir
 mă doare tot ce n-am trăit

ieșirea din vis

cum se produce ieșirea din realitate
 și de câte iluzii ai nevoie să mimezi adevărul
 dacă intrăm în ficțiune fără să ne dăm seama
 și de ce ne-am da seama când nimic nu are sens
 fără nopțile de vară care ne prindeau nepregătiți
 pentru orice ar fi urmat fiindcă eram tineri
 și ne îndrăgosteam fără teama că ne frângem gâtul
 dacă ne dăm peste cap și fără nicio altă frică pentru că
 pe atunci visam frumos și abia atingeam pământul
 cu felul nostru inconfundabil de a păși vezi tu
 acum ajungem cu întârziere peste tot
 împleticiți de viață

teorie despre evoluția vieții

fumez în tăcere și număr de când sunt singură
nu știu cât mai pot să-ți suport absența și mă agăț cu dinții
de coala asta albă unde răstorn litere peste litere
ca nu cumva să-și ia zborul și să mă lase și mai singură
uneori aud un cântec de dragoste din rochiile mele
pe care le țin îngrămădite într-un echilibru fragil
ca să mă răzbun că nici ele nu mă mai mângâie
de parc-ar conta așa cum nu contează
nicio teorie despre evoluția vieții nici dacă a ajuns cineva pe lună
atâta vreme cât în azilul de vizavi se face tot mai liniște
iar eu la aceeași oră privesc fotografia cu noi
îmbrăcați cu veste din cauciuc portocaliu
căutând în larg pământul care ne-a fugit de sub picioare
fumez în tăcere și mă simt de parcă aș fi înghițit o lamă
abia ascuțită pe ambele părți

nota de plată

sunt tot ce am pierdut nu ce am
iar unele lucruri se pierd pentru totdeauna
și continui să țin discursuri despre ceața înaltă
și să analizez sculpturile din renaștere
m-aș opri dar știu că frigul mă îngheață
aș pleca însă mă ucide ecoul pașilor
din cartierele muncitorești unde oamenii se trezesc în zori
pentru că visele nu achită nota de plată
visele sunt pentru alții nu pentru noi
și mă întreb cum aș putea să supraviețuiesc
dacă nu mai e timp de fapte eroice
nici de compasiune de pildă
eu târăsc lanțurile tale
tu ești încătușat cu ale mele
ne punem unul altuia plasturi și ne păcălim că rămânem
să nu măsurăm iubirea niciodată
nici să nu încerci să domesticești lumea
totul va fi din vina ta
apoi

FLORI DE CICOARE

În fiecare zi mi-am promis
că o voi lua de la capăt,
că voi arunca în neant
clopotele ajunse la tâmplă,
că voi face, din cuvinte, un templu
în care să se vindece de singurătate
gândul, ca o lacrimă rostogolită
în peșteră.

Departa de lume cerul, ca un
pustnic
cu sufletul de copil...

NUFERII ALBI

Am aruncat semințele
în lacul sec, ars de soare,
toate aveau nume de îngeri
și purtau pe frunte aura unei stele,
mistuitoare...

Nu mi-am închipuit
că vor răsări sub formă de nuferi,
le-aș fi îngropat mai adânc,
să nu suferi,
m-aș fi îngropat odată cu ele
într-o urmă de lup, sub zăpadă,
doar cuvintele scrijelite de cuțit
să se vadă.

Astăzi au mai răsărit
câteva fire cu foșnet de grâu,
verdele lor se aude sub tălpi,
ca un râu,
toate poartă nume de îngeri
și cunună de spini,

Te întrebi de ce nuferii
sunt tot albi,
și suspini...

PELIN

Odată ce te-a cuprins,
singurătatea îți îmbracă tălpile,
luminează sau întunecă fruntea
cu durerea caldă ori dușmănoasă
a unui spin.

Drumul abia început
se oprește în dreptul inimii,
tace posomorât
și începe să tragă după sine
litere ori cuvinte,
precum faldurile cortinei,
un arlechin...

Când voi pleca
vă voi lăsa să alegeți
din cămările mele de poezie,
vinul cu cel mai tare parfum
de pelin...

PIETRELE NEGRE

Nu am dus până la capăt nicio visare,
ca și cum viața ar fi fost un drum
întrerupt,
inima mea, o pasăre călătoare,
își dorea uneori și mai mult.

Era de-ajuns să cred că am aripi,
sub pleoape îmi creșteau culori
argintii,
credeam în culorile pline de patimi,
pietrele negre îmi erau mărturii.

Tu priveai în tăcere nopțile albe,
norii erau valuri de ametist
plecaseră cocorii spre țările calde,
un păianjen țesea stelele trist...

Nu am dus până la capăt nicio visare,
nu am scris despre mine niciun cuvânt,
n-am putut să trimit nici măcar o scrisoare,
deși îmi doream uneori mult mai mult...

DOUĂ MALURI

Ne despărțim
de propriile noastre trăiri
ca două maluri
despărțite de ape,
soarele scrie pe cer
slovele unei psaltiri
pășările cerului
vin să se-adape.

Eu, fiind malul stâng,
uneori,
cu inima aprind flăcări
mistuitoare,
malul drept,
încărcat de culori,
cheamă fluturii
și-i învață să zboare.

Nu am văzut niciodată
un înger pe ape trecând,
știu doar că există
un cor de îngeri ce cântă,
vocea lor se va auzi în curând,
vindecând pe cei ce-o ascultă.

Trecem prin lume firesc
ca două maluri unite de ape,
știu doar că există
speranțe care trăiesc,
la ele vin păsări să se adape...

ANA

Te întorci în lume ca o piatră uitată
între malurile unui pârau,
un fel de răboj în care apa secată
a lăsat urme, până la brâu.

Drumul tău trece atât de aproape
că-ți simt floarea la tâmple, oftând,
eu sunt fața lumii spălată de ape,
și îți număr pașii în gând.

Astăzi ai rămas lângă mine-
mpietrită,
aveai ochii plini de lacrimi și dor,
știai că vei fi jertfită, zidită,
la temelie unui izvor...

REVELAȚIE

Scriu
Cu cele trei degete
Cu care mă-nchin

RUGĂCIUNE

Doamne, nu-mi lua lumina
Poezia, rugăciunea.

MONOLIT OMENESC

Cine ne mai poate despărți,
Când, de atâtea ori,
Ni se unesc
Chiar și lacrimile?

SPRE CER

Dacă aș scrie
Cu har și Sfântă Lumină,
O rugăciune cum nu s-a mai scris,
A cărei vrajă incantatorie
Ar da ochilor mei
Formă de corole de nuferi
Deschise spre cer,
Cred că l-aș vedea pe Dumnezeu.

ÎNCEPUT DE RUGĂCIUNE

Doamne, din sfânt cer al Tău,
Veghezi și om bun și rău.
Celor buni, le-ncerci credința,
La cei răi, ierți Necredința.
Ce mă fac, PREABUN al meu,
Că eu nu-s nici bun, nici rău?
Om cu rele și cu bune,
IUBESC ce-i frumos în lume,
Totu-mi pare o minune,
Imn de slavă, rugăciune.

LOC GEOMETRIC

Țara este
sfânt loc geometric
al tuturor iubirilor noastre
egal apropiate
De un punct fix
numit inimă.

CHIPUL ȘI CURGEREA RÂULUI

Când îmi priveam chipul în apa
pârâului,
Mi- era frică să nu mi-l ducă la vale...
Acum, scrutez îndelung apele
timpului
Și-abia-l mai zăresc, purtat spre
pajiști astrale.

BOTEZUL POETILOR

Deși se smulg
Din carnea și sângele lor
Și se înalță
Din cuibul inimii,
Cuvintele-i botează
Pe cei adevărați.

NE CHEMĂM SIMPLU

Condiția mea de a fi
Este deschiderea tandră
A brațelor tale, spre mine.
Ne chemăm simplu,
Ca două izvoare în aceeași albie,
Ca două cântece în același fluier,
Ca două pietre în aceeași statuie...

STARE

De-atâta-nsingurare,
Acum, îmi iubesc umbra.
Îmi dă neliniști stranii
Vremelnic, când se - ascunde,
parcă să-mi sugereze
Că umbră-au doar cei vii...

ACCENT

Neiertat de omenesc e păcatul
De-a visa chip cioplit,
Iar chipul să-ți aibă conturul
Aripilor, inimii, florii...

...Sângele meu
E o invenție a însuși păcatului,
După cum aripa
Este-o invenție-a zborului...

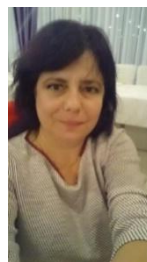
ZBOR PENTRU CUIBURI ȘI OAMENI

Vulturii zboară atât de înalt,
De parcă vor să străpungă
Cu vârful aripilor
Eșarfele de azur
Ale cerului,
Ca să le aducă pe pământ,
Agățate de zboruri,
Printre cuiburi și oameni ...

- 1 martie 1955 – s-a născut, la Icoana, Olt, poeta și publicista **ELENA CRUCERU**
- 4 martie 1919 – s-a născut, la Slatina, poetul și gazetarul **MIHAI STĂNESCU** (m. 2005)
- 6 martie 1944 – s-a născut, la Timișoara, prozatorul și publicistul **C. VOINESCU**
- 7 martie 1940 – s-a născut, la Brâncoveni, Olt, compozitorul și dirijorul **JEAN LUPU**
- 10 martie 1879 – s-a născut, la Slatina, criticul, istoricul literar și folcloristul **DUMITRU CARACOSTEA** (m. 2. 06. 1964, București)
- 10 martie 1975 – s-a născut, la Slatina, poetul și prozatorul **GABRIEL TĂNĂSESCU**
- 11 martie 1997 – a murit, la Slatina, poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (n. 18. 10. 1922)
- 14 martie 1899 – s-a născut, la Izvoru, Olt, prozatorul și gazetarul **MIRCEA DAMIAN**, pe numele adevărat Constantin Mătușa (m. 6. 06. 1948, București)
- 15 martie 1971 – s-a născut, la Slatina, poeta și pictorița **LUMINIȚA POPESCU**
- 16 martie 1945 – s-a născut, la Slatina, muzicologul și dirijorul **ALEXANDRU-CHIRILĂ STANCIU**
- 18 martie 1952 – s-a născut, la Balș, pictorul **PAUL TUDOR-BALȘ**
- 20 martie 1941 – s-a născut, la Vișina Nouă, Olt, istoricul literar **SONIA CUCIUREANU**
- 20 martie 1959 – s-a născut, la Slatina, soprana **FELICIA FILIP**
- 20 martie 1920 – a murit, la București poetul și dramaturgul HARALAMB LECCA** (n. 20 februarie 1873, Caracal)
- 21 martie 1957 – s-a născut, la Izvoru, Argeș, poetul și eseistul **CORNEL NICULAE**
- 22 martie 1960 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, poeta **MARIA CALCIU**
- 24 martie 1821 – s-a născut, la Leu, Dolj, intelectualul și luptătorul pașoptist **NICOLAE BARBU LOCUSTEANU** (m. – 1900)
- 25 martie 1986 – a murit, la București, istoricul **MARIN FLORESCU** (n. 6. 07. 1939, Strejeștii de Sus, Olt)
- 26 martie 1961 – a murit, la Madrid, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (n. 10. 10. 1896, la Slatina)
- 26 martie 2009 – a murit, la Slatina, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (n. 17. 11. 1954, Spineni, Olt)
- 28 martie, 2008 – a murit, la București, istoricul și arheologul **CONSTANTIN PREDA** (n. 1. 11. 1925, Morunești-Morunglav, Olt)
- 28 martie 1994 – a murit, la Paris, dramaturgul, eseistul, poetul și publicistul **EUGEN IONESCU** (n. 13/26. 11. 1909, Slatina)
- 29 martie 1908 – s-a născut, la Caracal, poetul **VIRGIL CARIANOPOL** (m. 06. 04. 1984, București)
- 31 martie 1971 – a murit, la București, pictorul **MARIUS BUNESCU** (n. 15. 05. 1881, Caracal)

Elemente de arhitectură tradițională în județul Olt (II) – locuința

Claudia Balaș

Bordeiul în pământ și coliba de suprafață apar în Oltenia în cultura materială specifică perioadei de început a neoliticului. Această cultură este caracterizată prin dispariția nomadismului și apariția noului mod de viață și de locuire stabilă, sedentară, reflectată în prezența bordeielor și a colibelor. Atunci oamenii au descoperit arta construirii de adăposturi, arta țesăturilor pentru îmbrăcăminte și arta olăriei. Este perioada cultivării primitive a cerealelor, a creșterii animalelor domestice. Este vorba de o cultură materială care poate fi datată în mileniul al IV-lea și începutul mileniului al III-lea a. Hr., care stă la baza culturilor neolitice ulterioare din această zonă. Bordeiul a continuat să existe în toată Oltenia, implicit în județul Olt, din timpuri îndepărtate ale preistoriei, din antichitate până în contemporaneitate. În feudalism bordeiul a fost locuința obișnuită a țăranilor iobagi. Pe harta Olteniei, întocmită sub stăpânirea austriacă la 1724, este ilustrată imaginea unui bordei sub care scrie: „*casa valahica*”¹.

Către sfârșitul secolului al XIX-lea, C. Locușteanu² menționa în plasa Oltețului – Oltul de Sus, spre nordul județului, 47 de comune cu 54. 961 locuitori, 11.926 de case și 1040 bordeie. După datele

organelor oficiale-administrative ale plășii Dioști – Romanați, existau în acea plasă în anul 1949, numai în comuna Drăghiceni 7 bordeie. La 1778 și la 1836 – 1838, călătorii străini remarcă prezența bordeielor până și în orașele mari ale Olteniei. Reputatul cercetător Gheorghe Focșa menționa existența în anul 1957, în mahalaua Bold din Caracal, a 14 asemenea construcții.

Ca tip specific de locuință, bordeiul apare ca un important document istorico – etnografic. Cu timpul bordeiul s-a ridicat din pământ, și după anumite stadii intermediare a devenit casă la suprafața solului. În județul nostru, au existat admirabile exemplare de case tradiționale lucrate cu multă artă, adevărate monumente de arhitectură în lemn și zidărie. Din punct de vedere al planului locuinței, aceasta a fost mai întâi monocamerală, apoi a apărut cea cu două și cu trei încăperi. Apare și prispa cu stâlpi la început ciopliți apoi tot mai frumos ornamentați. Caracteristică pentru județul Olt este locuința cu tindă și cameră de locuit³, apărând treptat și camera de oaspeți sau *odaia*. Tinda sau „la foc”, cum este denumită această încăpere în lumea satului oltean, îndeplinea funcția de depozit al unor obiecte de uz gospodăresc, dar și de

¹ Gheorghe Focșa, *Elemente decorative la bordeiele din sudul regiunii Craiova*, București, 1957, p. 4.

² C. Locușteanu, *Dicționarul geografic al județului Romanați*, București, 1889, p. 47.

³ Georgeta Stoica, Rada Ilie, *Zona etnografică Olt*, București, 1986, p. 59-62.

bucătărie. Spațiul din interiorul casei rezervat vaselor de ceramică s-a conturat ca locul cel mai animat din toată locuința. În jurul vetrei, situată la nivelul solului, se orânduiesc forme variate de vase destinate uzului gospodăresc: oale de fiert, tigăi, străchini și căni de diferite mărimi, ulcioare, borcane. Vatra, care în locuința tradițională din județul Olt era situată în colțul diametral opus căii de acces era prevăzută cu coș suspendat și corlată. Pe vatra liberă era așezat țestul. Cele mai vechi sisteme pentru copt pâinea folosite până astăzi de locuitorii județului Olt sunt țestul și cuptorul pe vatră. Faptul că aceste instalații care s-au folosit concomitent sunt legate de vatra liberă cu horn demonstrează odată mai mult vechimea lor. Denumirea țestului vine din cuvântul latin „testum” care înseamnă vas de lut, capac de argilă. Cel mai vechi țest descoperit pe teritoriul județului Olt – comuna Fărcașele datează din secolul al X-lea. El a fost găsit în anul 2002 în timpul săpăturilor arheologice organizate la Fărcașu de Jos, într-o locuință semiîngropată (sec. X – XI). Alt țest descoperit în același an datează aproximativ din secolul al XVI-lea, și a fost descoperit tot la Fărcașu de Jos, tot într-o locuință semiîngropată (sec. V – XVI)⁴.

În interiorul coșului de deasupra vetrei țăranul agăța o icoană „de vatră”, pentru a fi ferită de privirile omului. Este o icoană specială care se întâlnește doar în Oltenia. Aceasta avea rol apotropaic, de protejare a casei și familiei de spiritele malefice care puteau intra pe această cale de acces. Conform unui mod de raționare străvechi, cu evidente caractere magice, „icoanele de vatră” constituiau „zăvoare” la una din căile de acces

posibile (hornul casei) ale spiritelor malefice în casa tradițională a satului românesc de altădată. „Zăvorârea” acestei căi cu o asemenea piesă încărcată cu unele calități supranaturale se efectua precum poarta era închisă cu un zăvor. Alături de icoană se agăța și un pistornic. Acesta nu este altceva decât o reprezentare miniaturală a crucii, realizat într-o gamă variată de stiluri și modele și are în satele din județul nostru semnificații deosebite. Era folosit nu numai la însemnarea pâinii și a colacilor, conferindu-le astfel sacralitate, ci se așeza și pe pieptul celor dispăruți, însoțindu-i pe ultimul drum⁵.

Dintre piesele de mobilier care se găsesc în interiorul locuinței tradiționale din Olt putem aminti blidarul, o piesă – suport care servea la păstrarea vaselor și era atârnată pe perete. Ceea ce conferă originalitate acestei piese de mobilier țărănesc sunt detaliile de formă și mai ales ornamentica lor.

Masa circulară joasă se regăsește și în prezent în mai toate gospodăriile țărănești din județul nostru. Pe teritoriul țării noastre, masa rotundă a fost atestată ca altar, încă din mileniul IV a.Hr. În urma descoperirii unei minuscule piese din lut ars la stațiunea arheologică de la Căscioarele – jud. Giurgiu. În vremuri imemorabile masa era un obiect de cult, un altar pe care se săvârșeau sacrificii pentru zeii adorați, pentru sufletele moșilor și strămoșilor. Printr-un îndelungat proces de desacralizare, masa – altar a devenit o piesă profană, de mobilier. Până în vremurile recente, în casa țăranului nostru masa cotidiană și timpul petrecut în jurul mesei erau locuri sacre: acolo copiii nu aveau voie să vorbească,

⁴ Informații Marin Nica.

⁵ Doru Căpătaru, *Tezaur românesc*, Slatina, 2005, p. 53.

pâinea era așezată pe masă și tăiată într-un anume fel, primul duminică de pâine era aruncat sub masă, pentru a sătura și sufletele morților, mesenii începeau și încheiau masa cu semnul crucii⁶.

În strânsă legătură cu masa joasă rotundă era și scaunul. Lângă masă se găsește întotdeauna scaunul scund, cioplit, cu trei picioare. Acesta are fața ușor scobită, pentru a fi cât mai comod. Uneori prezintă ornamente în formă de cercuri concentrice sau rozete⁷.

Analizând frecvența diferitelor tipuri de case din județul Olt, se poate spune că în secolul al XIX-lea, cel mai răspândit a fost tipul cu două camere și prispă fără balustradă. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și mai ales după primul război mondial a fost mai răspândită casa cu trei încăperi și prispă fără balustradă. Între cele două războaie mondiale s-a răspândit casa cu trei încăperi, sală și foisor.

Camera de locuit și camera curată sau odaia, conțin un mobilier potrivit funcțiilor lor. Din disponerea acestuia apare evidentă preocuparea pentru asigurarea unui anumit grad de confort și a unei ambianțe plăcute. În cadrul acestor încăperi se găsesc cele mai frumoase obiecte din gospodărie, formând ansambluri decorative de un efect rar întâlnit în alte părți ale lumii. Din punct de vedere al modului de organizare, interiorul acestor încăperi se caracterizează prin prezența câtorva puncte de greutate: colțul cu patul, colțul cu lada de zestre.

Interiorul locuinței tradiționale este poate cea mai concentrată expresie a

modului de viață, în el refeectându-se atât mediul cât și desfășurarea vieții sociale, cu toate implicațiile economice și tehnice. Interiorul este legat de arhitectura casei țărănești, ambele fiind expresia unor nevoi de viață și a unor tradiții⁸.

Dintre toate categoriile de obiecte care constituie interiorul locuinței țărănești, textilele îndeplinesc rolul decorativ cel mai important. Indiferent de materialul din care sunt confecționate – lână sau bumbac, cânepă, in sau borangic – prin modul în care se așează pe mobile, pe perete, prin compoziția ornamentală și prin cromatică, țesăturile definesc stilul decorativ al interiorului din județul Olt.

Scoarțele, țesute în casă, din lână, sunt așezate pe pereții din dreptul patului și pe pat. Repertoriul motivelor decorative este unitar. Se remarcă ornamentele geometrice, vegetale, dar și cele zoomorfe sau antropomorfe.

Țesăturile de lână au fost considerate piese de valoare atât în casa boierească cât și în casa țărănească; erau trecute cu grijă în foile de zestre ale vremii și moștenite din generație în generație în cadrul aceleiași familii. Textilele au fost expuse pe perete ca mijloc de împodobire a locuinței, dar acest fapt poate fi pus în legătură și cu necesitatea menținerii căldurii în interior, lucru verosimil dacă remarcăm că principalele țesături din lână acoperă pereții în dreptul locului amenajat pentru dormit.

După cel de-Al Doilea Război Mondial intervine în arhitectura locuinței o schimbare fundamentală. Circa 75% din construcțiile mediului rural s-au înnoit,

⁶ Ion Ghinoiu, *Panteonul Românesc*, București, 1998, p. 87.

⁷ Viorica Tătulea, *Mobilierul țărănesc din Oltenia*, București, 1989, p. 26-27.

⁸ Georgeta Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești*, București, f.a., p. 9-14.

pe de-o parte, datorită înlocuirii materialelor de construcție tradiționale prin cărămidă, ciment, tablă, țiglă iar, pe de altă parte, prin adoptarea unor planuri complexe, corespunzătoare cerințelor noi de viață și unui alt tip de decorație.

Până la această dată, în județul Olt au existat admirabile exemplare de case țărănești lucrate cu multă artă, adevărate monumente de arhitectură în lemn și zidărie. Casele nu prea înalte, cu acoperișuri în pante domoale, cu prispă și foisor în față, demonstrează, pe lângă o admirabilă încadrare în peisaj, și o adaptare la condițiile geografico-climatice, o preocupare permanentă pentru decor. Nu numai în succesiunea și în evoluția diferitelor tipuri arhitectonice ale locuințelor, dar și în succesiunea și evoluția ornamentelor care le împodobesc se reflectă viața istorică a comunității care le-a creat, gândirea și concepția acesteia despre lume și viață. Ele au apărut în perioade distincte ale istoriei și pe trepte diferite ale evoluției culturii materiale și spirituale pe care le ilustrează ca documente plastice, utile pentru cunoașterea acestei evoluții. Cumulându-le de-a lungul veacurilor succesive, ele au ajuns să se combine într-o coexistență mai complicată, lăsându-ne totuși posibilitatea de a urmări firul evoluției lor istorice. Conținutul reprezentărilor unor dintre cele mai vechi elemente decorative care străjuiesc intrările, încadramentele ușilor și ferestrelor sau împodobesc interioarele locuințelor, mai păstrează încă milenara lor semnificație simbolică, ilustrând cultul păgân al soarelui – soarele, steaua, caii, roata și apoi cultul creștin – crucea, pistornicul, făclia⁹.

Un loc important îl ocupă printre cele mai vechi și mai persistente imagini

decorative, frecvent întâlnit în cele mai diferite compoziții ornamentale, chipul șarpelui, cunoscut în cultul păgân și în cel creștin, simbolizând geniul răului. Uneori el apare în credințele populare și ca păzitorul casei. Aspectele luptei, ale muncii și ale vieții umane își găsesc și ele ecoul în aceste reprezentări artistice, exprimate prin imagini adecvate – sulțița, ciobanul cu oile, unealta de muncă etc.. elementele antropomorfe – părțile componente ale ființei umane, cele mai prețioase: ochi, mână, mască de om sau silueta lui – ocupă un loc important în ansamblul acestor imagini artistice decorative. Aceleași motive de inspirație se regăsesc în genere în marea varietate a ciopliturilor și încreștăturilor de la ștacheții gardurilor și de la stâlpii porților, printre care predomină sulțița, crucea, silueta umană. Imaginea cea mai frecventă este creștătura în chip de om, cioplit în variate forme. Această reprezentare antropomorfă stilizată aduce până în zilele noastre ecoul timpurilor îndepărtate, când omul însuși va fi făcut de strajă, în orele de odihnă sau în cele de noapte, în fața adăpostului primitiv, apărându-și familia sau hoarda contra atacurilor semenilor sau ale animalelor sălbatice¹⁰.

Indiferent cum le privim, ca emblemă, atribut, alegorie, toate ornamentele au un factor comun, sunt „semne”, mijloace de comunicare. În structurile vechi ale artei, decorul avea o bază magică, fiecare motiv fiind corespondentul figurativ al unui simbol. Ornamentul, ca realizare estetică, era subordonat scopului magic. Simbolul este mai mult decât un semn, mergând dincolo de semnificație, el evocă și focalizează, adună și concentrează, prin

⁹ Gh. Focșa, *op. cit.*, p. 19 -25.

¹⁰ *Ibidem.*

analogii polivalente, o mulțime de sensuri. De-a lungul timpului, simbolurile s-au atrofiat, s-au desacralizat, dar și-au păstrat formele, ceea ce constituie un factor important de integrare în realitate, datorită funcției lor socializante. Simbolurile, motivele ornamentale permit stabilirea relației cu mediul de proveniență la un nivel profund, pentru că în diferite perioade, creatorul popular, țăranul român, avut preferință pentru anumite motive decorative. A înțelege aceste motive înseamnă a le transforma în documente de viață.

În spiritualitatea țăranului român, foarte multe superstiții, practici și obiceiuri erau ocazionate de ridicarea construcțiilor pe care înaintașii noștri le respectau cu strictețe. Ciclul obiceiurilor de construcție începea odată cu alegerea locului de casă. Pe locul viitoareii construcții se puneau un vas cu apă; dacă peste noapte apa scădea, însemna că locul era „rău” și vasul trebuia mutat până ce conținutul lui rămânea intact.

Începerea propriu – zisă a construcțiilor a constituit o problemă destul de importantă, unde obiceiul îmbina forme laice cu forme religioase. În cele mai multe cazuri se îngropau în temelie casei bani și apă sfințită, boabe de grâu sau pâine, boabe de porumb, cap de cocoș etc. Prin acest obicei se urmărea asigurarea sporului și prosperității, a norocului și înlăturarea forțelor malefice.

Când se ajungea cu construcția la ridicarea căpriorilor se făceau două cruci mici de lemn, înconjurate cu câte o ramură de busuioc, un buchet de flori, semințe de tot felul (grâu, porumb), o sticlă de țuică, două prosoape, care se puneau sus în vârful casei. Toate acestea se făceau pentru durabilitatea casei. În principiu, pentru aceleași scopuri o parte aceste elemente se îngropau și în

temelie. Terminarea construirii casei era serbată printr-o petrecere care consta într-o masă pe care proprietarul o dădea prietenilor, rudelor, meșterilor. Uneori erau aduși chiar lăutari, toată această veselie simbolizând asigurarea bunului augur.

În mai toate satele județului, o importanță deosebită prezenta sfințirea, care se făcea atunci când era vorba de case, cât și de fântâni, cruci și troițe, de poduri și podețe, de grajduri. Sfeștania consta în aducerea preotului, care oficia o slujbă la locul respectiv. Deși pare un rit, istoricește vorbind, el are la bază credințe mult mai vechi, ce făceau parte din ciclul riturilor menite să răscumpere locurile de le forțele pământului și să înduplece aceste puteri. Unele credințe erau de natură magică, menite să creeze grupului familial un cadru și un climat preventiv și prezumtiv de prosperitate, noroc și belșug. Se pot aminti în acest sens: nu era bine să fluieri în casă, că-ți rămânea casa pustie; nu era bine dacă îți trosnea ceva în casă, de exemplu ferestrele, că-ți voia un dușman răul.

Tot legat de casă existau diferite credințe și obiceiuri, unele cu puteri benefice sau malefice, iar altele reprezentau interdicții și predicții privitoare la sporul și prosperitatea casei. Printre credințele referitoare la puterile protectoare cele mai generale și mai bine reprezentate erau legate de prezența șarpelui casei. Se presupunea că fiecare casă avea un șarpe care sălășluia sub talpa acesteia și care nu făcea nici un rău. Nu era bine să îl omori pentru că ar fi murit cineva din casă, chiar mai rău, ar fi putut rămâne casa pustie. Se credea foarte mult în puterea protectoare a șarpelui casei. De altfel, foarte multe aspecte de cultură străveche ne dovedesc că se poate vorbi la popoarele

antice de un cult al șarpelui. Dacii își aleseseră ca stindard de luptă un balaur care, mișcându-se în bătaia vântului, scotea niște sunete asurzitoare.

Săpăturile arheologice au scos la iveală numeroase relicve: brățări, inele, fibule, având ca ornament un cap de șarpe sau un șarpe încolăcit, ceea ce duce la concluzia că în cultura geto-dacică, șarpele era venerat ca „genius loci”. În afara șarpelui au mai fost investite cu puteri protectoare și păsările (rândunelele și berzele) care-și fac cuib la casa respectivă. Cuiburile nu erau stricate niciodată, considerându-se că erau norocoase casele la care aceste păsări își construiau cuiburile.

Pentru trecutul apropiat, aceste obiceiuri, ceremonii și rituri reprezintă aspecte ale mentalității comunitare sătești, concepția despre lume a oamenilor, contextul socio-cultural în care ei trăiau. Unele rituri au supraviețuit în forma lor arhaică, practicându-se și în timpurile noastre.

Blaga considera că „...veșnicia s-a născut la sat” și tot aici s-au format și se păstrează miturile noastre. În același discurs rostit la recepția Academiei Române în 1937, Lucian Blaga mai spunea: „...Satul e atemporal. Conștiința surdă, mocnind sub paza grijilor și a încercărilor de tot soiul, conștiința de a fi o lume pentru sine a dat satului românesc, în cursul multor secole foarte mișcate, acea tărie fără pereche de a boicota istoria, dacă nu altfel, cel puțin cu imperturbabila sa indiferență. Boicotul instinctiv se ridică împotriva istoriei, ce se făcea din partea străinilor în preajma noastră. Mândria satului de a se găsi în centrul lumii și al unui destin ne-a menținut și ne-a salvat ca popor peste veacurile de noroc. Satul nu s-a lăsat ispitit și atras de „istoria” făcută de alții

peste capul nostru. El s-a păstrat feciorelnic neatins în autonomia sărăciei și a mitologiei sale pentru vremuri când va putea să devină temelie sigură a unei autentice istorii românești”.

Azi, când trăim acest timp al globalizării, când trăim ceasul celui mai mare amestec, al celei mai mediocre confuzii a valorilor, este necesar ca fiecare să ne cunoaștem propria cultură; în caz contrar există riscul atragerii involuntare în procesul de falsificare a acesteia. Poate ar trebui să ne întrebăm azi dacă satul românesc mai trăiește, cum vedea Blaga, în „zariștea cosmică” și dacă românii, integrați în UE, mai consideră că destinul lor, „ca neam și ca putere culturală” mai depinde de această putere obscură, veche, tăcută, mitică...Puțini dintre intelectuali cred, azi, că veșnicia se naște la sat, că satul românesc ne modelează spiritul și ne determină atitudinea față de istorie și, în genere, că țăranul român mai este un actor în istorie și un creator de cultură. În ultimii 20 de ani, prea puțini au fost cei care vorbit de metafizica satului românesc, de veșnicia lui.

Este limpede, pentru noi toți, că satul românesc nu mai este și nu mai poate fi ceea ce Blaga și Rebreanu considerau, adică un loc magic, un spațiu în care se formează omul, românul și unde se poate determina destinul lui. Lumea s-a schimbat inexorabil, istoria nu mai are răbdare cu aceste ritmuri încete. Țăranul nu mai pare sau nu mai poate să determine „stilul” românesc. „Spațiul mioritic” pare noilor generații o fantasmă livrescă. Permanența țăranului și eternitatea lumii rurale de care vorbea Rebreanu sunt socotite azi reverii conservatoare, utopii negative.

Ce șansă are această lume veche în lumea mondializării? Satul românesc nu

poate exista în afara istoriei, el trebuie să intre în circuitul civilizației moderne.

Ne aflăm deci în postura de a realiza, în secolul XXI, localități rurale noi... Pentru arhitecți, aceasta este o ocazie extrem de interesantă de a iniția prin proiectele lor un nou mod de a construi și locui la sat, un mod contemporan, care beneficiază de toate progresele tehnicii, dar în același timp un mod de a construi care să păstreze latura de pitoresc specifică satului românesc.

Țăranii romani au fost și sunt oameni extrem de creativi, materialele pe care le foloseau și modul de punere în operă dezvoltându-se de-a lungul generațiilor, putându-se vorbi chiar de o cultură genetic transmisă în ceea ce privește modul de a edifica, un mod canonic însă mereu creativ.

Perioada comunistă a afectat exact acest aspect al creativității individului și a anulat toate canoanele existente de generații. Mai mult, materiale noi de construcție, multe nu de cea mai bună calitate, au înlocuit treptat materialele tradiționale, generând prin aceasta și o schimbare, bruscă și adesea dură, de

estetică. Casa tradițională țărănească a „evoluat” forțat într-o formă, deși originală în felul ei, lipsită de eleganță și simplitate, atât în plan estetic cât și funcțional.

În acest context, o viziune nouă asupra casei rurale se impune, una care să genereze o arhitectură nouă, realizată însă în spiritul unei tradiții autohtone românești, beneficiind de principiile ecologice contemporane, dar și de experiența generațiilor anterioare. Prin elemente simple, o orientare a clădirii favorabilă raportat la punctele cardinale, vânturi etc., prin folosirea materialelor locale, a unor principii simple și eficiente, putem imagina un eco-sat al viitorului în care să regăsim în continuare imaginea satului românesc. Și aceasta tocmai pentru că țăranii noștri au reprezentat și poate că mai reprezintă încă România profundă. Aceea pe care au surprins-o în opera lor Creangă, Slavici, Goga, Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Marin Preda...

Despre viața mea și a tatălui meu

Ceea ce m-a îngrozit este că sufletul meu nu a crescut niciodată.
Tatăl meu a dezgropat de curând un mort din neamul nostru.
L-a scos din coșciug și l-a sprijinit de zidul cavoului.
A băgat mâna în buzunar și a scos și și-a aprins o țigară.
Tatăl meu fuma liniștit și fericit.
Lumea îl privea cu jenă și recunoștință,
lumea îi îngăduia să trăiască în momentul acela.
Tatăl meu a avut întotdeauna dreptate și nu a știut că are.
Nici mama mea nu a știut.
Ea era mulțumită că el poate fi atât de vinovat încât să trăiască împreună.
El a spus fiecărui om că este asemenea lui, când lumea îl respecta pe tatăl meu.
Când lumea l-a disprețuit, nimeni nu i-a spus tatălui meu că este asemenea lui.
Tatăl meu se plictisea foarte repede.
Uneori sau când voia să-i fie iertat acel ce care îl îndepărta de oameni,
tatăl meu le dădea tuturor dreptate.
Apoi, obosit, se așeza într-un colț al mesei și bea.
Tatăl meu a scos din pământ acel om
pentru a așeza în locul lui pe nevasta omului.
Când a fost să moară, femeia aceea a fost îngrijită de tatăl meu.
El a spălat-o înainte de a muri și după ce a murit.
El a îmbrăcat-o cu mâna lui.
El a avut grijă ca totul să se întâmple cum lumea credea că e bine.
Cât timp s-au întâmplat toate acestea
tatăl meu nu a mai băut.
Eu nu am putut vorbi niciodată cu tatăl meu.
Fiecare știa totul despre celălalt.
După ce mă privea îndelung, tatăl meu îmi spunea să beau.
Apoi începea un cântec trist pe care îl cânta la bucurie.
La început, când nu îl cânta el, îl cântam eu.
De la o vreme, îl las doar pe el să cânte.
Cândva am scris acest poem:
Își adunau chipul din ce marea lăsa la țărni.
Veneau cu mâinile lor mari, trăgeau din valuri
și așezau totul pe nisip, la întâmplare.
Cine își vedea dintâi chipul nu mai îndrăzne să se arate altcumva.
Acel chip se întorcea să îi dea drumul stăpânului, înainte de somn, cu negurile.
Cândva am mai scris:

El este pictorul făcându-și autoportretul și folosind în loc de pensulă privirea.
Cândva am mai scris:
Acest ce are forța morților din vremuri imemorabile, seninul lor și dreptatea,
acest ce arde câmpia până la floare, arde muntele până la lac,
acest ce e deasupra tuturor lucrurilor neclintite.
Cândva am mai scris:
Privește seninul din ochii copilului trezit în zori și liniștea lui.
El de nimic din afară nu poate fi oprit din plâns.
Cândva un prieten mi-a spus:
Drumurile tale nu mai au întoarcere.
Acum îmi amintesc că de câteva ori am vrut să zdrobesc oameni.
Cei mai buni prieteni i-am avut în copilărie. Ei au fost câini.
Ei au fost singurii mei prieteni.
Într-o zi de iarnă, am ieșit cu unul dintre ei la vânătoare.
Aveam nouă ani și câinele îmi ajungea până la gât.
Singura mea armă era aerul rece care îi ținea pe toți în casă.
Doi câini s-au repezit asupra câinelui meu,
doi câini mai înalți decât el și decât mine.
Nu am putut să îl apăr. Câinele a devenit fricos.
Cândva am mai scris:
Îngerul murise deasupra fiecărui lucru.
Cândva am mai scris:
Tu, cel care nu speri înaintea luminii.
La cincisprezece ani îmi mai era frică de întuneric și de morminte.
Am intrat la miezul nopții într-un cimitir și am rămas până dimineața.
Cândva am mai scris:
Privirea lui ținea în echilibru lumina,
mâna lui se mișca încet, timpul trecuse.
Cândva am mai scris:
O, somnul copiilor, mirosind a îngeri morți!
Cândva am mai scris:
Orice cuvânt mi-a părut a fi un bandaj pe o rană.
De aceea am disprețuit orice cuvânt.
Mi-am lăsat rănilor nevindecate la vedere.
Mi-a plăcut să îmi privesc rănilor.
Cinstea lor m-a liniștit întotdeauna.
Cândva am mai scris:
Când plângea un bărbat într-o casă,
se vedeau în el toți ai lui asemenea stelelor pe cer, noaptea.
În oraș nu mai trăiește nimeni căruia să-i fi fost frică de tatăl meu.
Pe ultimul căruia i-a fost frică de tatăl meu l-am găsit într-un spital.
Râdea neîncrezător și se îndepărta.
Dacă aș vrea să îl descriu, nu aș avea cum.
Semăna cu animalele de curte,
cu sălbăticiunile domesticite definitiv de vârstă și de lene,
semăna cu acele sălbăticiuni domesticite pentru
care nu am avut niciodată înțelegere.

Uitarea i se așezase pe trup ca o a doua vârstă.
Oamenii cu care se înțelegea cel mai bine tatăl meu
aveau meserii neînsemnate și schimbătoare:
azi erau măturători, mâine erau zugravi,
poimâine săpau grădinile cu ziua.
Tatăl meu avea o casă moștenită pe care o repara
mereu pentru a vorbi cu ei.
Spre bătrânețe, tatăl meu a început să strige
și oamenii aceia s-au îndepărtat.
Omul care l-a iubit cel mai mult pe tatăl meu ducea steagurile la morți.
Lumea spunea că nu e întreg la minte.
Mult timp și eu am crezut asta.
El nu i-a cerut niciodată nimic tatălui meu.
Din când în când se întâlneau la crâșmă și vorbeau.
Când tatăl meu era tânăr și frumos, părea a fi puternic.
Nimeni nu înțelegea ce are el de vorbit cu cel ce ducea steagurile la morți.
Dar tatăl meu nu lua în seamă și rămânea duminica toată de vorbă cu omul acela.
Când eram copil, omul acela fugea de mine.
Eu cred că mă iubea pentru că eram băiatul tatălui meu.
Într-o zi eram foarte trist. Nu pierdusem nimic. Nu mi se luase nimic.
Omul acela m-a văzut în piață, printre tarabe, privind florile.
A scos din buzunar niște bani de metal și a început să-i treacă dintr-o mână într-alta.
Am stat mai mult timp așa.
Omul care ducea steagurile la morți
mi-a dat de înțeles că mă iubește și că e cu mine.
Într-o zi, o vecină bogată m-a trimis în aceeași piață
să cumpăr pentru fetița ei o sorcovă.
Era înaintea Anului Nou.
Nu am găsit sorcovă și am cumpărat un Moș Gerilă urât și roșu.
M-am întors la femeia care îmi dăduse să cumpăr.
Ea mi-a luat restul de bani și mi-a dat acel Moș Gerilă mic.
I-am spus mamei de unde și cum îl dobândisem.
I-am spus și nu i-a fost rușine.
Primul om asemenea căruia am vrut să fiu a fost omul cu picioaroange.
În zilele cu nume de sfinți, el ieșea din circ și mergea prin bâlciul uriaș,
pe picioarele de lemn legate de picioarele sale.
Omul cu picioaroange avea cămașa îngălbenită de praf
și trecea pe deasupra noastră indiferent, mâncând semințe și aruncându-le cojile.
Nu mi-a fost niciodată frică de omul cu picioaroange.
Când trecea el, tata îi zâmbea complice
și îmi dădea bani să îmi cumpăr ceva.
Eu nu am avut niciodată noroc de lucruri nemuncite.
În bâlci, era o roată care se învârtea foarte repede.
În fața roții, era o masă de lemn cu jucării de mai multe feluri și cu bomboane.
Oricât am tras cu arma în roata de lemn,
niciodată nu am câștigat mai mult de o bomboană.
Poate și de asta am învățat să-mi plătesc datoriile la timp

și să nu pot gândi liniștit la ale mele
când nu mi-am ținut cuvântul.
Cuvântul de onoare a fost și este singura mea avere.
Nu am împărțit-o cu nimeni niciodată.
Noaptea mă plimb liniștit prin ea:
stelele nu simt și nu plâng cu nimeni,
dar lumina lor îmi alungă singurătatea.
Cândva am scris:
Cum printre frunzele unui copac se vede cerul,
așa printre zilele mele se vede viața mea.
La școală fiind, mi-a murit un coleg. Era mic și rău.
Vorbea împotriva mea și spunea lucruri neadevărate.
A murit ars de o lampă de benzină care explodase.
M-am dus să îl îngrop.
Nu mi-a fost frică de el, ci de lumânări, de cearceafurile albe
și de mirosurile de mâncare.
Când l-am așezat în groapă, a trebuit să vorbesc.
Vocea mi-a tremurat și cuvintele s-au pierdut.
Dar ceea ce era adevărat printre cuvinte a rămas.
Începusem să-l iubesc. Începusem să nu-l mai simt străin.
De multe ori duminica mă duceam să încarc sifoanele.
În unele din duminici îl vedeam pe prietenul tatălui meu
ducând steagul la vreun mort.
Mergera la cincizeci de metri în fața convoiului.
Nimic din ceea ce credea lumea nu avea vreo legătură cu el.
Cândva am scris:
Sunt aerul din pieptul universului.
Cândva am scris:
Ai observat că îngenuncherea ta seamănă păsării
cu picioarele aduse la piept în timp ce zboară?
Cândva voi scrie:
Era duminică și îmi era foame.
Am întins mâna și am luat de pe fereastră
o bucată de pâine.
Era duminică și îmi era foame
și tot vedeam zorii aceia albi care îmi luaseră vârsta.
Cândva am scris:
Sunt curat ca un doliu de om sărac.
Cândva am scris:
Ochii se deschid fără judecată, dimineața poate începe oricând.

(poem apărut în „Antimetafizica” – 1985)

Muzica zilelor noastre
„Phoenix” după Covaci
Adrian SIMEANU

La Pitești. Pe scena filarmonicii loco. Într-un concert entuziast. Entuziasmant deopotrivă. Căci s-a cântat cu drag și dor. Din plin și cu impact maxim. Cei cinci actuali componenți ai trupei dovedind calități muzicale puternice și fructuoase. Motiv întrutot îndreptățit ca publicul argeșean să-i primească cu bucurie și vădită dragoste pe cei rămași a duce azi mai departe ștafeta legendarei formații autohtone preț de câteva decenii bune. De la înființare până anu' trecut când Nicu Covaci fu răpus de un cancer nemilos...

I s-a dus un tribut meritat. Fiind un muzician polivalent. Lumea din vremea lui, câtă mai există, da' și ceva tineret binevenit au fremătat laolaltă ascultând melodiile nemuritoare. La fel de proaspete și atrăgătoare. Pline de seva hard-rockului autentic asezonat supra-inspirat cu filonu' folcloric național. Cristi, Costi, Lavinia, Vlady Flavius, susținuți cu

aplomb de simfonicul instituției gazdă, ne-au adus aminte, minunat, de tinerețea, dragostea și pasiunea ardentă pentru genul ăsta superb. Socotit periculos de comuniștii aculturali, ce nu știa decât să-și dea frâu liber instinctelor primare. Făr-a da și astei muzici importanța ei artistică certă, pe motiv că venea din Occidentu' putred și dezământat...

Ei bine, timpul a dovedit și confirmă că nu ea a pierit, ci ăia care o afuriseau, ticăloși. Înecați în prostie și răutate, în nimicnicie ieșită din comun. Desigur, mi-e clar că mai dăinuie reminiscențe nefericite, întreținute nefast de cei goi în cap. Eu însă (și nu doar) m-oi duce cu Phoenix în groapă, neîndoios. Ceea ce-mi va face sfârșitu' cumva mai ușor. Chiar dacă mai trist. Motiv, totodată, să profit, cât voi mai putea, de alte reîntâlniri c-o plăcere de-o viață: „Negru-vodă și-a lui ceată, toți voinici cu fruntea lată!”. Power play! The best...

Jonathan Tetelman

Adrian SIMEANU

Un tânăr încă vocalist american pe care soarta l-a legat util și de România. Mai precis de județul Argeș. Prin căsătorie. Ceea ce a prilejuit recent la Filarmonica Pitești un concert extraordinar cu el, cu soprana piteșteancă Mădălina Stan și dirijorul bucureștean Adrian Costin Grigore. Am luat contact cu un muzician polyvalent, de top. Care-a făcut în adolescență chiar și rock. Ca, până la urmă, să ajungă definitiv pe culmile genului liric. De la bariton, la tenor cu resurse vocale pregnante...

O voce sigură, școlită, cu timbru plăcut și atractiv nespus. Care a umplut benefic sala Casei Sindicatelor din localitate. Cu public nu doar din zonă, precum am constatat direct și personal. Jonathan, posesoru-i de la Dumnezeu și de la părinții nativi, lipindu-se mulțumită ei de cei vreo șapte sute de fani prezenți. Și de operă, pe care-o tălmăcește cu precizie, nuanțat și puternic. Încântător peste poate. Izbutit la maximum. Că doar d-aia e un star al vremii. Neîndoios durabil dacă soarta i-o fi favorabilă mereu...

Pentru ținutul valah el reprezintă un prilej de mândrie. Desigur, pentru toată țara. Ceea ce mă determină să sugerez conferirea

titlului de cetățean de onoare al comunei de unde-i soția. Al județului, de asemeni. Fiindcă aduce fală din belșug. Iar instituției gazdă binevenită a darului său muzical de anvergură îi recomand să depună diligențe posibile spre a-l atrage la sânu-i cu folos crescând. Este o valoare incontestabilă, de rang mondial și poate avea, treptat, un aport neîndoielnic la notorietatea tuturor românilor. Abia aștept să-l revăd, reaud, picurând balsam în sufletele noastre. Muzica bună neavând bariere în calea-i nicicând. Thanks a lot, Jonathan. For me, you are a friend. Certainly!

S-a stins astăzi, într-o zi care părea că-i zâmbește, Domnul Profesor **Constantin Voinescu**, un apropiat al sufletului meu... Cetățean de onoare al Municipiului Slatina, Domnul profesor este, mai ales, distins cetățean al sufletelor noastre, ale discipolilor, elevilor, oamenilor de cultură și de educație...

Sunt cuprins de o mare tristețe știind că am pierdut un Om cu suflet mare ce își iubea Cetatea în care locuia, am pierdut o mare personalitate culturală, o personalitate complexă preocupată de cuvinte și ce pot ele artistic exprima, ca o căutare frenetică a Divinității!

Știm, Domnule Profesor, că ați plecat acolo unde „la început a fost cuvântul, și cuvântul era la Dumnezeu...”

Victor TIȚA

Omagiu unui cărturar de soi

Se duc, rând pe rând, și scriitorii. Că iubirea, boala și moartea nu cer voie când vin pe capul omului. Așa întâmplându-se și cu profesoru`, scriitoru` și publicistu` slătinean Constantin Voinescu. Pe care` l-a răpit, astă toamnă, la optzeci de ani, în plină putere de muncă, o maladie necruțătoare...

Am conlucrat vreme bună cu dânsul, în calitate de colaborator permanent la revista slătineană OLTART. Pe care-o scotea-n lume trimestrial, punând paginile ei la dispoziția unor condeie locale, dar și

naționale. Eu numărându-mă, onorat, printre ele. I-am citit și recenzat câteva dintre romane. Sau rubricile de gramatică, interesante foarte. Iar când nevoia mă-ncolțea apelam la sfatu` său mereu avizat...

Știa carte multă și-avea condei de romancier și umorist grozav. Satirizând cu rost și nuanțe super. Era un lingvist de precizie și-un îndrumător de nădejde în zona filologică. Regret inevitabil dispariția sa și nu-l voi uita.

Adrian SIMEANU

Domnul Constantin Voinescu, omul cu o cultură lingvistică greu de egalat, profesorul dedicat profund limbii române a plecat în nemurire. L-am cunoscut acum vreo 45 de ani, copil fiind. Domnia sa a fost prietenul familiei mele și în special al tatălui meu, Ion Irimin, despre care domnul Constantin Voinescu a scris în presa vremii. L-am descoperit mai târziu pe autorul de volume în biblioteca părinților mei, îmbogățită prin cărțile dăruite cu generozitate. Am primit mai apoi cu mare bucurie, constant, revista „Oltart” și cărțile recente ale domniei sale. I-am savurat poezia reflexivă, cu o construcție impecabilă a limbii, trădând dragostea și respectul față de frumoasa limbă română. Astăzi retrăiesc amintiri prețioase și mă simt adânc mâhnită. Această toamnă cu „frunze-n agonie” ne-a răpit un om drag, un profesor respectat, un colos al limbii române.

Drum lin în lumină, domnule
Constantin Voinescu!

„M-am așezat cu toamna
la tocmeală

pe o margine de lună.

[...]

Întoarce-te-n clepsidră

Toamnă,

mai curge un fir subțire
de nisip

și de pe frunze-n agonie

se-aprinde galben

încă o zi!”

Constantin Voinescu, „Mai rămâi” din
vol. „Știam, Homer, că te prefaci”

Corina MIHALACHE

Îl conducem pe ultimul drum
pe Domnul Profesor Constantin
Voinescu, strălucit profesor de Limba
Română care i-a fost crez și rost și
foaie pentru minte, inimă și literatură
în această lume.

Poetul, prozatorul, publicistul
și omul de cultură care a ars ca o
flacără luminând, a semnat ultimul
autograf pe ultima sa carte de poezie
„Știam Homer că te prefaci” și a închis
Revista OLTART, al cărui fondator și
redactor-șef a fost, poate cu gândul
misiunii împlinite, poate cu surâsul de
pe urmă al înțeleptului care îl întreabă
pe Eclesiastul de taina țării.

A avut o patrie de cuvinte și s-
a înveșnicit în Sinaxarul Limbii
Române, smerit, fără a se zbate
pentru sunătoare medalii fără noimă,
ci suind scara virtuților la Domnul
nostru, CUVÂNTUL!

VEȘNICĂ POMENIRE ȘI
ADÂNCĂ PLECĂCIUNE, DOMNULE
CONSTANTIN, cum te vom pomeni,
cât vom mai fi și noi pe aici!

Georgeta RADA

Ați avut o iubire-patimă:
LIMBA ROMÂNĂ, pe care ați cântat-o
în poezie și ați șlefuit-o până la
esență. Spuneți:

„Adun cartușele
cu visuri netrase
în ținte iluzorii
și, pitit printre nămeți,
aștept
să vină
pacea.”

Felicia FILIP

Timpul nu iartă! El doar se
cerne...

Drum lin spre Cetatea Luminii
Eterne!

Ați plecat pe drumul-drum, Om
înțelept și suflet bun!

Mi-e greu să gândesc că n-o să vă
mai putem citi. V-am crezut nemu-
ritor, fizic. Veți rămâne, în mod cert,
în nemurire, prin tot ce ați întreprins
pentru luminarea minții celor care v-
au citit cărțile, scrierile și v-au auzit
glasul. Și ați făcut atât de multe, cu
simplitate, naturalețe,
conștiinciozitate și generozitate...

Suntem mult mai bogați pentru
că am avut onoarea de-a vă cunoaște
și, în același timp, rămânem mult mai
săraci fără veghea dumneavoastră
plină de har asupra „limbii cea de
mumă”. Dumnezeu Preabunul să vă
așeze în cetele celor dreți, Domnule
Profesor Constantin Voinescu!

Cristina TRUȚĂ

**

Atât de mult negru crește în mine!

Atât de rece și-ntuneric se face în sufletul meu...

Cu fiecare om drag pe care îl răpește moartea.

Să vă fie somnul liniștit, domnule profesor Constantin Voinescu.

Dacă am scris primul articol pentru revista „Oltart”, a fost fiindcă doamna Aurelia Grosu mă recomandase și nu voiam să dezamăgesc, nici mironosiță să par. Scriitura mea ați publicat-o în nr 2 (11) - aprilie - iunie 2015. Și de atunci m-ați purtat din număr în număr, timp de 9 ani și 6 luni. Aproape că nu îmi vine să cred că am făcut asta atâția ani.

Am făcut-o împreună, eu mereu întârziată cu materialul, dumnea-voastră răbdător așteptându-l, mereu ținând revista pe loc repaus până trimiteam și eu. Deseori îmi spuneți că nu iese revista de la tipar fără rubrica Etnografica. Vă mulțumesc pentru cât de mult ați crezut în mine, așa cum eu nu o s-o fac niciodată. Ca o ironie a sorții de data aceasta am materialul gata, urma să vi-l trimit.

Vă mulțumesc. Amintirea dumnea-voastră va trăi veșnic în inima mea.

Claudia BALAȘ

**

Mi-e greu, enorm de greu să scriu despre profesorul, scriitorul, redactorul-șef al revistei „Oltart”, dar și prietenul meu, Constantin Voinescu! A plecat! Parafrazând titlul ultimului său volum de versuri „Știam, Homer, că te prefaci”, îmi vine să zic: Nu

știam, domnule profesor, că veți muri! Dar s-a întâmplat și suntem mai săraci, lăsați în derivă fără mentorul nostru, al multora dintre noi, fără cuvânt, metaforă, diacritică, vers lăsat la dospit... Ultimul legiuitor al limbii române, un erudit, un dedicat, o prezență aparte în viața culturală a urbei, și nu numai, blândețea întruchipată în a învăța generații la rând frumusețea limbajului și subtilitățile interpretării literare a plecat să le predea îngerilor limba română! Îl plâng și vreau să-i cinstesc memoria neuitând nimic din tot ce m-a învățat!

Urcați în lumină, domnule profesor, iar acolo între stele să străluciți... albastru!

Oana GLASU

**

De 30 de ani cultiv cea mai valoroasă învățătură pe care profesorul Constantin Voinescu mi-a oferit-o cu generozitatea și talentu-i fără seamăn: încrederea. Veți rămâne mereu în sufletele, cuvintele și amintirile noastre, ale elevilor, domnule Profesor! Pentru că mulți am fi fost „săraci” dacă nu v-am fi întâlnit și pentru că, la început de drum, mie mi-ați arătat calea. Cu eternă recunoștință, zâmbind lacrimilor, îmi voi aminti și acum că „încrederea nu ți-o poate lua nimeni”, cum m-ați învățat. Și cu încredere mă voi gândi că, în continuare, acolo sus, Cerul vă primește așa cum meritați, la locul de cinste pe care, aici, vi l-ați câștigat! Nu veți fi niciodată uitat!

Oana GAVRILĂ

*
**

Ca un vâl de beznă a căzut peste mine acum câteva minute vestea cumplită a plecării domnului Constantin Voinescu spre altă lume... Am spiritul tot în doliu. Domnia Sa a fost unul dintre foarte rarii oameni care își dedică viața unui adevărat apostolat în cultura românească. Dumnezeu să îl primească cu dragoste și pace în Măreția Cuvântului Ceresc...

Corina DAȘOVEANU

*
**

Despărțiri nedrepte ...

Astăzi am încetat să primim lecții de gramatică, de ortografie, de exprimare corectă în general, de la domnul profesor CONSTANTIN VOINESCU, care a decis să-și țină lecțiile în Slava Cerului, alături de îngeri.

A fost un OM extraordinar, o personalitate marcantă a județului nostru, care a călăuzit sute de elevi dornici de lumina cunoașterii, a fost un suflet plin de lumină și vivacitate, lăsând în urmă o incomensurabilă durere.

Irina TIȚA

*
**

Zi tristă de noiembrie

Tristă veste. Iubitorul de oameni și cultură a plecat. Este pe drumul către Dumnezeu însoțit de regretele soției, fiicelor și nepoatelor. Pierdere de neînlocuit. Este greu de cuprins în cuvinte durerea despărțirii de unul dintre cei mai de seamă intelectuali ai Slatinei și nu numai.

Erudit și spirit enciclopedic, calități imanente marilor spirite. A fost, ce greu este să folosim timpul trecut, un om iubitor al cetății, a iubit Slatina mai mult ca oricine și prin creația sa minunată a dat satisfacție celor ce iubesc arta și cultura. Revista „OltArt”, revistă de autor, a fost creația sa de vârf făcând ca cititorii din țară și străinătate să se întrebe cum este posibil ca într-un oraș nu prea mare să fie o revistă atât de mare. Câți vor fi crezut că este opera unui singur om, uneori neînțeles și nesprijinit, depășind obstacole insurmontabile. A făcut cel mai moral gest fără a aștepta o răsplată materială. Orice demers al său, fie scriitoricesc, poetic sau redacțional, l-a făcut cu rigurozitate și de înaltă ținută. A fost un pelegrin sau hoinar prin țară și prin lume să afle și să admire frumosul pe care l-a împărtășit și semenilor prin captivante jurnale de călătorie. O nobilă tristețe mă cuprinde acum la despărțire.

Mircea ȘERBU

Profesoară la Alexandria. Scriitoare bine documentată. Critic literar îndeosebi. Prezentă-n atâtea reviste îndreptățit. Tema discuției, „Poezia postmodernă și revistele literare”. Despre postmodernism s-a discutat amplu. Explicit și lămuritor. Doamna vădindu-se pricepută-n materie. Ca un veritabil cadru didactic experimentat. Numai că discuția liberă n-a mai ajuns și la revistele literare. Domnia sa promițând o altă întâlnire, poate, despre ele. Ce bine-ar fi de s-ar întâmpla asta fiincă subiectul e, dintotdeauna, vast și ultrainteressant...

S-a discutat în schimb despre recunoașterea axiologică, reprezentativitate veritabilă. Subiectivitate inevitabilă, orgoliu auctorial. Canonu` literar, „istoria frauduloasă”. Până și licențiozitatea poetică. Aducând în discuție, exemplificativ, nume grele și întâmplări din literatura română și străină. De ieri și de azi. Ba chiar și din psihanaliză, foarte potrivit...

Amfitrionu` Virgil Diaconu a încercat și de astă dată să-și arate

niște nemulțumiri la adresa unora dintre colegii săi. Literați de vârf`pe care viitoru` nu cred să-i detroneze vreodat`. Invitata încercând cu tact să instituie un necesar echilibru-n chestiune. Și pledând convingător pentru judecarea operei și nu a oamenilor făuritori ai acesteia. Adică pentru obiectivitate (câtă poate fi ea) și nu pentru situați subiective exacerbate și de neînălăturat în timp...

Prin cantitatea de cunoștințe și modu` clar de expunere a lor (ce-aduce-a filosofie), spusele sale se dovedesc utile. Urmărind-o atent fost-am în câștig. Ideatic, informațional. Nu spun că le împărtășesc întrutot. Preponderent însă, da. O reîntâlnire cu stimata invitată teleormăneană ar spori neîndoios acest câștig. Ar limpezi altele – atâtea, aducându-ne categoric mai aproape de literatură. De cultură autentică. Mare nevoie de-acestea fiind și-n țară, și-afară. Mie sigur nu mi-a stricat o oră-n bancă, iarăși elev, cu doamna la catedră. Știe carte...

Împă ce am văzut
Poarta Raiului,
a-am mai tăcut,
Lorenzo,
după un loc în grădina
în care s-a născut
păcatul, Nu mă împiti săratu D.
îngăduie-mi, Doamne,
să stau în fața ei,
ce v'felul
măcar o/peșnicie,
bună. ← la poartă una

Am rugat ploaia
să-mi înlăvească
pietrecle
aruncate
asupra păcătoșilor
Am rugat vântul
să-mi scutură
din ei
șperantele și
căndva ~~neînțeleptele~~ ^{pietrecle}
Botez venirea
zăpezii
într-o deplină
împăcare.